

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Äriõiguse ja intellektuaalse omandi õppetool

Greete-Kristiine Kuru

ÄRIÜHINGUÕIGUSE ÜHTLUSTAMINE EUROOPA LIIDUS JA
SELLE MÕJU EESTI ÕIGUSELE

Magistritöö

Juhendaja
dr. iur. Andres Vutt

Tartu
2013

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Äriühinguõiguse ühtlustamise alused ja läbiviimine Euroopa Liidus	8
1.1. Euroopa Liidu äriühinguõiguse ühtlustamise õigustus.....	8
1.2. Äriühinguõiguse ühtlustamise aluspõhimõtted	13
1.3. Tegevus äriühinguõiguse ühtlustamiseks käesoleva ajani.....	16
1.4. Võimalikud lahendused äriühinguõiguse edasiseks ühtlustamiseks	21
2. Äriühingute piiriülene asukohavahetus Euroopa Liidus	24
2.1. Asutamisvabadus ja asukohavahetus.....	24
2.2. Äriühingute piiriülese asukohavahetuse olemus	27
2.2.1. EK lahendite tähtsus äriühingute piiriülese asukohavahetuse põhimõtete kujunemisel.....	27
2.2.2. Äriühingute piiriülese asukohavahetuse peamised aluspõhimõtted	31
2.3. Äriühingute piiriülese liikumisvabaduse suurendamine.....	32
2.3.1. Äriühingute piiriülene asukohavahetus ja neljateistkümnes direktiiv	32
2.3.2. Äriühingute piiriülese asukohavahetuse peamised probleemkohad.....	35
2.4. Äriühingute piiriülene asukohavahetus ja selle mõju Eesti õigusele	41
3. Äriühingute piiriülese ühinemise regulatsioon Euroopa Liidus	45
3.1. Äriühingute piiriülese ühinemise olemus	45
3.2. Äriühingute piiriülese ühinemise regulatsiooniga seotud probleemid Euroopa Liidus	49
3.3. Äriühingute piiriülese ühinemise regulatsiooni täiendamine	56
3.4. Äriühingute piiriülese ühinemise mõju Eesti õigusele	59
Kokkuvõte	62
Summary.....	67
Kasutatud kirjandus	73
Kasutatud normatiivmaterjalid	76
Kasutatud kohtupraktika.....	78
Muud materjalid	78

Sissejuhatus

Euroopa äriühinguõigus on siseturu nurgakivi.¹ Kuna siseturul liiguvad inimesed, kaup, teenused ja kapital piiriüleselt sama vabalt kui ühe liikmesriigi piires, siis on jõutud seisukohale, et ka ühinguõiguslikud seadused peavad olema ühetaoliselt reguleeritud. Ühtlustamisele on kaasa aidanud nii direktiivide vastuvõtmine kui ka Euroopa Kohtu (edaspidi EK) poolt tehtud otsused, mida võib tänu nende revolutsioonilistele lahendustele pidada käesoleva valdkonna olulisteks edasiarendajateks. Kuna ühinguõiguse üleüldiseks sooviks on tagada aktsionäride, võlausaldajate ja ettevõttega seotud kolmandate isikute huvide igakülgne kaitse, siis on ka Euroopa Liidu (edaspidi EL) poolse ühtlustamise eesmärgiks olnud kõikide äriühinguõiguse valdkondade reguleerimine ühesugustel alustel.

Direktiiv on olnud Euroopa äriühinguõiguse ühtlustamise üks peamiseid vahendeid, mistõttu annab magistritöö lühikese ülevaate olulisemate hetkel kehtivate ühinguõiguse alaste direktiivide kohta. Esimene äriühinguõiguse direktiiv (alates 21.10.2009 direktiiv 2009/101/EÜ²) kooskõlastab tagatisi, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks on kohustatud rakendama ning kehtestab kõikidele äriühingutele kohaldatava avalikustamiskohustuse. Teine äriühinguõiguse direktiiv (alates 04.12.2012 direktiiv 2012/30/EÜ³) kooskõlastab tagatisi, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks on kohustatud rakendama seoses aktsiaseltside asutamise ning nende kapitali säilitamise ja muutmise. Seega esimene ja teine äriühinguõiguse direktiiv käsitlevad peamiselt äriühingute loomisega seotud küsimusi. Kolmas äriühinguõiguse direktiiv (alates 01.07.2011 direktiiv 2011/35/EÜ⁴) käsitleb aktsiaseltside ühinemist. Neljas äriühinguõiguse direktiiv 78/660/EMÜ⁵ käsitleb teatavat liiki äriühingute

---

¹ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies, p 1. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52012DC0740:EN:NOT> (23.04.2013)

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16.09.2009. a direktiiv 2009/101/EÜ tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks asutamislepingu artikli 48 teises lõigus osutatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks. – ELT L 258, 01.10.2009, lk 11-19.

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25.10.2012. a direktiiv 2012/30/EL tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 54 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad seoses aktsiaseltside asutamise ning nende kapitali säilitamise ja muutmise, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks. – ELT L 315, 14.11.2012, lk 74-97.

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 05.04.2011. a direktiiv 2011/35/EL, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist. – ELT L 110, 29.04.2011, lk 1-11.

⁵ Euroopa nõukogu neljas 25.07.1978. a direktiiv 78/660/EMÜ, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb teatavat liiki äriühingute raamatupidamise aastaaruandeid. – ELT L 222/11, 14.08.1978, lk 21-41.

raamatupidamise aastaaruandeid. Seitsmes äriühinguõiguse direktiiv 83/349/EMÜ⁶ käsitleb konsolideeritud aastaaruandeid. Direktiiv 2008/30/EÜ⁷ käsitleb raamatupidamise aastaaruannete ja konsolideeritud aruannete kohustuslikku auditit. Kuues äriühinguõiguse direktiiv 82/891/EMÜ⁸ käsitleb aktsiaseltside jagunemist ning üheteistkümnes äriühinguõiguse direktiiv 89/666/EMÜ⁹ filiaali asutamist teise liikmesriiki. Kaheteistkümnes äriühinguõiguse direktiiv (alates 21.10.2009 direktiiv 2009/102/EÜ¹⁰) käsitleb äriühinguõiguses reguleeritavaid üheisiku osaühinguid. Äriühinguõiguse direktiiviga 2001/86/EÜ¹¹ täiendatakse Euroopa äriühingu põhikirja töötajate kaasamise suhtes. Kolmeteistkümnes direktiiv 2004/25/EÜ¹² käsitleb ülevõtmisi ning kümnes direktiiv 2005/56/EÜ¹³ piiratud vastutusega äriühingute piiriüleseid ühinemisi. Direktiiv 2007/36/EÜ¹⁴ on noteeritud äriühingute aktsionäride õiguste kasutamise kohta.

Teine ja väiksem osa Euroopa äriühinguõigusest tugineb Euroopa Nõukogu määrustele, mis erinevalt direktiividest ei vaja kehtivuseks nende sätete lülitamist rahvuslikesse õigustesse, vaid on kohaldatavad vahetult, sest nad on vahendeid valimata täielikult siduvad kõikide liikmesriikide suhtes.¹⁵ Võrreldes direktiiviga on määruse näol on tegemist palju rangema sekkumisega liikmesriikide õiguskorda. Seetõttu on EL üritanud seda instrumenti traditsioonilises ühinguõiguses mitte kasutada, vaid on sellele tuginenud ainult uute õigusinstituutide loomisel.¹⁶ EL ühinguõiguse määrused puudutavad algseid ettevõttevorme, mis on ühenduse poolt välja kujundatud, ning mis on kasutatavad eri riikide isikute poolt EL

---

⁶ Euroopa nõukogu seitsmes 13.06.1983. a direktiiv 83/349/EMÜ, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb konsolideeritud aastaaruandeid. – ELT L 193/1, 18.07.1983, lk 58-74.

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11.03.2008. a direktiiv 2008/30/EÜ, millega muudetakse direktiivi 2006/43/EÜ, mis käsitleb raamatupidamise aastaaruannete ja konsolideeritud aruannete kohustuslikku auditit, seoses komisjoni rakendusvolitustega. – ELT L 81, 20.03.2008, lk 53-56.

⁸ Euroopa nõukogu kuues 17.12.1982. a direktiiv 82/891/EMÜ, mis käsitleb aktsiaseltside jagunemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g. – ELT L 378/47, 31.12.1982, lk 50-57.

⁹ Euroopa nõukogu üheteistkümnes 21.12.1989. a direktiiv 89/666/EMÜ avalikustamisnõuete kohta, mis on seotud liikmesriigis filiaali asutamisega teise liikmesriigi õigusele alluva teatud liiki äriühingu poolt. – ELT L 395/36, 30.12.1989, lk 100-103.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16.09.2009. a direktiiv 2009/102/EÜ, mis käsitleb äriühinguõiguses reguleeritavaid ühe osanikuga osaühinguid. – ELT L 258, 01.10.2009, lk 20-25.

¹¹ Euroopa nõukogu 08.10.2001. a direktiiv 2001/86/EÜ, millega täiendatakse Euroopa äriühingu põhikirja töötajate kaasamise suhtes. – ELT L 294/22, 10.11.2001, lk 272-282.

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21.04.2004. a direktiiv 2004/25/EÜ ülevõtmispakkumiste kohta. – ELT L 142, 30.04.2004, lk 20-31.

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26.10.2005. a direktiiv 2005/56/EÜ piiratud vastutusega äriühingute piiriülese ühinemise kohta. – ELT L 310, 25.11.2005, lk 1-9.

¹⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11.07.2007. a direktiiv 2007/36/EÜ noteeritud äriühingute aktsionäride teatavate õiguste kasutamise kohta. – ELT L 184, 14.07.2007, lk 17-24.

¹⁵ Vutt, A. Mis on Euroopa ettevõtteõigus? – Juridica 1993, nr 6, lk 125.

¹⁶ Wymeersch, E. Company Law in Europe and European Company Law. – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2001-06, lk 13. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=273876 (15.02.2013)

tasemel ettevõtte asutamisel.¹⁷ Selliseid ühinguõiguse alaseid määruseid on praeguseks hetkeks kaks. Nõukogu määrus¹⁸ 25. juulist 1985 on Euroopa majandushuvigrupi (*European Economic Interest Grouping* – EEIG) kohta. Selle väljatöötamisel oli peamiseks eeskujuks Prantsusmaa *Groupement d'intérêt économique*, mis on juriidilise isiku vorm, millesse saavad ühineda ettevõtted, kes soovivad säilitada oma iseseisvuse. Seega võib EEIG institutsiooni pidada ühissettevõtte üheks vormiks, mis on ühtlasi teda asutanud ettevõtete jaoks abistava funktsiooniga.¹⁹ Nõukogu määrus²⁰ 8. oktoobrist 2001 paneb aluse Euroopa äriühingule (*Societas Europaea* – SE) ning annab võimaluse asutada ühenduse territooriumil äriühingu Euroopa aktsiaseltsina.

Töö teema tuleneb asjaolust, et äriühinguõiguse edasine ühtlustamine on pikka aega olnud Euroopas elavaks aruteluks. Euroopa Komisjonis on algatatud mitmeid konsultatsioone äriühinguõiguse tuleviku hindamiseks, viimane neist 20. veebruaril 2012. Arvestades, et selleteemaline diskussioon on jõudnud arusaamiseni, et Euroopa ühinguõiguse regulatsioonid ei vasta enam tänapäevastele vajadustele, siis on vaja analüüsida, kuidas edasi liikuda ja seadusraamistikku muutunud vajadustega kohandada. Selleks võib olla mitmeid erinevaid võimalusi, alates kehtivate sätete ülevaatamisest ja nendesse muudatuste tegemisest kuni täieliku ühtlustamiseni ehk ühtse Euroopa äriühinguõiguse koodeksi loomiseni. Viimane on siiski olnud siimaani vaid teoreetiliseks käsitleks.

Käesolev töö analüüsib EL tegevust äriühinguõiguse ühtlustamisel äriühingute piiriülese asukohavahetuse ja ühinemise näitel. Töö keskendub nendele kahele valdkonnale põhjusel, et ettevõtete piiriülene tegevus on siseturu seisukohast Euroopa ühinguõiguse kõige esmasem reguleerimist nõudev valdkond. Ettevõtete piiriülese asukohavahetuse ja ühinemise raames on oluline käsitleda ka SE instituuti, kuid mahulisi piiranguid arvesse võttes on see valdkond käesoleva töö käsitlest enamjaolt välja jäetud ning keskendutud esimese kahe teema sügavamale analüüsile.

Magistritöö peamiseks eesmärgiks on välja selgitada, mis on äriühinguõiguse ühtlustamise eesmärgid, kas ühtlustamine on olnud efektiivne ja kas ühtlustamise eesmärgid on saavutatud. Töö käsitleb äriühingute piiriülese asukohavahetuse ja ühinemise probleemkohti ning annab

---

¹⁷ Vutt, A. Mis on Euroopa ettevõtteõigus?, lk 125.

¹⁸ Euroopa nõukogu 25.07.1985. a määrus (EMÜ) nr 2137/85 Euroopa majandushuvigrupi kohta. – ELT L 199/1, 31.07.1985, lk 83-91.

¹⁹ Vutt, A. Mis on Euroopa ettevõtteõigus?, lk 125.

²⁰ Euroopa nõukogu 08.10.2001. a määrus (EÜ) nr 2157/2001 Euroopa äriühingu (SE) põhikirja kohta. – ELT L 294, 10.11.2001, lk 1-27.

vastuseid, kuidas neid lahendada ning ühtlasi otsib kinnitust hüpoteesile, et Euroopa äriühinguõigus vajab paremat ühtlustamist, sest olemasolev regulatsioon ei vasta enam tänapäevastele vajadustele. Lisaks analüüsib magistritöö, milline on Euroopa äriühinguõiguse ühtlustamise mõju Eesti õigusele. Magistritöö on teoreetiline ja kasutab kombineeritud käsitusi, lähtudes eelkõige süsteemsest ja ajaloolis-dogmaatilisest uurimismeetodist ning tulenevalt sellest, et käesoleval töö on kvalitatiivne iseloom, põhineb see relevantse kirjanduse, seadusandluse ning EK lahendite analüüsil.

Magistritöö on jaotatud kolme peatükki. Esmalt on käesolevas töös käsitletud EL äriühinguõiguse ühtlustamise olemust. Siin on käsitletud ajaloolist vajadust äriühinguõiguse reguleerimiseks, aluslepingutest tulenevaid õigustusi selle valdkonna seaduste vastuvõtmiseks ning subsidiaarsuse ja vastastikuse tunnustamise põhimõtteid. Lisaks on esimeses peatükis vaatluse all ühenduse tegevus äriühinguõiguse ühtlustamiseks käesoleva ajani ja võimalikud lahendused EL äriühinguõiguse edasiseks ühtlustamiseks.

Teises peatükis käsitletakse äriühingute asutamisvabadust ja asukohavahetust Euroopas. Sealjuures on välja toodud ettevõtete piiriülese asukohavahetusega seonduvad probleemid, mis peamiselt tulenevad erinevustest liikmesriikide juriidilise isiku tunnustamise teooriate vahel ning piirangutest, mis on kujunenud äriühingu asukoha teise liikmesriiki üleviimisele. Järgmisena pakub töö välja lahendusi, kuidas äriühingute piiriülest liikumisvabadust suurendada. Lisaks on teises peatükis analüüsitud äriühingute piiriülese asukohavahetuse reguleerimise mõju Eesti õigusele.

Kolmandas peatükis on vaatluse all äriühingute piiriülese ühinemise regulatsioon Euroopas. Kui ettevõtete piiriülene asukohavahetus ei ole Euroopas seaduse tasandil veel reguleeritud, siis äriühingute piiriüleseid ühinemisi käsitleb kümnes direktiiv 2005/56/EÜ piiratud vastutusega äriühingute piiriülese ühinemise kohta. Samas on praeguseks hetkeks ilmnenu selle, 2005. aastal vastu võetud, direktiivi probleemkohad. Käesoleva magistritöö eesmärgiks ongi välja selgitada äriühingute piiriülese ühinemise regulatsiooniga seotud probleemid ning anda soovitusi direktiivi täiendamiseks. Muuhulgas käsitletakse kolmandas peatükis äriühingute piiriülese ühinemise regulatsiooni mõju Eesti õigusele.

Käesolev töö on peamiselt rajatud ingliskeelsele Euroopa äriühinguõiguse ühtlustamist käsitlevale õiguskirjandusele, mis hõlmab teadusartikleid ja raamatuid. Autor on kasutanud ka eestikeelset õiguskirjandust. Kohtupraktikast on töös kasutatud EK lahendeid *Daily Mail*,

Centros, *Überseering*, *Inspire Art*, *SEVIC* ja *Cartesio*. Lisaks kohtujurist A. Tizzano ettepanekut kohtuasjas *SEVIC* ja kohtujurist P. Maduro ettepanekut kohtuasjas *Cartesio*. Kuigi viimane kohtuotsus kasutatavast kohtupraktikast pärineb aastast 2008, siis ei saa neid lahendeid käesoleva teema raames pidada vananenuks. Tegemist on oluliste lahenditega, mille mõju äriühinguõiguse käsitlesele on olnud märgatav. Lisaks sellele ei ole EK peale *SEVIC* ja *Cartesio* otsuseid piiriülese asukohavahetuse ja piiriülese ühinemise teemal teinud ühtegi lahendit, mille käsitlemine oleks töö teemat arvestades vajalik. Töös on lisaks õiguskirjandusele ja kohtupraktikale kasutatud ka Euroopa Komisjoni raporteid äriühinguõiguse ühtlustamise kohta. Kõige rohkem on töös tuginetud 2011. aasta aprillis ilmunud analüüsile *Report of the Reflection Group on the Future of European Company Law* ehk äriühinguõiguse ekspertrühma raportile EL ühinguõiguse tuleviku kohta.

1. Äriühinguõiguse ühtlustamise alused ja läbiviimine Euroopa Liidus

1.1. Euroopa Liidu äriühinguõiguse ühtlustamise õigustus

Euroopa äriühinguõigus, nagu iga teinegi ühinguõigus, koosneb õigusnormidest, mis on seotud teatud tüüpi äriorganisatsiooniga. Kõige lihtsamalt öeldes reguleerib Euroopa ühinguõigus ettevõtte õiguslikku struktuuri.²¹ EL äriühinguõiguse kõige üldisemaks eesmärgiks on tagada aktsionäride, võlausaldajate ja teiste ettevõttega seotud kolmandate isikute huvide kaitse. Seega reguleerib Euroopa äriühinguõigus lisaks piiriülesele tegevusele ka kõiki traditsioonilisi ühinguõiguse põhivaldkondi. Samas EL ühinguõigusele (nagu ka EL õigusele üleüldiselt) on omane see, et ta eksisteerib kõrgemal liikmesriigi ühinguõiguslikust regulatsioonist ning konflikti korral siseriikliku ja EL õiguse vahel tuleb kohaldada ühenduse õigust ning vastuolulised sätted liikmesriigi siseriiklikust õigusest elimineerida. Eelolev ei saa aga toimida ilma ühendusepoolse ühinguõiguse ühtlustamiseta liikmesriikide vahel. Ühtlustamine selles vallas on toimunud, sest ühinguõiguslike reeglite ühtlustamist on peetud üheks vajalikuks eelduseks nii EL kui ka siseturu efektiivseks toimimiseks.

Euroopa ühinguõiguse ühtlustamise käsitluses tuleks esmalt vaadelda ajaloolist tausta, et mõista, miks ettevõtete tegevuse reguleerimist Euroopa tasandil on peetud vajalikuks. Terve EL ajaloo vältel on ühenduse keskseks poliitikaks olnud ühtse siseturu loomine. See hõlmab kaupade, inimeste, teenuste ja kapitali vaba liikumist üle terve ühenduse. Siseturu auahneks eesmärgiks on kõikide liikmesriikide turgude ühendamise üheks suureks turuks, mis on laiaulatuslikult reguleeritud ühetaoliste tingimuste ja struktuuriga.²² Õiguslik alus siseturu loomiseks tuleneb Euroopa Liidu toimimise lepingu²³ artiklist 26, millele tuginedes võib EL võtta vastu meetmeid siseturu rajamiseks või toimimise tagamiseks vastavalt aluslepingute asjakohastele sätetele. Artiklist 26 tuleneva eesmärgi saavutamiseks on olnud vajalik ka äriühinguõiguse reguleerimine EL tasandil. EL seisukoht on, et erinevused liikmesriikide ühinguõiguse regulatsioonides häiriks paratamatult siseturu optimaalset funktsioneerimist.²⁴ Sellised erinevused moonutavad peamiselt konkurentsi, sest kui siseriiklikud ühinguõiguse normid, mis reguleerivad võlausaldajate ja aktsionäride huvide kaitset on fundamentaalselt

---

²¹ Dorresteyn, A., Kuiper, I., Morse, G. European Corporate Law. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers 1995, lk 1.

²² Chalmers, D., Davies, G., Monti, G. European Union Law: Cases and Materials. Cambridge: Cambridge University Press 2011, lk 675-676.

²³ Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 83, 30.03.2010, lk 47-201.

²⁴ Edwards, V. EC Company Law. Oxford: Clarendon Press 1999, lk 3.

erinevad, siis võib Euroopas tekkida USA näitel *Delaware*'i efekt²⁵, mis ajendab uute ettevõtete loomist kõige lõdvemate seadustega liikmesriigis.²⁶ Ettevõtja eesmärgiks on teha äri sellises keskkonnas, mis on tema jaoks kõige lihtsam ja odavam, mistõttu on äriühinguga seotud isikute huvid tema jaoks teisejärgulised.²⁷ Erinevad seadused tekitavad ka mitmetes liikmesriikides asuvate tütarettevõtetega ettevõtjale palju administratiivset koormust. Samas ühtne võlausaldajate ja aktsionäride kaitse edendaks piiriüleseid investeringuid ning looks kõikide liikmesriikide ettevõtetele võrdsed reeglid.²⁸ Sellest tulenevalt, et vältida nn võidujooksu põhja²⁹ on pikka aega ühenduse eesmärgiks olnud ühinguõiguse ühtlustamine. Kuuekümnendate alguses alustaski EL ulatusliku programmiga, mille raames pidi äriühinguõiguse saama ühenduse jõupingutuste kaudu ühtlustatud.³⁰ Ühinguõiguse ühtlustamine hõlmas kõiki ühinguõiguse valdkondi alates ettevõtte asutamisest, investeringutest ja dividendidest kuni ühinemiste ja likvideerimiseni.³¹

Ajalooliselt on äriühinguõiguse ühtlustamiseks andnud õigustuse Rooma lepingu artikkel 54 (3) (g) ja hiljem Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 44 (2) (g), mille alusel sai nõukogu kvalifitseeritud häälteenamusega anda direktiive.³² Praegu annab esmasest õigusest ehk aluslepingust tuleneva õigustuse äriühinguõiguse ühtlustamiseks EL toimimise lepingu artikkel 50 (2) (g), mille kohaselt kooskõlastavad ühenduse institutsioonid vastavalt vajadusele tagatise, mida liikmesriigid nõuavad nii osanike ja aktsionäride kui ka kolmandate isikute huvide kaitseks, pidades silmas selliste tagatiste muutmist võrdväärseks kogu liidu ulatuses. Selle sätte alusel annavad Euroopa Parlament ja nõukogu seadusandliku tavamenetluse kohaselt direktiive. Teatud määral on äriühinguõiguse ühtlustamiseks olnud olulised ka Rooma lepingu artiklid 100 ja 100a ning vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklid 94 ja 95 (EL toimimise lepingus art 114), mille kohaselt oli seadusandluse ühtlustamiseks algselt ühehäälselt ja hiljem kvalifitseeritud häälteenamusega

---

²⁵ Ameerika Ühendriikides on ettevõtete sisesuhete reguleerimine jäetud üldiselt osariikide hooleks, mistõttu on ühinguõiguse raames tekkinud nende vahel horisontaalne konkurents. *Delaware*'i soodsad äriühinguõiguse sätted pakuvad ettevõtetele häid võimalusi asutada end seal osariigis. Selle tulemusena on *Delaware* võrreldes teiste osariikidega olnud pikka aega juhtivaks paigaks, kuhu ettevõtted emigreeruvad. (Von Hein, J. *Competitive Company Law: Comparisons with the USA*. – Bernitz, U. (ed.) *Modern Company Law for a European Economy*. Norstedts Juridik AB 2006, lk 33-34).

²⁶ Edwards, V., lk 3.

²⁷ Vutt, A. Aktsiakapitali õiguslik reguleerimine: eesmärgid ja moodustamine. Magistritöö, Tartu 2005, lk 3.

²⁸ Edwards, V., lk 3.

²⁹ Sama tähendusega, kui *Delaware*'i efekt. Nähtus, kus ettevõtted asutavad end kõige soodsamate seadustega liikmesriigis, mille tagajärjel peavad ka teised riigid, et konkurentsipüsida, hakkama oma seadusi muutma, tekitades nn võidujooksu põhja.

³⁰ Wymeersch, E. *Company Law in Europe and European Company Law*, lk 1.

³¹ Baums, T., Andersen, P. K. *The European Model Company Law Act Project*. – ECGI Working Paper Series in Law, Working Paper No. 097/2008, lk 4. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1115737 (15.02.2013)

³² Wymeersch, E. *Company Law in Europe and European Company Law*, lk 2.

õigus kasutusele võtta meetmeid, mis mõjutavad siseturu loomist ja toimimist.³³ Neid norme on kasutatud lisa või alternatiivsete õigusliku alustena investeerimisfondide direktiivide vastu võtmiseks.³⁴

Eeloleva põhjal saab öelda, et äriühinguõiguse ühtlustamist Euroopas on peetud vajalikuks selleks, et ühinguõiguslikud sätted oleksid kõikides liikmesriikides ühtemoodi ja ühesugustel alusel loodud. See looks vabaduse hõlpsalt näiteks teise liikmesriiki ettevõtte filiaal või täiesti uus äriühing luua. Ilma üleliigse administratiivse koormuse ja uute reeglite tundma õppimiseta oleks võimalik teise liikmesriigi ühinguõiguse regulatsioonis orienteeruda. Hinnates EL eesmärges ühinguõiguse ühtlustamiseks, siis võib eeldada, et ideaalis oleks selline olukord Euroopa seadusandjate sooviks. Samas on selge, et praeguseks hetkeks sellist olukorda ei ole saavutatud. Ühtlustamine on toimunud ja tuleb tõdeda, et võimalusi lihtsamaks koostööks äriühinguõiguse vallas erinevate liikmesriikide vahel on loodud. Kümnes direktiiv annab võimaluse piiratud vastutusega äriühingute piiriüleseks ühinemiseks. Filiaali asutamine teise liikmesriiki on üheteistkümnenda direktiiviga täiesti reguleeritud. SE institutsioon annab võimaluse Euroopa aktsiaseltsi loomiseks. Lihtsa pilguheitmise põhjal võiks eeldada, et ühtlustamine on taganud soodsad võimalused äriühingutele Euroopa-üleseks tegevuseks. Samas praktikas on kaheldav, kas Eesti juristid oleksid võimelised ilma Läti kolleegide igakülgse abita seelses ühinguõiguslikus keskkonnas orienteeruma ning asutama sinna Eesti ettevõtte filiaal. Või kas Eesti ja Läti äriühinguõiguse sätted on niivõrd sarnased, et võiks eeldada, et need on ühesugustel alustel loodud. Käesoleva töö autor arvab, et see ei ole nii.

Järgmisena tekitab küsimusi see, kas ühtlustamisega siiaaani loodud võimalusi praktikas ka efektiivselt kasutatakse. Näiteks SE institutsiooni loomisel loodeti välja töötada juriidiline keha, mis oleks täielikult eraldatud siseriiklikest õigussüsteemidest ja iseseisev liikmesriikide seadusandlustest ning mis põhineks täies mahus Euroopa äriühinguõigusel.³⁵ SE statuudi kohaselt on SE loomiseks neli võimalust: (1) SE moodustamine aktsiaseltside ühinemise teel juhul, kui nendest vähemalt kahe suhtes kohaldatakse eri liikmesriikide õigust; (2) aktsiaseltsid ja osaühingud võivad osaleda valdus-SE asutamises; (3) avalik-õiguslikud või eraõiguslikud juriidilised isikud võivad moodustada tütarettevõtjast SE; ning (4) olemasoleva

---

³³ Wymeersch, E. Company Law in Europe and European Company Law., lk 2.

³⁴ Edwards, V., lk 3.

³⁵ Vutt, A., Vutt, M. Problems of Introduction of *Societas Europaea* in Estonian Law. – Juridica International 2007, nr 12, lk 125.

aktsiaseltsi muutmine SEks.³⁶ Loodud on mahukas õigusinstituut, mille kasutamine ei ole kahjuks aga olnud populaarne. Kuigi uute SEde loomise arv on alates selle vormi kasutusele võtmisest pidevalt kasvanud, siis üldised numbrid selles vallas on jäänud suhteliselt madalaks.³⁷ Seetõttu on näha, et ühtlustamine on küll teoorias loonud võimalusi ettevõtetele piiriülesest tegutseda, kuid praktikas ei ole Euroopa seadusandjate poolt soovitud lihtsam koostöö veel juurdunud.

Selleks, et hinnata, miks äriühinguõiguse ühtlustamine Euroopas ei ole saavutanud loodetud vabadust, tuleks vaadelda neid asjaolusid, mis seda takistavad. Miks on kümnete direktiivide vastuvõtmisest hoolimata liikmesriikide ühinguõiguslikud sätted ikka veel ebaühtlased? Miks Euroopa ettevõtjad ühtlustamisega loodud vabadusi rohkem ära ei kasuta? Vähene huvi SE vastu võib olla põhjendatud asjaoluga, et SE loomine on kallid ja sellest tulevikus saadav kasu on ebaselge.³⁸ Põhjuseks, miks äriühinguõiguse ühtlustamine ei täida loodetud eesmärke ning ei vasta enam tänapäevastele vajadustele võib üldises plaanis olla aga see, et instrument, mis on valitud ühinguõiguse ühtlustamiseks ei võimaldada soovitud olukorda saavutada. Peamiseks Euroopa ühinguõiguse ühtlustamise viisiks on direktiivide vastuvõtmine. Direktiiv loob juhised ja seab liikmesriikidele eesmärke, mida oma siseriiklikes seadustesse üle võtta, jättes sobivad vahendid tulemuse saavutamise osas riikide enda otsustada. See aga omakorda annab võimaluse ebaühtlaste ning suurte erinevustega ühinguõiguslike seaduste tekkele liikmesriikides. Alapeatükis, mis keskendub EL tegevusele äriühinguõiguse ühtlustamiseks käesoleva ajani, käsitleb magistritöö direktiivi kui Euroopa äriühinguõiguse ühtlustamise peamist vahendit ja sellest tulenevaid probleemkohti lähemalt. Kokkuvõtvalt saab praegu siiski väita, et olemasolevad direktiivid ei anna enam võimalusi Euroopa ühinguõiguse edasiseks edukaks ühtlustamiseks.

Vaadeldes olemasolevaid ühinguõiguslikke direktiive ilmneb veel üks aspekt – Euroopa ühinguõiguse ühtlustamine ei ole olnud suunatud õigetele probleemidele. Peale esimeste ühinguõiguslike direktiivide vastuvõtmist, hakkas järk-järgult vähenema ka EL soov ühinguõigust täielikult ühtlustada. Mõisteti, et kõiki ühinguõiguse valdkondi ei ole võimalik ühtlustada ning ühtlustamise eesmärgi üle hakati uuesti arutlema.³⁹ Siiani ei ole aga EL

---

³⁶ Bratton, W., McCahery, J., Vermeulen E. How Does Corporate Mobility Affect Lawmaking? A Comparative Analysis. – ECGI Working Paper Series in Law, Working Paper No. 91/2008, lk 13-14. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1086667 (01.03.2013). Vt ka Euroopa nõukogu 08.10.2001. a määrus (EÜ) nr 2157/2001 Euroopa äriühingu (SE) põhikirja kohta. – ELT L 294, 10.11.2001, art 2.

³⁷ Bratton, W., McCahery, J., Vermeulen E., lk 15.

³⁸ *Ibid.*, lk 36.

³⁹ Baums, T., Andersen, P. K., lk 4-5.

suutnud leida tasakaalu ühtlustamist vajavate ja mittevajavate valdkondade vahel. Direktiivid on vastu võetud valdkondades, mille reguleerimine ei peaks olema esmase tähtsusega EL ühinguõiguse ühtlustamisel. Näiteks reguleerivad direktiivid avalikustamismõudeid, kapitali säilitamise ja muutmise seotud tagatisi, aruandlust, auditeerimismõudeid, ühinemisi, jagunemisi, ülevõtmisi, üheisiku osaühingut, aktsionäride õiguste kasutamist. Samas on enamjaolt ühtlustamata jäänud äriühingute piiriülest liikumist käsitlevad valdkonnad, mille reguleerimine vastupidiselt peaks olema esmase tähtsusega EL ühinguõiguse ühtlustamisel. EL on võimalusi ettevõtete piiriüleseks tegevuseks loonud, kuid neid küsimusi on EL võrreldes teiste valdkondadega siiski oluliselt vähem reguleerinud. Samuti ei ole ettevõtete piiriülest tegevust soodustavad regulatsioonid saavutanud oma eesmärgi ja andnud ettevõtjatele soovitud vabadusi. Ettevõtete piiriülese liikumise sätete väljatöötamist ei saa jätta liikmesriikide hooleks, vaid selgelt on tegemist EL ülesandega, kelle eesmärgiks peaks olema ühtsete reeglite loomine kõikide liikmesriikide äriühingute piiriülese tegevuse suhtes. Ka A. Vutt on seisukohal, et kuna äriühingute liikumine puudutab eri liikmesriike, on võimalik küsimus lahendada vaid EL tasemel.⁴⁰ Mõistetamatuks jääb asjaolu, miks EL on siiani teinud ühinguõiguse ühtlustamisel sellise valiku. Ettevõtete piiriülese tegevuse ühtlustamine peaks juba oma olemuselt olema EL kõige esmasem huvi äriühinguõiguse ühtlustamisel. Seega saab kokkuvõtvalt järeldada, et äriühinguõiguse vallas on EL siiani ühtlustanud valdkondi, mis ei ole olnud hädavajalikud ning jätnud ühtlustamata valdkonnad, mille reguleerimine oleks olnud vajalik.

Euroopa äriühinguõiguse ühtlustamise ja selle edasise arengu analüüsimise kõrval saab samal ajal ka küsida, kas ühinguõigus Euroopa tasandil peab üldse olema reguleeritud. Tuues paralleeliks eelnevalt mainitud Delaware osariigi näite, siis sarnaselt Ameerika Ühendriikidele on äriühinguõigust võimalik reguleerida ka regulatiivse konkurentsi soodustamise teel. Teoorias oleksid sellisel juhul liikmesriigid sunnitud oma seadusi muutma vastavalt sellele, millised on Euroopa ettevõtja jaoks kõige soodsama regulatsiooniga liikmesriigi seadused. Läbi selle toimuks ka liikmesriikide seadusandluse ühtlustumine. Selline lahendus on sobinud Ameerika Ühendriikidele, kuid kas *forum shopping* oleks ka Euroopa jaoks üks võimalikke lahendusi, on küsitav. Kuigi ettevõtete piiriülene liikumine ja asukohavahetus on vabadus, mida EL tahab oma ettevõtjatele anda, siis siiani on seda reguleeritud seaduste või teatud juhtudel ka EK lahendite abil. Käesoleva töö autor on seisukohal, et see peaks olema ka edaspidi viisiks, kuidas jätkata Euroopa äriühinguõiguse

---

⁴⁰ Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus. – Juridica 2007, nr 2, lk 99.

reguleerimist. Ühinguõiguse ühtlustamine on lahendus, mis Euroopale sobib, sest erinevalt Ameerika Ühendriikidest ei ole EL ühtse pika ajaloo, kultuuri ja keelega riik, kus äritegevus toimuks juba ajalooliselt samasuguste põhimõtete ja arusaamade alusel. Oma seadusandjate autonoomia säilitamiseks on Euroopa riigid pikalt seadunud hoopis piiranguid ettevõtete piiriülesele liikumisele.⁴¹ EL liikmetena on riigid nüüd aga pidanud hakkama nendest piirangutest loobuma. Seega ei oleks regulatiivne konkurents Euroopa ühinguõigusele loomumane ning arvatavasti ei tooks kaasa teoorias head lahendust pakkuvat kasu.

Eelneva pinnalt on kokkuvõtteks võimalik järeldada, et äriühinguõiguse ühtlustamine Euroopa Liidus on vajalik ja ühtlasi siseturu efektiivset toimimist soodustav. Samas on olnud ühinguõiguse ühtlustamine seniajani suunatud valedale probleemidele ning äriühingute piiriülene tegevus on jäänud EL tähelepanu alt välja. Kui hinnata ühinguõiguse ühtlustamise vajalikkust üleüldse, siis tuleb selle vastandina käsitleda regulatiivset konkurentsi. Analüüsi põhjal on võimalik järeldada, et regulatiivne konkurents ei oleks EL kujunemislugu arvestades ühenduse ühinguõiguse reguleerimiseks loomulik valik. Äriühinguõiguse ühtlustamist toetades tuleb aga samas nentida, et ühtlustamiseks oleks vajalik paremaid lahendusi kui praegu kasutusel olevad meetmed. Lisaks peab äriühinguõiguse parem ühtlustamine ja kaasajastamine olema suunatud ettevõtete piiriülese tegevuse reguleerimisele.

1.2. Äriühinguõiguse ühtlustamise aluspõhimõtted

Jõudes järeldusele, et olemasolevad vahendid ei ole loonud soovitud vabaduse EL ettevõtete piiriüleseks tegevuseks, tuleb analüüsida, millised oleksid paremad lahendused edasiseks ühtlustamiseks. Samas enne äriühinguõiguse ühtlustamisega seonduvatele probleemkohtadele lahenduste välja pakkumist on oluline vaadelda kahte põhimõtet. Esiteks subsidiaarsuse põhimõtet, mis tuleneb Euroopa Liidu lepingu⁴² artiklist 5. Selle artikli lõike 3 alusel valdkondades, mis ei kuulu liidu ainupädevusse, võtab liit kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega meetmeid ainult siis, kui liikmesriigid ei suuda riigi, piirkonna või kohalikul tasandil piisavalt saavutada kavandatava meetme eesmärgi, kuid kavandatud meetme ulatuse või toime tõttu saab neid paremini saavutada liidu tasandil. Subsidiaarsuse põhimõte järgib arusaama, et ühiskonnas ei tohi võim koonduda ainult ühe autoriteedi kätte. Subsidiaarsus koondab enda alla protseduurilised reeglid, mis kontrollivad,

---

⁴¹ Bratton, W., McCahery, J., Vermeulen E., lk 5.

⁴² Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 83, 30.03.2010, lk 13-45.

et võimu ülekandumine ja kasutamine ei toimuks ilma asjakohase õigustuseta.⁴³ EL pädevus äriühinguõiguse valdkonnas seadusandluse vastuvõtmiseks tuleneb EL toimimise lepingu artiklitest 50 ja 114. Seega peab analüüsima, kas nende sätete alusel saadud õigustus kuulub ühenduse ainupädevusse või mitte. Kohtujurist Léger on kohtuasjas C-233/94 ja kohtujurist Fennelly on kohtuasjas C-376/98 olnud seisukohal, et ühenduse pädevus artikli 95 (EL toimimise lepingus art 114) alusel kuulub EL ainupädevusse ning seega subsidiaarsuse põhimõte ei ole kohaldatav. Samas EK asus lahendis C-491/01 seisukohale, et subsidiaarsuse põhimõte on kohaldatav, kui ühenduse seadusandlus on antud EÜ asutamislepingu artikli 95 alusel, sest see säte ei anna ainupädevust siseturu majandusliku tegevuse reguleerimiseks.⁴⁴ Samas tuleneb ühenduse pädevus äriühinguõiguse valdkonnas enamjaolt artiklist 50. EL toimimise lepingu artiklites 3 ja 6 ei ole äriühinguõigust ühenduse ainupädevust omava valdkonnana välja toodud. Vaadeldes esmast õigust ja aluslepingut on võimalik öelda, et ka artikli 50 alusel ei ole ühendusel ühinguõiguse osas ainupädevust. Seega on eelneva põhjal võimalik järeldada, et ühenduse pädevus äriühinguõiguse valdkonnas ei ole ainupädevus ning EL tegevus ühinguõiguse raames peab olema kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega.⁴⁵ Üleüldse hakkas EL tegevus äriühinguõiguse ühtlustamisel proportsionaalsuse ja subsidiaarsuse poole liikuma 1990ndate alguses. Kõige teoreetilisemalt hõlmab selline arusaam liikmesriikide õigust võimalikult palju vabadust seadusandluse väljatöötamisel enda kätte tagasi saada. Samas ei ole ühinguõiguse ühtlustamise raames siiaani veel vastuvõetud ühtegi direktiivi, mis subsidiaarsuse põhimõttest lähtuvalt jätaks isegi seaduse objektiivi ja mõtte kujundamise liikmesriikide ülesandeks.⁴⁶ Seega subsidiaarsuse põhimõtet äriühinguõiguse ühtlustamisel kohaldatakse, kuid peamiselt tähendab see teatud küsimuste ja valdkondade reguleerimist siseriiklikel tasanditel, kuid mitte aluspõhimõtete ja seaduse olemuse väljatöötamist liikmesriikide poolt.

Teise olulise põhimõttena tuleb käsitleda vastastikuse tunnustamise põhimõtet. Rooma lepingu artiklist 220 ning Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklist 293 tulenesid põhimõtted, mis hõlmasid äriühingute vastastikust tunnustamist, juriidilise isiku staatuse säilitamist äriühingu asukoha üleviimisel ühest riigist teise ning eri riikide seadustega reguleeritavate äriühingute ühinemise võimalikkust. See kohustas liikmesriike tegema koostööd, et eelnimetatud eesmärgid saavutada. Äriühingute vastastikuse tunnustamise

---

⁴³ Buxbaum R. M., Hertig, G., Hirsch, A., Hopt, K. J. European Economic and Business Law. Legal and Economic Analyses on Integration and Harmonization. Berlin; New York: de Gruyter 1996, lk 15.

⁴⁴ Vossestein, G.-J. Modernization of European Company Law and Corporate Governance: Some Considerations on Its Legal Limits. Kluwer Law International 2010, lk 172.

⁴⁵ *Ibid.*, lk 174.

⁴⁶ Villiers, C. European Company Law – Towards Democracy? Ashgate/Dartmouth 1998, lk 48.

põhimõtte on ühtlustamise seisukohast ülimalt oluline, sest asutamisvabaduse piirangud on võimalik kaotada üksnes äriühingute vastastikuse tunnustamisega kõigi liikmesriikide poolt. Äriühingute vastastikuseks tunnustamiseks võtsid 1968. aastal tollased kuus liikmesriiki vastu konventsiooni, kuid selle ratifitseeris vaid viis riiki ning konventsioon ei jõustunud. Ratifitseerimise vastu hääletas Holland, sest konventsiooni vastuvõtmise ja ratifitseerimisotsuse tegemise vahelisel ajal oli muutunud nende siseriiklik õigus ja seni kehtinud asutamisriigi teooria asendati asukohateooriaga. Kuna hiljem ei ole liikmesriikide vahel vastastikuse tunnustamise kohta kokkuleppeid sõlmitud, siis on see asutamislepinguga ettenähtud eesmärk tänini täitmata.⁴⁷ Sellegipoolest on vajalik konventsioonist rääkida, sest hoolimata sellest, et see kunagi ei jõustunud ei ole jäänud äriühingute vastastikuse tunnustamise põhimõtte ilma mõjuta. Riigid, kes konventsiooni ratifitseerisid, on oma kohtulahendites viidanud konventsiooni ja ratifitseerimisaktide argumentidele, et äriühingute vastastikune põhimõtte siiski siseriiklikes seadustes jõustuks. Samas ei ole ka liikmesriikide vahelises suhtluses siiani täheldatud probleeme teiste riikide äriühingute tunnustamisega, kui nendele kohalduva õiguse alusel on tegemist juriidilise isikuga ning neil on sellest tulenevalt vastavad õigused ja kohustused.⁴⁸ Ka EK on mänginud rolli äriühingute vastastikuse tunnustamise põhimõtte väljakujundamisel. Tegemist on küll asutamisvabadust puudutava kohtulahendiga, kuid näiteks kohtuasjas *Centros* oli EK seisukohal, et kui asi puudutab asutamisvabadust, siis liikmesriigid peavad üksteise äriühinguid tunnustama eeldusel, et nad vastavad artikli 58 (praegu art 54) kriteeriumitele.⁴⁹

Eelolevad põhimõtted on olulised alustalad ühtlustamise edukaks läbiviimiseks. Vastastikuse tunnustamise põhimõtte tähtsus on ilmselge, sest vastasel juhul ei saaks EL piires kohaldada asutamisvabadust, rääkimata asukohavahetuse toimumisest. Kuigi vastastikuse tunnustamise põhimõtet ei ole sõnaselgelt seaduse tasandil formuleeritud, siis selle põhimõtteline aktsepteerimine on eelduslik. Samas subsidiaarsuse põhimõtte on aluslepinguga reguleeritud, kuid selle kohaldamine tekitab palju rohkem kahtlusi ja vaidlusmomente. Analüüsides Euroopa äriühinguõiguse mõju Eesti õigusele saab seda teha subsidiaarsuse põhimõttest lähtuvalt. Kuna eelneva analüüsi põhjal saab öelda, et ühenduse pädevus äriühinguõiguse valdkonnas ei ole ainupädevus ning EL tegevus ühinguõiguse raames peab olema kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega, siis saab EL ühinguõiguslikke meetmeid rakendada ainult siis, kui liikmesriigid ei suuda ise saavutada kavandatava meetme eesmärke või kui neid saab paremini saavutada liidu tasandil. Antud põhimõtte on kohaldatav ka Eestile.

---

⁴⁷ Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus, lk 99-100.

⁴⁸ Wymeersch, E. *Company Law in Europe and European Company Law.*, lk 4.

⁴⁹ *Ibid.*

1.3. Tegevus äriühinguõiguse ühtlustamiseks käesoleva ajani

Kõige rohkem kasutatav instrument EL ühinguõiguse reguleerimisel on enamjaolt olnud nõukogu kvalifitseeritud häälteenamusega antud direktiiv. Ebaõnnestunud on olnud katsed ühinguõigust reguleerida lepingute tasandil ning vähestel juhtudel on seda tehtud määrustega, mis on vahetult kohalduvad siseriiklikusse õigusesse. Kuna peamine reguleerimisvahend on olnud direktiiv, saab öelda, et Euroopa äriühinguõiguse sätted on olnud kaudseks reguleerimisviisiks, sest ühenduse reeglid ei ole üldiselt vahetult kohalduvad siseriiklikesse õigussüsteemidesse.⁵⁰ EL toimimise lepingu artikli 288 kohaselt on direktiiv saavutatava tulemuse seisukohalt siduv iga liikmesriigi suhtes, kellele see on adresseeritud, kuid jätab vormi ja meetodite valiku selle riigi ametiasutustele. Seega ei ole Euroopa ühinguõigus ettevõtete suhtes kohaldatav õigus, vaid see on suunatud liikmesriikidele, kelle ülesandeks on direktiiv kohalikku õiguskorda üle võtta.⁵¹ EL liikmesriigina on ka Eesti oma õiguskorda pidanud kohaldama erinevaid Euroopa äriühinguõiguse direktiive. Äriseadustikku⁵² (edaspidi ÄS) on peale selle vastu võtmist 1995. aastal ning Euroopa Liiduga liitumist 2004. aastal korduvalt muudetud, et viia see vastavusse EL direktiivides välja toodud uute reeglite ja nõuetega.

Direktiivide kasutamise negatiivne tagajärg on see, et õigus ei ole ühtne. E. Wymeersch on olnud seisukohal, et vaadeldes erinevate EL liikmesriikide ühinguõiguse norme, võib leida väga palju ja osadel juhtudel ka märgatavaid erinevusi nendes regulatsioonides.⁵³ See tuleneb sellest, et liikmesriigid otsustavad ise, milliste vahenditega nad direktiivist tulenevad eesmärgid saavutavad. Liikmesriikidel on ka õigus kehtestada direktiivis ettenähtud nõuetest rangemaid reegleid. Kuna EK on ühinguõigust tõlgendanud vaid juhuslikes kohtulahendites, siis kohaldavad ja mõistavad liikmesriigid seda erinevalt ning on ka mõjutatud kohalikust õiguskultuurist ja varasematest ühinguõiguse normidest.⁵⁴ Seetõttu ongi EL ühinguõigust kritiseeritud tema liialt ebaühtlase ja laialivalguva ülesehituse tõttu. Sellest tulenevalt on pikka aega Euroopas käinud arutelud äriühinguõiguse paremaks ühtlustamiseks, sest valdav arvamus on see, et seni kasutusel olnud vahendid ei ole soovitud tulemusi saavutanud.

---

⁵⁰ Wymeersch, E. Company Law in Europe and European Company Law., lk 7.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Äriseadustik. RT I 18.12.2012, 8.

⁵³ Wymeersch, E. Company Law in Europe and European Company Law., lk 7.

⁵⁴ Enriques, L. Company Law Harmonization Reconsidered: What Role for the EC? – ECGI Working Paper Series in Law, Working Paper No. 53/2005, lk 3. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=850005 (15.02.2013)

Muuhulgas on senine suund EL ühinguõiguse ühtlustamisel muutnud raskemas äriühinguõiguse vahetu arengu. 2001. aastal moodustatud äriühinguõiguse ekspertide rühma konsultatiivses arvamuses⁵⁵ oli Euroopa Komisjoni poolt kokku pandud grupp seisukohal, et ühinguõiguse ühtlustamine läbi direktiivide, mille liikmesriigid peavad oma õiguskorda üle võtma, on tekitanud kivistumise. Kui liikmesriigid on nõustunud mingisuguse arusaamaga teatud ühinguõiguse valdkonnas, siis on hiljem väga raske direktiivi ja selle aluseks olevat lähenemist muuta. Samal ajal on aga väga tähtis olemasolevaid reegleid pidevalt kohandada kiiresti muutuvates oludes. Ekspertide rühm oli seisukohal, et aluslepingutes kindlaksmääratud reeglid võivad pakkuda õiguskindlust ja demokraatlikku legitiimsust, kuid see tuleb paindlikkuse ja muutuvate oludega kaasaskäimise arvelt.⁵⁶ EL direktiivid on ekspertide rühma arvates praktikas isegi jäigemad kui ühenduse esmane õigus.⁵⁷ Samas võib selline seisukoht olla kohati liialdatud. Mõned direktiivid annavad võimaluse kontaktkomiteede loomiseks, mille ülesandeks on seadusemuudatuste soovitamine ja väljatöötamine. Osasid direktiive on sellisel viisil ka muudetud. Muuhulgas kasutati kontaktkomiteede meetodit neljanda, seitsmenda ja kaheksanda direktiivi muutmise korral.⁵⁸

Lisaks ebaühtlasele ülesehitusele ja kivistunud olukorra loomisele on ühinguõiguse ühtlustamise programmi kritiseeritud veel muude asjaolude tõttu. L. Enriques on arvamusel, et ühinguõiguse ühtlustamisel on olnud oma risk: ühtlustamine on asendanud ühe seadusandja kahekümne seitsmega ehk monopoli kahekümne seitsme erineva konkurendiga, mistõttu on suurem risk ülereguleerimisele ning väiksem võimalus, et erinevaid ootusi ja soove siseriiklikul tasandil võetakse arvesse. Veelgi enam, tegelik ühtlustamine on muutnud liikmesriikide ühinguõiguse aktid keerukamaks ja ebaselgemaks. EL ühinguõiguse sätteid on raske muuta või tühistada ning seetõttu ei kohane nad muutuvate majanduslike ja tehnoloogiliste arengutega.⁵⁹

Kuigi negatiivseid hoiakuid EL ühinguõiguse ühtlustamise suhtes on mitmeid, siis selge on see, et siamaani tehtut enam kustutada ei saa. Ühtlustamine on kaasa toonud nii häid kui ka ebasobilikke muutusi, kuid praegu tuleks vaadata tulevikku ja hinnata, kuidas oleks kõige

---

⁵⁵ A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: The consultative document of the High Level Group of Company Law Experts. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/consult_en.pdf (02.11.2012)

⁵⁶ *Ibid.*, lk 5.

⁵⁷ Andresson, J. Competition between Member States as Corporate Legislator. – Bernitz, U. (ed.) Modern Company Law for a European Economy. Norstedts Juridik AB 2006, lk 114.

⁵⁸ Andenas, M., Wooldridge, F. European Comparative Company Law. Cambridge: Cambridge University Press 2012, lk 37.

⁵⁹ Enriques, L., lk 21.

õigem jätkata ühinguõiguse ühtlustamist. Ainuõige on see, et eesmärgiks peaks olema selgema ja kasutajasõbralikuma seadusandluse loomine.

Äriühinguõiguse edasiseks ühtlustamiseks on kaalutud variante alates mudelseaduste väljatöötamisest, lõpetades ühtse äriühinguõiguse koodeksi loomisega Euroopas. Selleks on ka Euroopa Komisjonis tehtud mitmeid aruandeid ja algatatud konsultatsioone Euroopa äriühinguõiguse tuleviku üle. Ulatusliku raporti (edaspidi Winteri raport) ühinguõiguse edasise reguleerimise kohta esitas 2002. aasta novembris professor J. Winteri juhitud äriühinguõiguse ekspertide grupp.⁶⁰ Järgmisena avaldas 2003. aasta mais komisjon EL ühinguõiguse moderniseerimise ja vastutustundliku ettevõtluse suurendamise tegevuskava.⁶¹ Winteri raport ja komisjoni tegevuskava tähistasid olulist muutust EL ühinguõiguse reguleerimises. Kokkuvõttes kajastab komisjoni tegevuskava üleminekut võlausaldajaid ja aktsionäre kaitsvatelt aluspõhimõtelt turule suunatud arusaamani, kus peamisteks märksõnadeks on ettevõtluse tõhusus ja konkurents. See üleminek põhjustas ka muutusi arusaamas, milliseid regulatiivseid vahendeid tuleks seaduste vastuvõtmiseks kasutada. Uuenenud käsitus hõlmas vähem esmast õigust ja mõistmist, et see ei ole paindlik, lisaks sellele hakati mõtlema koodeksite ja teiste alternatiivsete lahenduste peale.⁶²

2011. aasta aprillis ilmus järgmine äriühinguõiguse ekspertrühma raport EL ühinguõiguse tuleviku kohta (edaspidi ekspertrühma raport).⁶³ Ekspertühma raport keskendus äriühingute piiriülesele liikumisele, vastutustundliku ettevõtluse ja aktsionäride tähtsuse suurendamisele äriühingute pikaajalise jätkusuutlikkuse loomisel ning erinevatele äriühinguvormidele Euroopa tasandil. Ekspertühma raporti soovitusel hõlmasid ühtlustamise läbiviimist mitte üleüldisel tasemel, vaid kindlate probleemide suhtes, näiteks liikmesriikide äriühingute õigust viia oma registreeritud asukoht teise liikmesriiki.⁶⁴

20. veebruaril 2012. aastal algatas Euroopa Komisjon põhjaliku konsultatsiooni ühinguõiguse tuleviku üle, mille eesmärgiks oli koondada ideid ja ettepanekuid EL äriühinguõiguse

---

⁶⁰ Final Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe. Brussels, 4 November 2002. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/report_en.pdf (03.04.2013)

⁶¹ Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A Plan to Move Forward. Brussels, 21 May 2003. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0284:EN:NOT> (03.04.2013)

⁶² Andersen, P. K. Regulation or Deregulation in European Company Law. – Bernitz, U. (ed.) Modern Company Law for a European Economy. Norstedts Juridik AB 2006, lk 265.

⁶³ Report of the Reflection Group on the Future of European Company Law. Brussels, 5 April 2011. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf (03.04.2013).

⁶⁴ Ekspertühma raport, lk 76-80.

regulatsiooni kaasajastamise kohta. Konsultatsiooni käigus peeti nõu järgmiste küsimuste üle: Euroopa äriühinguõiguse eesmärgid ja reguleerimisala, Euroopa äriühinguõiguse kodifitseerimine, tulevased äriühingu õiguslikud vormid Euroopa tasandil, äriühingute piiriülene liikuvus ja Euroopa äriühingute kapitalinõuded.⁶⁵ Lisaks alustas 2012. aasta detsembris komisjon uue tegevuskavaga (edaspidi 2012. aasta tegevuskava), mille eesmärgiks on kaasaegse ja tõhusa äriühinguõiguse ja vastutustundliku ettevõtluse seadusraamistiku kujundamine Euroopa ettevõtete, aktsionäride ja töötajate jaoks, mis oleks kooskõlas tänapäevase ühiskonna vajaduste ja muutuvate majanduslike oludega.⁶⁶

Hinnates Eesti rolli Euroopa ühinguõiguse ühtlustamisega kaasaskäimisel on 2012. aasta seisuga võimalik öelda, et Eesti on enamus äriühinguõiguse alaseid direktiive oma õigussüsteemi üle võtnud.⁶⁷ Lisaks sellele on Eesti õigusesse ülevõetud ka nõukogu määrused EEIG ja SE institutsioonide kohta. Direktiive on arvesse võetud nii ÄS loomisel kui ka jooksvalt seadusesse muudatuste tegemisega. Eestis praegu kehtiv aktsiakapitali reeglistik tulenebki suures osas teisest äriühinguõiguse direktiivist. Samuti on aktsiakapitali juures olulise tähtsusega esimeses äriühinguõiguse direktiivis reguleeritud avalikustamismõtted. Eestis on nende direktiivide nõuded olnud aluseks aktsiakapitali reeglitele alates ÄS jõustumisest 1995. aastal, juba enne kui Eestist sai EL liige.⁶⁸ ÄS ideoloogiaks on algusest peale olnud Euroopa üldine ideoloogia – ühtsed mängureeglid ning erinevate majandustegevuse vormide selge eristamine üksteisest. See tähendas seda, et ühelt poolt oli Euroopa investeerijatele tagatud neile tuttav õiguslik keskkond, teiselt poolt oli Eesti ettevõtjatel vaieldamatult lihtsam tegutseda Euroopa turul, kui sealsed mängureeglid kohalikest oluliselt ei erine.⁶⁹

Eelneva põhjal saab järeldada, et EL äriühinguõiguse ühtlustamiseks on vastu võetud palju direktiive, mis reguleerivad ulatuslikult äriühingute loomist, tegevust, ümberkorraldamist ja finantsseisundit. Lisaks on näha, et EL on läbi viinud mitmeid konsultatsioone ja algatanud tegevuskavasid ühinguõiguse edasiarendamiseks ajas muutuvate oludega. Sellised tegevused on ilmselgelt vajalikud, sest oluline on tagada pidev areng ja ennetada seaduste vananemist,

---

⁶⁵ Euroopa Komisjoni pressiteade, 20.02.2012. Euroopa äriühinguõigus: millised on edasised sammud? Arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-149_et.htm (03.04.2013)

⁶⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies, p 1.

⁶⁷ Transposition of Company Law and Anti-Money Laundering Directives – State of play as at 18/01/2012. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/official/120118trans-play_en.pdf (03.04.2013)

⁶⁸ Vutt, A. Aktsiakapitali õiguslik reguleerimine: eesmärgid ja moodustamine, lk 8.

⁶⁹ Kõve, V. Äriseadustiku põhialused. – Juridica 1995, nr 4, lk 134.

mis EL tasemel tähendaks kindlasti ka siseturu eesmärgipärase toimimise lakkamist. Seega on eelnevast näha, et EL on olnud pidevas tegevuses, et äriühinguõiguse ühtlustamisele seatud eesmärged ellu viia. Ka Eesti äriühinguõiguse väljakujundamisel on kogu aeg arvestatud EL tegevusega ning AS on vastavalt vajadusele viidud kooskõlla uute reeglite ja täiendustega.

Sellel poolel tekitab küsimusi asjaolu, miks ei ole pikka aega läbi viidud ühtlustamine ning erinevad konsultatsioonid ja tegevuskavad ikka veel saavutanud soovitud eesmärged. Selliseks eesmärgiks saab kõige lihtsamalt öeldes pidada äriühingute võimalust lihtsaks ja piiranguteta piiriüleseks tegevuseks Euroopas. Takistusena tuleb näha ebaühtlaseid seadusi liikmesriikide vahel, mitmete piirangute jätkuvat olemasolu, mis pärsivad piiriülest tegevust ning samuti liidu antud võimaluste vähest ärakasutamist ettevõtjate poolt. Seega kui EL tegevus äriühinguõiguse ühtlustamiseks käesoleva ajani on hõlmanud väga paljude direktiivide vastuvõtmist ja EL on olnud pidevas tegevuses, et äriühinguõiguse ühtlustamisele seatud eesmärged ellu viia, siis on sellest ainult võimalik järeldada, et ühenduse tegevus ei ole olnud edukas.

Tundub, et tehtud on palju tööd ja seatud õigeid eesmärged, kuid head plaanid on jäänud bürokraatia ja pikale venivate protsesside taha kinni. Näiteks on 2001. aastal moodustatud äriühinguõiguse ekspertide rühma konsultatiivse arvamuse ning Euroopa Komisjoni 2012. aasta tegevuskava eesmärk sama – kaasaegse ja tõhusa äriühinguõiguse seadusraamistiku kujundamine, et olemasolevad reeglid viia kooskõlla muutuvate oludega. Kui juba 2001. aastal arvati, et direktiivide kasutamine on loonud kivistumise, siis ka 2012. aastal peeti veel nõu võimalike ühtlustamise vahendite osas. Kuigi muutused ühiskonnas ja majanduses näidanud, et ühinguõigus ei ole EL tasandil enam vastavuses tänapäevaste vajadustega, ei ole selle probleemiga reaalselt jõutud tegeleda ning näiteks ühinguõiguse tasandil ei ole käesoleva ajani midagi muutunud regulatiivsete instrumentide kasutamises, sest peamine seaduste vastuvõtmise vahend on jätkuvalt direktiiv. Lisaks tuleneb põhimõtteline probleem ka sellest, et Euroopa ühinguõiguse ühtlustamine ei ole suunatud äriühingute piiriülese tegevuse reguleerimisele. Rõhku on pandud sellele, et ühtlustada liikmesriikide vahel sätteid, mis reguleerivad ettevõtete loomist ja toimimist, kuid äriühingute piiriülese tegevuse sätete väljakujundamine on olnud teisejärguline. Kui ettevõtete piiriülest liikumist käsitlevaid seaduseid vastu ei võeta, siis ei saa ka seatud eesmärged saavutada ja äriühingutele piiranguteta liikumist EL piires tagada.

Kui kokkuvõtteks küsida, kuidas edasi liikuda, siis tuleb nõustuda esiteks, et äriühinguõiguse edasine ühtlustamine peab Euroopas toimuma ja teiseks, et reform on vajalik. Probleemiks on see, et ühtlustamiseks on tehtud palju tööd, kuid see ei ole praktikas suurt kasu toonud. Tundub, et ka EL saab sellest aru ning tuleb loota, et viimase avaliku konsultatsiooni ja 2012. aasta tegevuskava põhjal hakkavad toimuma ulatuslikud muutused.

1.4. Võimalikud lahendused äriühinguõiguse edasiseks ühtlustamiseks

Euroopa äriühinguõiguse ühtlustamine ei ole saavutanud soovitud eesmärgi ja taganud äriühingutele igakülgse vabaduse piiriüleseks liikumiseks. Probleemiks saab pidada asjaolu, et ettevõtete piiriülest tegevust lihtsalt ei ole peetud EL tasandil esmatähtsaks reguleerimist vajavaks valdkonnaks. Lisaks on ühtlustamise vahendiks valitud direktiiv, mis ei ole taganud seaduste kaasaskäimise ajas muutuvate oludega. Võimalusi ühinguõiguse paremaks ühtlustamiseks kaalub EL ka praegu.

20. veebruaril 2012 algatatud avalikule konsultatsioonile tulnud vastustest koostatud tagasiside põhjal saab teha järeldusi võimalike edasiste lahenduste kohta ühinguõiguse tuleviku osas. Konsultatsioon koondas 496 vastust 26 liikmesriigist (sh 7 vastust tuli Eestist).⁷⁰ Kolme suurima probleemina Euroopa ühinguõiguse regulatsioonis nägi avalikkus pidevat viitamist EL õiguslikele vormidele siseriiklikes seadustes, ebakindlust mitmete liikmesriikide seadusandluse samaaegsel kohaldamisel ja seda, et liikmesriigid kasutasid EL õiguslike vorme erinevalt.⁷¹ Eelnev on selgelt ühinguõiguse ühtlustamiseks ebaõnnestunud vahendite valimise tagajärg, mis põhjendab ka õiguskirjanduses valitsenud seisukohta, et direktiivid on muutnud õiguse ebaühtlaseks ja kivistunuks.

Kindlasti on küsimus nüüd selles, kas direktiivid on lõplikult oma aja ära elanud ning oleks aeg näiteks kasutusele võtta suuremal hulgal määruseid, mis on siseriiklikusse õigusesse otsekohaldatavad. Määruste kasutamisel puuduks liikmesriikidel mänguruum oma soovide ja eesmärkide kaasamiseks ning siseriiklik regulatsioon ei erineks EL poolt sätestatust. Küsimus on selles, kas paindumatus ja kõigile üks lahendus on EL ühinguõiguse objektiiv? Arvatavasti mitte, sest arvestades, et subsidiaarsuse põhimõttest lähtudes puudub ühendusel selles vallas

---

⁷⁰ Feedback Statement. Summary of Responses to the Public Consultation on the Future of European Company Law. Brussels, July 2012, lk 2-3. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2012/companylaw/feedback_statement_en.pdf (25.04.2013).

⁷¹ *Ibid.*, lk 7.

ainupädevus, siis on tahetud liikmesriikidele jätta ühinguõiguslike sätete kohaldamisel otsustamisõigust ja valikuvabadust. Ka komisjoni 2003. aasta tegevuskavas oli ühinguõiguse üheks objektiiviks seatud tõhusa ja konkurentsivõimelise äritegevuse soodustamine, mis sõltub EL ja liikmesriikide tegevuse õigest tasakaalust ning nenditi, et mõned reeglid peab jätma siseriiklikul tasandil reguleerimiseks.⁷²

Avaliku konsultatsiooni tagasiside näitas, et suur poolehoid on EL äriühinguõiguse direktiivide kodifitseerimise suhtes. Sellist lahendust toetas 75% vastanutest.⁷³ Komisjon võttis tagasisidele järgnenud 2012. aasta tegevuskavas ka selle osas seisukoha ning pidas oluliseks EL ühinguõiguse kasutajasõbralikumaks muutmist ja ebakõlade vähendamist. Selle saavutamiseks plaanib komisjon 2013. aastal võtta vastu ettepaneku kodifitseerimise ja ühinguõiguse direktiivide koondamise osas.⁷⁴

Alternatiivse lahendusena on kaalutud ka mudelseaduste loomist. *European Model Company Act* (edaspidi EMCA) on üks selline Euroopas väljatöötatud projekt. EMCA on inspireeritud USA *American Model Business Corporation Act* mudelseadusest ning katab kõiki ühinguõiguse valdkondi.⁷⁵ Tegemist ei ole siduva seadusega, vaid ühe allikaga, kuhu liikmesriigid saavad vaadata tekkinud küsimuste ja probleemide jaoks lahenduste otsimisel. EMCA eesmärgiks on luua ühinguõiguslikud näidissätted, mida liikmesriigid saavad enda seadusandlusesse üle võtta. Samal ajal on neil õigus jätta mõned või kõik sätted kohaldamata.⁷⁶ Viimase avaliku konsultatsiooni tagasiside näitas aga, et poolehoid EMCA sarnaste mudelseaduste vastu ei ole tähelepanu vääriv. 75% vastanutest omas selles küsimuses seisukohta ning nendest kolmandik oli lahenduse poolt. Toetus tuli enamjaolt akadeemikutelt.⁷⁷ Käesoleva töö autor on samuti seisukohal, et mudelseadused ei tooks ühtlustamise seisukohalt märgatavat kasu. Nende olemasolu on positiivne, kuid nende regulatiivne mõju on väike. Kaheldav on, kas liikmesriigid järgiksid reegleid, mis ei ole siduvad ning kohustuslikud. Nii-öelda iseregulatsioon ei toimiks 27 omanäolise ja tugeva riigitunnetusega riigi puhul sama hästi, kui see on näiteks toiminud Ameerika Ühendriikides.

---

⁷² Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A Plan to Move Forward, p 2.2.

⁷³ Feedback Statement, lk 6.

⁷⁴ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies, p 5.

⁷⁵ Ekspertühma raport, lk 12.

⁷⁶ Payne, J. The Role of European Regulation and Model Acts in Company Law. – Bernitz, U., Ringe, W.-G. (ed.) Company Law and Economic Protectionism: New Challenges to European Integration. Oxford: Oxford University Press 2010, lk 326.

⁷⁷ Feedback Statement, lk 8.

Lisaks loodi mudelseadus Ameerika Ühendriikides ühinguõiguse väljatöötamise algusjärgus, mistõttu oli see väga kasulik viis ühesuguste tulemuste saavutamiseks erinevates osariikides. Samas EL liikmesriikides on välja kujunenud väga hästi arenenud ühinguõiguse seadused, mistõttu ei ole tõenäoline, et neid soovitakse muuta vastavalt EMCA näidissätetele.⁷⁸ Seega ei saa mudelseadusi pidada Euroopa ühinguõiguse paremaks ühtlustamiseks sobivaks vahendiks.

Eelduslikult võib asuda seisukohale, et Euroopa Liidu äriühinguõiguse edasiseks ühtlustamiseks oleks vaja lahendust, mis pakub ühest küljest paindlikkust, kuid samas ka ühtset regulatiivsust. Direktiiviga loodeti seda saavutada. Tulemuseks on aga laialivalgunud ja ebaühtlane regulatsioon. Seega võrreldes teiste võimalike variantidega on kodifitseerimise idee üks sobivamaid võimalusi edasiliikumiseks. Direktiivide koondamine annaks võimaluse olemasolevaid probleemkohti lihtsustada ja reguleerimata jäänud valdkondi kaasata, samas kui teatud valdkonnad saab jätta siseriiklikuks otsustamiseks. Kodifitseerimine ühtlustaks Euroopa äriühinguõigust selle sõna kõige otsesemas tähenduses ja selge on ka see, et arvuliselt väiksem seaduste hulk muudaks seadusandluses orienteerumise kõigile osapooltele lihtsamaks. Lisaks on võimalik Euroopa ühinguõiguse eesmärkide saavutamine ettevõtete piiriülese liikumisvabaduse osas ainult siis, kui EL selle valdkonna reguleerimisele seaduste näol rõhku paneks. Kuigi ka EL on arvamusel, et teatud küsimused peab jätma siseriiklikul tasandil reguleerimiseks, siis praegusel hetkel on ühtlustamiseks võetud valdkondade valik olnud vale. Piiriülese tegevuse reguleerimist saab kontrollida ainult EL. Kindlasti on tegemist valdkonnaga, mis sisaldab palju probleemkohti ja lahendust vajavaid küsimusi, sest arvestada tuleb erinevate liikmesriikide eripäradega. Samas ühinguõiguse paremaks ühtlustamiseks ja ajaga kaasas käimiseks on vaja vaadata uude suunda ning tegeleda rohkem küsimustega, mis nõuavad EL poolset ühtlustamist ja mis on varasemalt jäänud käsitletuta.

---

⁷⁸ Payne, J., lk 331.

2. Äriühingute piiriülene asukohavahetus Euroopa Liidus

2.1. Asutamisvabadus ja asukohavahetus

EL toimimise lepingu artikkel 49 sätestab, et keelatud on piirangud, mis kitsendavad liikmesriigi kodaniku asutamisvabadust teise liikmesriigi territooriumil. Niiviisi keelatakse ka piirangud, mis takistavad mis tahes liikmesriigi territooriumile asunud liikmesriigi kodanikel rajada esindusi, filiaale ja tütarettevõtjaid. EL toimimise lepingu artikkel 54 võrdsustab äriühingud, mis on asutatud vastavalt liikmesriigi seadusele ja millel on liidu piires registrijärgne asukoht, juhatuse asukoht või peamine tegevuskoht, füüsiliste isikutega. Nende kahe sätte kombinatsioon moodustab alustala äriühingute asutamisvabadusele EL piires. Asutamisvabadus EL toimimise lepingu õigusnormide alusel on esmapilgul seotud õigusega asutada äriühinguid teistesse liikmesriikidesse. Aja jooksul ja peale mitmeid EK lahendeid on sellest välja kujunenud ka äriühingute piiriülene asukohavahetus. Piiriülene asukohavahetus hõlmab äriühingute õigust viia läbi äritegevust mõnes muus õigussüsteemis peale selle, kus see on loodud. See annab äriühingutele ka õiguse valida oma ettevõtte tegevuse reguleerimiseks just sellise riigi õigus, mis sobib firma tegevusega kõige paremini. Piiriülene liikuvus on seotud olukordadega, kus äriühing on loodud ühes liikmesriigis, kuid tegutseb teises või kus ettevõtte soovib vahetada oma asukohta ühest liikmesriigist teise, mistõttu hakkab ta alluma uue liikmesriigi õigusele.⁷⁹ Äriühingute piiriülest asukohavahetust ei ole ühenduse tasandil seaduste alusel veel siiani reguleeritud. Samas on äriühingute piiriülene liikuvus siseturu üks olulisemaid osasid. Seetõttu tuleks selle edendamiseks teha kõik võimalik, sest piiriülene liikuvus on ettevõtlusvabaduse ja terve konkurentsi eeldus.⁸⁰

Ettevõtete liikumine EL piires on olnud alatine probleem. Ühtlustamine sellel alal on väga keeruline, sest liikmesriikidel on erinevad juriidilise isiku tunnustamise teooriad, mis tulenevad rahvusvahelisest eraõigusest. Need on asutamisriigi teooria ja asukohateooria.⁸¹ Asutamisriigi teooria alusel on ettevõtte suhtes kohaldatav õigus selle riigi õigus, kus

---

⁷⁹ Petrovic, S., Jaksic, T. The ECJ Ruling in Cartesio and Its Consequences on the Right of Establishment and Corporate Mobility in the European Union. – European Journal of Law Reform 2010, Vol. 12, Issues 3-4, lk 232.

⁸⁰ Hopt, K. J. The European Company Law Action Plan Revisited: An Introduction. – ECGI Working Paper Series in Law, Working Paper No. 140/2010, lk 11. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1554662 (16.02.2013)

⁸¹ Ringe, W.-G. The European Company Statute in the Context of Freedom of Establishment. – Journal of Corporate Law Studies 2007, Vol. 7, No. 2, lk 188. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=998315 (16.02.2013)

juriidiline isik on asutatud. Praktikas sõltub see registreeritud asukohast ehk sellest, millise riigi registrisse on ettevõtte kantud.⁸² Asukohateooria alusel on ettevõtte suhtes kohaldatav õigus selle riigi õigus, kus on ettevõtte peamine tegevuskoht. Sellisel juhul saab määravaks äriühingu peakontori või tegeliku juhtimise asukoht.⁸³

Kui ettevõtte vahetab oma registrijärgset asukohta, siis ei ole ta enam loodud oma koduriigi seaduste alusel, vaid temast saab uue liikmesriigi seaduste alusel loodud äriühing. Kuna igal liikmesriigil on erinev õigussüsteem, siis sellise asukohavahetuse peamiseks eesmärgiks on senise õigussüsteemi vahetamine soodsama vastu. Selline asukohavahetus ja äriühingu taasloomine peab olema lubatud mõlema, nii vana kui ka uue, liikmesriigi poolt. Kui ettevõtte viib ainult enda peakontori teise liikmesriiki, siis jääb ta edasi enda koduriigi seaduste alusel loodud äriühinguks. Peakontori asukohavahetuse eesmärgiks on tavaliselt ettevõtte juhtimise parema liikuvuse saavutamine ja juhtimiskulude vähendamine.⁸⁴ Peakontori asukohavahetus ei ole teoorias probleemiks asutamisriigi teooria alusel tegutsevates liikmesriikides. Sellised õigussüsteemid lubavad tavaliselt peakontori asukohta vahetada ja säilitada ka ettevõtte rahvskuuluvus, kui tema registrijärgne asukoht on jätkuvalt selles liikmesriigis. Samas on mõned asutamisriigi teooriaga liikmesriigid seadnud peakontori asukohavahetusele ka teatud piirangud.⁸⁵ Asukohateooria ei ole peakontori asukohavahetuse suhtes niivõrd vastutulelik, sest just ettevõtte peakontori ja juhtimise asukoht seob äriühingu selle õigussüsteemiga.⁸⁶ Asukohateooriat rakendab enamik Mandri-Euroopa õigussüsteemi riike, samas Eestis kohaldub asutamisriigi teooria. Eesti õigus tunnistab äriühingu juriidiliseks isikuks oma seadusest tulenevalt.⁸⁷ TsÜS⁸⁸ § 26 lg 2 sätestab, et eraõigusliku juriidilise isiku õigusvõime tekib seadusega ettenähtud registrisse kandmisest. Äriühingu viimisega teise riiki peaks kaasnema tema Eesti registrist kustutamine, mis toob kaasa ühingu lõppemise. TsÜS § 45 lg 2 alusel eraõigusliku juriidilise isiku registrist kustutamisega juriidiline isik lõpeb. Teistest riikidest tulevate äriühingute äriregistrisse kandmisest ei ole kehtiva õiguse alusel mitte mingit võimalust. Kui selline ühing tahab end kanda Eestis äriregistrisse, tuleb see ettevõtte eeldevalt likvideerida ja Eestis läbi viia uus asutamine.⁸⁹

---

⁸² Ringe, W.-G., lk 188.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Petrovic, S., Jaksic, T., lk 237.

⁸⁵ *Ibid.*, lk 238.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus, lk 101-102.

⁸⁸ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 06.12.2010, 12.

⁸⁹ Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus, lk 101-102.

Äriühingute vabadus viia oma peakontor või juhtimine teise liikmesriiki või end seal uuesti asutada peaks olema selline äritegevuse piiriülese liikuvuse vorm, mida siseturg soovib ergutada.⁹⁰ Samas on kaks asjaolu, mis on muutnud sellise tegevuse keeruliseks. Esimene puudutab formaalset seaduslikku konteksti. Kui ettevõtte on asutatud oma EL koduriigi seaduste alusel, siis on tal ka õigus artiklist 49 tulenevale asutamisvabadusele. Samas, kui ettevõtte kaotab koduriigis oma õigusliku staatuse kas laiali minemise või ühinguõiguslike reeglite mitte täitmise tõttu, siis kaovad ka tema õigused artikli 49 alusel.⁹¹ Teine asjaolu puudutab ühenduse poliitilist tegevust. EL poliitika asutamisvabaduse kujundamisel on seotud nn võidujooksuga põhja. Ettevõtted võivad tahta liikmesriigis, kus on nende peamine tegevuskoht, rahaliste ja juriidiliste kohustuste vältimiseks luua õiguslikud kestad nendesse liikmesriikidesse, kus on vähem rahalisi kohustusi ja juriidilisi nõudmisi. Veel enam, õiguslike kestade loomine ajendab paljusid liikmesriike selliseid ettevõtteid ligi tõmbama, sest väga väikeste kuludega on neil võimalik saada makse, mis muidu läheksid sinna riiki, kus on ettevõtte peamine tegevuskoht.⁹² Seega on EL peamiseks eesmärgiks ettevõtete piiriülest liikuvust reguleerida just seetõttu, et liikmesriikide poliitilised ajendid võivad vastasel juhul olla suunatud seaduslünkade ärakasutamisele.

Samas vaadates EL senist tegevust ühinguõiguse ühtlustamisel, siis on näha, et äriühingute piiriülene asukohavahetus ei ole direktiiviga ega ühegi muu instrumendiga reguleeritud. Antud juhul tekitab küsimusi see, et kui EL eesmärgiks on ühinguõiguse vallas piiriülese koostöö, konkurentsi ja paindlikkuse soodustamine, lisaks ka poliitiline ajend hoida ära võidujooksu põhja, siis miks on niivõrd tähtsat positsiooni hoidev valdkond jäänud seaduse tasandil reguleerimata? Kui piiriülesed ühinemised on kümnenda direktiiviga leidnud koha Euroopa ühinguõiguse ühtlustamise programmis, siis kas piiriülese asukohavahetuse regulatsiooni väljakujundamine ei peaks olema selle üheks aluseks? Käesoleva töö autor peab vajalikuks nende küsimuste lähemat analüüsimist, kuid kokkuvõtvalt tuleb nentida, et äriühingute piiriülene asukohavahetus on kindlasti valdkond, mis vajab paremat ühtlustamist.

Seega saab eelneva põhjal järeldada, et ettevõtete piiriülese asukohavahetuse probleemkohad tulenevad sellest, et esiteks on liikmesriikides kasutusel fundamentaalselt erinevad juriidilise isiku tunnustamise teooriad ning teiseks on EL mingil põhjusel otsustanud jätta selle valdkonna seaduse tasandil siia maani reguleerimata.

---

⁹⁰ Chalmers, D., lk 862.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² *Ibid.*

2.2. Äriühingute piiriülese asukohavahetuse olemus

2.2.1. EK lahendite tähtsus äriühingute piiriülese asukohavahetuse põhimõtete kujunemisel

Seetõttu, et ettevõtete piiriülene asukohavahetus ei ole Euroopas siia maani veel ühtlustatud on sellekohase praktika väljakujunemisel suurt rolli mänginud EK lahendid. Seega analüüsib järgnevalt käesolev magistritöö EK praktikat ja selle arengut äriühingute piiriülese liikuvusega seotud küsimuste lahendamise osas. EK käsitles sellelaadset probleemi kõige esimesena 1988. aasta lahendis *Daily Mail*⁹³. Selles kaasuses tahtis Suurbritannia ettevõtte viia oma peakontori Suurbritanniast Hollandisse. Suurbritannia keelas ettevõttel seda teha põhjusel, et sellise tegevuse eesmärgiks oleks olnud maksudest kõrvale hoidmine.⁹⁴ EK leidis, et Suurbritannia seadused ei keela ettevõttel lahkuda ja asutada end Hollandis kohaliku äriühinguna.⁹⁵ Samas oli kohus otsuses seisukohal, et sellist laadi piirangud ei riku asutamisevabadust ja ei ole liikmesriikidele keelatud ning jättis äriühingute piiriülesed liikumised artikli 52 (praegu art 49) reguleerimisalast välja. Seega toetas EK selle lahendiga ettevõtete piiriülesele liikuvusele piirangute seadmist liikmesriikide poolt ning ei andnud äritegevusele sellist vabadust, mida siseturu aluspõhimõtetest tulenevalt oodata oleks võinud.

EK on eri aegadel lahendanud sarnaseid asukohavahetuse küsimusi erinevalt. Eelnev lahend andis liikmesriikidele õiguse piirata äriühingute liikumist. Seevastu EK otsus 1999. aasta kohtuasjas *Centros*⁹⁶ on revolutsioonilise tähendusega, sest selles tunnistati, et EL kodanikel on õigus valida, millises liikmesriigis äriühing asutada, ning liikmesriikidel endil ei ole õigust kehtestada piiranguid ühingu tegutsemisele seetõttu, et äriühing ei tegutse riigis, kus ta on asutatud.⁹⁷ *Centros* oli Suurbritannia äriühing, mis tahtis rajada enda filiaali Taani. Taani äriregister keeldus filiaali registreerimast põhjusel, et ettevõtte on loodud Taani miinimumkapitali nõuetest kõrvale hoidumiseks ning tegemist ei ole Suurbritannias aktiivselt tegutseva äriühinguga. *Centros* oli seisukohal, et selline keeldumine on vastuolus EL asutamisevabaduse sätetega.⁹⁸ Kohus leidis, et Taani äriregister takistab oma tegevusega äriühingul *Centros* enda asutamisevabadusest tulenevaid õigusi realiseerida, sest liikmesriikidel on kohustus teineteise ettevõtteid tunnustada, kui need on kohalike seaduste alusel legitiimselt asutatud. Lisaks oli kohus seisukohal, et ettevõtte asutamine kõige vähem

⁹³ EK 27.09. 1988, C-81/87, *The Queen vs. H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc*.

⁹⁴ *Daily Mail*, p 6-8.

⁹⁵ *Daily Mail*, p 17-18.

⁹⁶ EK 09.03.1999, C-212/97, *Centros Ltd vs. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen*.

⁹⁷ Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus, lk 104.

⁹⁸ *Centros*, p 2, 6-7 ja 10-11.

piiravate seadustega liikmesriiki ja filiaali asutamine teise liikmesriiki, kus toimub ka äriühingu peamine äritegevus, ei ole asutamisvabaduse kuritarvitamine.⁹⁹

2002. aasta lahendis *Überseering*¹⁰⁰ jätkas kohus samasugust piiriülese liikumisvabaduse toetamist. *Überseering* oli Hollandis loodud ettevõtte, mille peamine äritegevus toimus Saksamaal. *Überseeringu* aktsiad olid omandanud kaks Saksamaalt pärit isikut. *Überseeringul* olid lepingulised suhted Saksa ettevõttega, kelle vastu ta soovis kohtusse minna. Saksamaa kohtud ei võtnud hagi menetlusse tuginedes väitele, et kuna tegemist oli Hollandis loodud ettevõttega, kelle äritegevus on aktsiate üleminekuga viidud Saksamaale, siis sellel äriühingul ei ole Saksamaal juriidilist iseloomu.¹⁰¹ EK kohaldas antud kaasuses asutamisvabaduse põhimõtet ning leidis, et Saksamaa kohtu seisukoht on selle põhimõttega vastuolus, sest kui äriühingul on õigus esitada hagi oma asutamisriigis, peab tal see õigus olema ka teistes liikmesriikides.¹⁰²

2003. aasta kohtuasjas *Inspire Art*¹⁰³ oli tegemist Suurbritannias loodud äriühinguga, mille filiaal asus Hollandis. Hollandi õiguse kohaselt nõuti, et ettevõtte kannaks oma filiaali Hollandis registrisse. Hollandi seadused pidasid seda „formaalselt välismaiseks äriühinguks“, sest ta ei olnud tegev Suurbritannias. Seetõttu seadis Hollandi seadus tingimuseks, et sellised ühinged peavad täitma Hollandis kehtestatud miinimumkapitali nõuded, kasutama oma ärinimes viidet „formaalselt välismaine äriühing“ ja esitama äriregistrile täiendavat informatsiooni.¹⁰⁴ Kohus oli seisukohal, et kuigi *Inspire Art* loodi Suurbritannias eesmärgiga vältida Hollandi äriühinguõiguse norme, kus miinimumkapitali nõuded on suuremad, siis ei tähenda see seda, et Hollandis asutatud ettevõtte filiaalile ei kohaldu asutamisvabaduse sätted. Kohus kinnitas ka kohtuasjas *Centros* väljatoodud seisukohta, et äriühingu asutamine kõige soodsamate seadustega liikmesriiki ei ole asutamisvabaduse kuritarvitamine, isegi siis kui ettevõtte peamine äritegevus toimub teises liikmesriigis.¹⁰⁵

Seega sai Euroopa äriühinguõiguse reform piiriülese liikuvuse osas alguse 1999. aastal, kui EK lahend *Centros* andis ettevõtetele võimaluse valida enda äritegevust valitsema

---

⁹⁹ *Centros*, p 21-22 ja 27.

¹⁰⁰ EK 05.11.2002, C-208/00, *Überseering BV vs. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)*.

¹⁰¹ Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus, lk 103. Vt ka *Überseering*, p 6-9.

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ EK 30.09.2003, C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam vs. Inspire Art Ltd.*

¹⁰⁴ Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus, lk 103. Vt ka *Inspire Art*, p 34-36.

¹⁰⁵ *Inspire Art*, p 96 ja 98.

meelepärase liikmesriigi ühinguõiguse seadusandlus.¹⁰⁶ Samas selliste oluliste kohtuotsuste nagu *Centros*, *Überseering* ja *Inspire Art* ning ka muude täiendavate lahendite vastuvõtmisest hoolimata oli ettevõtete asutamisvabaduse ulatus ühenduse piires jätkuvalt üsna ebaselge.¹⁰⁷ Nimelt puudutasid eelnevad kolm lahendit piiranguid, mille seadsid liikmesriigid, kuhu ettevõtted tahtsid oma asukoha üle viia. Samas *Daily Mail* lahend oli seotud koduriigi piiranguga.¹⁰⁸ Ettevõtetele oli kohtulahenditega antud küll õigus valida tegutsemiseks sobiva liikmesriigi seadusandlus, filiaale asutada mistahes liikmesriigis ning olla tunnustatud kõikide liikmesriikide poolt, kuid äriühingute vabadus viia oma peakontor teise riiki aga jääda oma koduriigis registreeritud ettevõtteks oli siiani reguleerimata. *Daily Mail* lahendi kohaselt oli liikmesriikidel õigus seada sellisele asukohavahetusele piiranguid ning peale seda otsust järgnevate kohtulahenditega antud küsimust enam ei puudutatud.

Murrangulist lahendust ja suuremat vabadust ettevõtete piiriüleses liikumises oodati 2008. aasta lahendist *Cartesio*¹⁰⁹. *Cartesio* oli Ungari ettevõtte, kes tahtis viia enda peakontori Itaaliasse, kuid soovis jääda edasi Ungari äriühinguks. Loa andmisest keelduti, sest kohalike õigusnormide alusel pidi Ungari seaduste alusel loodud ettevõtte peakontor asuma Ungaris.¹¹⁰ Kohtujurist Maduro arvates oli tegemist asutamisvabaduse piiramisega, sest Ungari seadused diskrimineerisid piiriüleseid situatsioone võrreldes rahvuslikega. Lisaks sellele ütles Maduro, et kohtupraktika on peale *Daily Mail* otsust muutunud oluliselt täpsemaks ning isegi liikunud hoopis vastupidises suunas.¹¹¹ Seega võis arvata, et kohus jätkab piiriülese liikumisvabaduse toetamist ja piirangute taunimist. Üllatavalt jäi kohus *Daily Mail* otsuses väljendunud arvamuse juurde ning leidis, et liikmesriigil on õigus seada piiranguid äriühingu liikumisele ühest riigist teise. Liikmesriigil on vabadus luua endale meelepäraseid norme äriühingu asutamiseks ning need võivad sisaldada ka reegleid, mis sätestavad, et ettevõtte registreeritud asukoht ja peakontor peavad asutamisel olema identsed ning jäämahi selliseks.¹¹² Samas võrreldes varasema kohtupraktikaga ei anna *Cartesio* koduriigile õigust ettevõtte piiriülest liikuvust täielikult piirata. Liikmesriigil on ainult pädevus valida sobiv tegur, mis ühendaks ettevõtte selle riigi äriühinguõigusega. Kui ettevõtte soovib tugineda asutamisvabadusele

---

¹⁰⁶ Armour, J., Ringe, W.-G. European Company Law 1999-2010: Renaissance and Crisis – Common Market Law Review 2011, Vol. 48, Issue 1, lk 1. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1691688 (15.02.2013)

¹⁰⁷ Gerner-Beuerle, C., Schillig, M. The Mysteries of Freedom of Establishment After *Cartesio*. – International & Comparative Law Quarterly 2010, Vol. 59, Issue 2, lk 1-2. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1340964

¹⁰⁸ Armour, J., Ringe, W.-G., lk 11.

¹⁰⁹ EK 16.12.2008, C-210/06, *Cartesio*.

¹¹⁰ *Cartesio*, p 21 ja 23-24.

¹¹¹ EK 22.05.2008, C-210/06, *Cartesio*, kohtujurist P. Maduro ettepanek, p 25 ja 27.

¹¹² Ekspertühma raport, lk 13.

artikli 49 alusel, siis on ta kohustatud selle ühendava teguriga arvestama. Kui ühendavaks teguriks on ettevõtte peamine tegevuskoht ehk asukohateooria, siis peab ettevõtte üle viima nii registrijärgse asukoha kui ka peakontori, et alluda uue riigi ühinguõiguse seadustele. Kui ühendavaks teguriks on registrijärgne asukoht ehk asutamisriigi teooria, siis on kohaldatava õiguse muutmiseks vajalik ainult ettevõtte registreerimine uues riigis.¹¹³

Eelnevast nähtuvalt jäi liikmesriikidele ka peale *Cartesio* lahendit õigus seada piiranguid sellele, kui kohalik ettevõtte soovib oma peakontori üle viia teise liikmesriiki, kuid jääda oma esialgses koduriigis registreeritud äriühinguks. EL üldise poliitika seisukohalt on väga keeruline mõista sellist vahetegemist piirangutes, mida koduriik võib lahkumisele ning uus liikmesriik vastuvõtmisele ei tohi seada. Koduriigi piirangud lahkumisele on ilmselgelt samasugused asutamisvabadust ja teises liikmesriigis äritegevuse läbiviimist piiravad tõkked nagu on vastuvõtva liikmesriigi piirangud ettevõtte või filiaali asutamisele.¹¹⁴ Viimaseid on EK oma lahendites järjekindlalt tauninud, esimesi aga mitte. Asutamisvabadus sisaldab vastuvõtva liikmesriigi jaoks diskrimineerimiskeeldu ja piiramiskeeldu; piirangud on kõik meetmeid, mis asutamisvabaduse kasutamist takistavad või piiravad või selle vähem atraktiivseks teevad.¹¹⁵ Keelatud pole mitte ainult reeglid, mis kohtlevad välismaa äriühinguid otseselt halvemini kui siseriiklikke, vaid ka sellised reeglid, mis mõlemaid võrdselt puudutavad, kuid siiski asutamisvabadust piiravad. Diskrimineeriva elemendi puudumine ei välista vastuolu asutamisvabadusega, välisriigi ühingute *de facto* paremini kohtlemine on seevastu lubatud.¹¹⁶

EK lahendite analüüs näitab, millised arengud äriühingute piiriülese asukohavahetuse vallas on toimunud ning milline on olukord praegusel hetkel. Kuna piiriülene asukohavahetus ei ole direktiivi tasandil reguleeritud, siis on EK lahendid peamine allikas, kuhu vaadata piiriülese liikuvuse lubatavuse osas. Kokkuvõttena saab järeldada, et olukord on ebaselge. Kohus on oma otsustes kaldunud kahte erinevasse, täiesti vastupidisesse suunda. Järelikult ei ole EK tõlgenduste põhjal õiguskindlaid lahendusi võimalik teha, mistõttu on selge see, et ühtne regulatsioon on vajalik. Ettevõtete piiriülene asukohavahetus peab olema ühtlustatud. Kui sellest seisukohast edasi mõelda, siis ei tundu leiduvat ühtegi head argumenti selle kasuks, miks seda veel tehtud ei ole. Teisest küljest saab EK lahendite analüüsi põhjal siiski teha häid

---

¹¹³ Biermeyer, T. Bringing Darkness into the Dark: European Corporate Cross-Border Mobility in Re *Cartesio*. – Maastricht Journal of European and Comparative Law 2009, Vol. 16, Issue 2, lk 253-254.

¹¹⁴ Armour, J., Ringe, W.-G., lk 13.

¹¹⁵ Alaver, A. *Societas shopping* ja piiriüleselt asukohta vahetava äriühingu tunnustamise ulatus Euroopa Liidus. – *Juridica* 2007, nr 6, lk 400.

¹¹⁶ *Ibid.*

järeldusi olemasolevate aluspõhimõtete ja probleemide kohta ettevõtete piiriüleses asukohavahetuses. Lisaks annavad kohtuotsused hea võimaluse nende põhjal välja kujundada toimiv ja efektiivne seadusandlus.

2.2.2. Äriühingute piiriülese asukohavahetuse peamised aluspõhimõtted

Olemasolevale kohtupraktikale tuginedes on võimalik järeldada, et praegusel hetkel hõlmab ettevõtete piiriülene liikumine teatud väljakujunenud põhimõtteid. Esiteks ei tohi koduriik piirata ettevõtte vabadust viia oma registreeritud asukoht teise liikmesriiki. Tingimuseks on, et uus riik lubaks sellist asukohavahetust. Selline tingimus on seatud põhjusel, et ettevõtte registrijärgse asukoha üleviimisel teise liikmesriiki, saab see uus riik äriühingu koduriigiks. Igal riigil õigus vastu võtta endale sobivad õigusnormid, muuhulgas õigus mitte aktsepteerida välismaise ettevõtte asutamist kohaliku seaduse alusel, kui see ei vasta nõutud reeglitele. Seega äriühing, mis soovib oma registreeritud asukohta muuta, peab järgima kõiki talle vastuvõtva riigi poolt ettesetatud nõudeid.¹¹⁷ Teiseks hõlmab äriühingute piiriülene liikuvusvabadus seda, et koduriik ei tohi artikli 49 alusel keelata oma riigi äriühingul asutada filiaale teistes liikmesriikides.¹¹⁸ Samamoodi ei tohi ka vastuvõttev riik artikli 49 alusel piirata äriühingu filiaali asutamist oma riigis, kui ettevõtte on oma koduriigi seaduste kohaselt õiguspäraselt loodud. See tuleneb põhimõttest, et kõik liikmesriigid peavad artikli 54 alusel tunnustama teise riigi äriühinguid, kui need on legitiimselt asutatud mõnes EL liikmesriigis. Kolmandaks on kõikidel äriühingutele muuhulgas õigus asutada end seal liikmesriigis, kus neile meeldib ja mille seadused on nende äritegevuse jaoks kõige sobivamad. Neljandaks tuleb siiski arvestada, et nii koduriigil kui ka vastuvõtval riigil on õigus ennetada asutamisvabaduse kuritarvitamist ja EL seaduste ärakasutamist. Kuritarvitamisega ei ole aga tegemist siis, kui ettevõtte tahab ära kasutada vastuvõtva riigi maksusoodustusi või soodsamat seadusandlust. Nii koduriigi kui ka vastuvõtva riigi piirangud asutamisvabadusele peavad olema õigustatud avaliku huviga ning nende kohaldamisviis peab olema sobilik ja mitte ületama seda, mis on vajalik eesmärgi saavutamiseks.¹¹⁹

Äriühingute asukohavahetus on olnud aastakümneid Euroopa äriühinguõiguses vastuoluliseks teemaks. Kuigi esmases õiguses on põhialustes kokkulepitud, siis edasine ühtlustamine on jäänud poolikuks. Lisaks sellele ei ole ka liikmesriikide ühinguõiguse seadusandlused

---

¹¹⁷ Ekspertühma raport, lk 14.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ *Ibid.*, lk 15.

pakkunud välja sobivaid lahendusi. Seetõttu ei saa äriühingud liikumisvabadust samamoodi ära kasutada kui EL liikmesriikide kodanikud.¹²⁰ Sellest tulenevalt on praegusel hetkel äriühingute asukohavahetuse regulatsioon mittetäielik, võib isegi öelda, et olematu, ja vajab edasiarendamist. EK lahendite ja aluspõhimõtete pinnalt väljakujunenud vabadused näitavad ära, millised on olemasolevad piirangud ettevõtete piiriülesele asukohavahetusele. Aluslepingutest tulenev asutamisvabadus ei anna ettevõttele võimalust vahetada liikmesriikide piires oma asukohta nii, et säiliks tema juriidiline iseloom ning asukohavahetuse käigus ei peaks ettevõtet likvideerima.¹²¹ Muuhulgas ei ole enamjaolt ettevõttel võimalik oma peakontori asukohta vahetada nii, et säiliks tema rahvuskuuluvus esialgses koduriigis. Need on mõningad probleemid, mille lahendamiseks oleks piiriülest asukohavahetust vaja ühtlustada. Üleüldse on selge see, et seadus ettevõtete asutamisvabaduse ja piiriülese liikuvuse valdkonnas oleks väga teretulnud. Ka õiguskirjanduses on arvatud, et seadusandlus tooks endaga kaasa vajaliku selguse ja kindlustaks, et kõik liikmesriigid kohaldaksid järjepidevalt ja ühtemoodi asutamisvabaduse põhimõtteid.¹²²

Kui hinnata ühtlustamise vajalikkust äriühingute piiriülese asukohavahetuse vallas, siis pole ühtegi kahtlust asjaolus, et see on vajalik. Kõige üldisemalt on regulatsiooni vaja siseturu efektiivse toimimise jätkumise pärast. Kuna EL eesmärgiks on olemasoleva seadusandluse kaasajastamine ja kohandamine muutuvate oludega, siis ettevõtete piiriülene tegevus on kindlasti ülimalt tähtis nii praegu kui ka edaspidi. Piiriülese liikuvuse igakülgne soodustamine ja piirangute kaotamine on ainuõige tee, kuhu suunas edasi liikuda, sest vastasel juhul kivistuks mitte ainult EL seadusandlus, vaid kogu Euroopa areng.

2.3. Äriühingute piiriülese liikumisvabaduse suurendamine

2.3.1. Äriühingute piiriülene asukohavahetus ja neljateistkümnes direktiiv

Õiguskirjanduses on valitsev seisukoht, et asutamisvabaduse sätted loovad küll teatud aluspõhimõtted äriühingute piiriülese liikuvuse ja asukohavahetuse suhtes, kuid need EL toimimise lepingu õigusnormid ei ole siiski võimelised lahendama kõiki olukordi, mis praktikas esineda võivad.¹²³ Õiguslike aukude täitmine on jäetud Euroopa institutsioonide

---

¹²⁰ Wymeersch, E. The transfer of the company's seat in European Company Law. – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2003-03, lk 1. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=384802 (28.02.2012)

¹²¹ *Ibid.*, lk 17.

¹²² Biermeyer, T., lk 255.

¹²³ Petrovic, S., Jaksic, T., lk 247.

hooleks, kas aluslepingute sätete tõlgendamisega või uute legislatiivsete instrumentide vastuvõtmisega. Algatus ettevõtete piiriülese asukohavahetuse küsimusi reguleeriva seaduse vastuvõtmiseks ei ole uus.¹²⁴ Esimene sellekohane idee pärines 1968. aasta konventsioonist, mis jäi ratifitseerimata. 1997. aastal see idee taaselustati ning anti välja esialgne versioon neljateistkümnest äriühinguõiguse direktiivist ettevõtete asukoha piiriülese üleviimise kohta. Ka 2003. aasta komisjoni tegevuskava tegi ettepaneku uue äriühinguõiguse direktiivi vastuvõtmiseks. Neljateistkümnes äriühinguõiguse direktiiv oleks komisjoni tegevuskava kohaselt reguleerinud ettevõtete registrijärgse asukoha üleviimist teise liikmesriiki ning registreerumist uue riigi äriühinguks. Seega pidi ettevõtte direktiivi kohaselt asukohavahetuse eeldusena vastama sihtkohariigi seadustele. Regulatsioon oleks andnud ettevõtetele võimaluse säilitada oma juriidiline iseloom, ilma et asukohavahetuse käigus oleks pidanud seda likvideerima.¹²⁵ Ometi peale mitmeid konsultatsioone ja avalikkuse poolehoidu otsustas komisjon 2007. aasta juunis direktiivi vastuvõtmise edasi lükata. Peagi, 2007. aasta oktoobris, selle vastuvõtmine üldse tühistati. Peamiselt põhjendati direktiivi ärajätmist “poliitilise otstarbekusega”, “majandusliku vajaduse puudumisega” ja “eelseisva EK otsusega”. Poliitilise otstarbekuse all peeti silmas liikmesriikide erinevaid lähenemisi äriühingute piiriülesele liikuvusele. Majandusliku vajaduse puudumine tähendas seda, et komisjoni meelest oli liikmesriikidel juba mitmeid erinevaid võimalusi ühingute piiriülese liikuvuse soodustamiseks ning näitena toodi välja SE regulatsiooni. Komisjoni kolmas põhjendus hõlmas *Cartesio* lahendit.¹²⁶

Seos neljateistkümnest direktiivi vastuvõtmata jätmise ja eelnevalt nimetatud põhjenduste vahel ei ole veenev. Paar aastat enne kui piiriülese asukohavahetuse direktiiv otsustati kõrvale jätta võeti 2005. aastal vastu kümnes direktiiv äriühingute piiriülese ühinemise kohta. Kui selle poliitilist ja majanduslikku otstarbekust peeti vajalikuks, siis võiks eeldada, et ka ettevõtete piiriülese asukohavahetus oleks väärinud seaduse tasandil reguleerimist. Ka G.-J. Vossestein on olnud seisukohal, et komisjoni majandusliku otstarbekuse argument tuleb tagasi lükata.¹²⁷ Mõlemad valdkonnad kätkevad endas sama eesmärgi – ettevõtete piiriülese tegevuse suurendamine Euroopas. Ka ei ole põhjendatud argument, et *Cartesio* kohtuotsus lahendab olukorra. Niivõrd mitmetahulise küsimuse lahendus ei saa olla ühes kohtulahendis. Uued vaatenurgad, mida *Cartesio* komisjoni arvates võis asukohavahetuse osas tuua, oleks

¹²⁴ Petrovic, S., Jaksic, T., lk 247-248.

¹²⁵ *Ibid.*, lk 248-249.

¹²⁶ *Ibid.*, lk 249-251.

¹²⁷ Vossestein, G.-J. Transfer of the Registered Office: The European Commission's Decision Not to Submit a Proposal for a Directive. – Utrecht Law Review 2008, Vol. 4, Issue 1, lk 62. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114786 (26.04.2013)

vajaduse korral saanud direktiivi lisada näiteks seadusemuudatuste näol või lausa kaasata kohe direktiivi esialgsesse eelnõusse.¹²⁸ Lisaks oli äriühinguõiguse ühtlustamise programmi eesmärgiks kõikide ühinguõiguslike valdkondade ühtlustamine. Missugune valdkond võiks paremini sobida EL ühinguõiguse ühtlustamise programmi, kui mitte äriühingute piiriülene asukohavahetus. Erakordseks teeb asjaolu ka see, et direktiivi vastuvõtmine oli komisjoni 2003. aasta tegevuskava lühiajaline eesmärk, komisjoni konsultatsioonid aastatel 2003-2006 näitasid suurt poolehoidu direktiivi vastu ja direktiiv oli ka komisjoni 2007. aasta töö- ja seadusandlikus plaanis.¹²⁹ Seega tekib paratamatult küsimus selle kohta, et miks neljateistkümnendat direktiivi tegelikult vastu ei võetud? Sellele ühese vastuse andmine on keeruline. Ühest küljest suur poolehoid ja komisjoni jätkuv tegevus direktiivi väljatöötamiseks, teisest küljest nii-öelda otsitud argumendid selle kõrvale jätmise põhjenduseks annavad alust eeldamiseks, et põhjus võis olla hoopis milleski kolmandas. Õiguskirjanduses on ka kaheldud, kas komisjon üldse suudab anda sellele küsimusele põhjaliku vastuse.¹³⁰

Analüüsides komisjoni otsust neljateistkümnendat direktiivi mitte vastu võtta täna, 6 aastat hiljem, on näha, et ettevõtete piiriülene liikuvus on jätkuvalt aktuaalne teema ning see valdkond ei ole otseloomulikult suutnud end ise reguleerida. Ühingutel ei ole võimalik asutamisvabadusest tulenevaid õiguseid täies mahus ära kasutada. Komisjoni arvamus selle kohta, et ühingute piiriülese asukohavahetuse direktiiv ei ole vajalik, on kujunenud valeks. K. J. Hopt on öelnud, et seda otsust on kritiseerinud Euroopa Parlament, õiguspraktikud ja akadeemikud. Tema seisukoht on, et antud direktiivi vastuvõtmine on keeruline ning võib luua suuri väljakutseid. Samas lõppkokkuvõttes on ühinguõiguses selliste olukordadega ka varem hakkama saadud. Näitena on ta toonud Euroopa ettevõtte statuuti, kümnendat direktiivi piiriülese ühinemise kohta ja ülevõtmiste direktiivi.¹³¹ Milline oleks kõige õigem lahendus ühingute piiriülese liikuvuse probleemide lahendamiseks? Komisjonis on välja pakutud, et vaja oleks "paremat" seadusandlust.¹³² Samas keeruline on hinnata, mis on parem, eriti veel 27 erineva liikmesriigi seisukohast. Komisjonis on kaalutud ka ühinguõiguse ja piiriülese liikuvuse väiksemamahulist reguleerimist ehk vähem ühtlustamist. Sellele idee seisavad vastu nii Euroopa Parlament kui ka asjasse puutuvad majandusharud. Viimane lahendus

---

¹²⁸ Vossestein, G.-J. Transfer of the Registered Office: The European Commission's Decision Not to Submit a Proposal for a Directive., lk 65.

¹²⁹ *Ibid.*, lk 53.

¹³⁰ *Ibid.*, lk 65.

¹³¹ Hopt, K. J., lk 11-12.

¹³² *Ibid.*, lk 13.

pakub välja Euroopa äriühinguõiguse suuremat sidumist piiriülese liikuvuse küsimustega.¹³³ See tähendaks kindlasti seaduse vastuvõtmist ja ühtsete reeglite loomist. Eelnevate soovitude kohta saab vastusena öelda, et “parema” seadusandluse vajadus on selge. Vähem ühtlustamist tähendaks aga, et selles vallas on juba midagi tehtud. Vastuargumendina sellele soovitusel saab ainult öelda, et puuduvad piirangud, mida EL oleks piiriülesele asukohavahetusele seadnud. Olemasolevad takistused on kujunenud liikmesriikide siseriiklike ühinguõiguslike sätete erinevustest. Regulatsiooni loomist olekski vaja nende erinevuste kõrvaldamiseks ja ühtlustamiseks. Antud juhul saab seetõttu nõustuda kolmanda mõttega, et EL peaks end rohkem siduma piiriülese liikuvuse küsimustega. Edasine küsimus aga seisneb selles, milline vahend sobiks piiriülese asukohavahetuse reguleerimiseks, arvestades sellega, et üha enam suureneb ühenduses arusaam, et direktiiv ei täida ühinguõiguses enam soovitud eesmärke.

2.3.2. Äriühingute piiriülese asukohavahetuse peamised probleemkohad

Samas enne kui saab leida vastuseid eelnevale mõttekäigule, tuleb vaadelda, millised on ettevõtete piiriülese asukohavahetuse peamised probleemkohad, mis vajavad reguleerimist. Seega käsitleb magistritöö järgnevalt kolme probleemi, millele äriühingute piiriülese asukohavahetuse regulatsioon peaks vastuseid andma. Esiteks peab sellekohane seadus lahendama juriidilise isiku tunnustamise teooriatest tulenevad erinevused. Kõige suurem ja põhimõttelisem erinevus ühingute piiriüleses liikumises tuleneb sellest, et liikmesriikides on kasutusel erinevad juriidilise isiku tunnustamise teooriad. Fundamentaalsed erinevused nendes teooriates loovad suuri takistusi ühtse regulatsiooni vastuvõtmiseks. Teiseks peab seadus andma võimaluse ettevõttel registreeritud asukoha üleviimisel teise liikmesriiki säilitada enda juriidiline iseloom ja välistama olukorra, kus äriühing peab asukoha vahetamiseks end eelnevalt likvideerima. Viimasena tuleks seaduses käsitleda ka peakontori ja peamise tegevuskoha üleviimist ning võimalust ettevõtetel samal ajal säilitada enda registreeritud asukoht ja rahvuskuuluvus esialgses koduriigis.

Üheks suurimaks takistuseks ühtse piiriülese asukohavahetuse regulatsiooni väljatöötamisel on asjaolu, et liikmesriigid järgivad erinevaid juriidilise isiku asutamise teooriaid. Ettevõtte registreeritud asukoha üleviimine asutamisriigi teooriaga riigist teise samasuguse põhimõttega riiki ei tundu praegusel juhul olema võimalik. Ka peakontori üleviimine asukohateooriaga riigist sama doktriiniga teise liikmesriiki on väga keeruline või isegi võimatu. Näiteks

---

¹³³ Hopt, K. J., lk 13.

Prantsusmaal loodud ettevõtte peakontori viimine teise liikmesriiki ei ole võimalik ilma, et see tooks kaasa ühingu lõpetamise ja likvideerimise.¹³⁴ Nendest põhimõtteliselt erinevatest teooriatest tulenevate probleemide vältimiseks on vaja leida üks sobiv lahendus. Samas kuldse kesktee leidmine võib olla raske. Kaaluda tuleks, kas EL vajab kahte erinevat juriidilise isiku teooriat. Asjakohases õiguskirjanduses on leitud, et EK lahendid *Centros*, *Überseering* ja *Inspire Art* on pooldanud asutamisriigi teooriat. Asukohateooriat on nähtud takistusena asutamisvabadusele. Ideaalis peaks ettevõttel olema peale asutamist võimalus tegeleda äritegevusega EL piires ilma ühegi geograafilise takistusega. Järelikult on äriühingul õigus vabalt valida ka oma peakontori ja peamise tegevuse asukoht. Selline asutamisriigi teooria üldistus soodustab ettevõtete piiriülest liikuvust Euroopas.¹³⁵

E. Wymeersch on seisukohal, et erinevused teooriates loovad ebavõrdsete võimalustega olukorra. Asutamisriigi teooriaga riigis loodud ettevõtted nadivad suuremat piiriülest liikumisvabadust kui asukohateooriaga riikides asutatud äriühingud. Seega on olemas veenev argument asukohavahetust käsitleva direktiivi vastuvõtmiseks, mis reguleeriks mitte ainult asukoha üleviimise tehnilist poolt, vaid annaks liikmesriikidele ka juhiseid oma ühinguõiguse sisuliseks edasiarendamiseks.¹³⁶ Ka traditsioonilised asukohateooriaga riigid, nagu Belgia, Prantsusmaa, Saksamaa, Poola ja Hispaania, kohaldavad seda doktriini erinevalt. Näiteks 2008. aastal loobus Saksamaa asukohateooria rakendamisest osaühingute suhtes.¹³⁷ Seega on liikmesriigid valmis muutma olemasolevaid siseriiklikke äriühinguõiguse regulatsioone, et soodustada ühingute liikumist liikmesriikide vahel. Kui kõik liikmesriigid võtaksid omaks asutamisriigi teooria, siis oleks võimalik ettevõtete piiriülene liikumine ilma ühingu juriidilise iseloomu kaotamiseta.¹³⁸

Ettevõtte asukohavahetus on järgmine valdkond, mida tuleb tõhusa ettevõtete piiriülese asukohavahetuse regulatsiooni loomisel käsitleda. Registrijärgse asukoha üleviimiseks on kaks võimalust – ainult registreeritud asukoha vahetamine ja peamise tegevuskoha säilitamine koduriigis või nii registrijärgse asukoha kui ka peakontori viimine uude liikmesriiki. Esimesel juhul ei ole tegemist eesmärgiga suurendada äritegevuse mobiilsust, sest ettevõtte jätkaks oma tegevust esialgses riigis. Sellise asukohavahetuse peamiseks eesmärgiks on lihtsalt teise

---

¹³⁴ Andenas, M., Wooldridge, F., lk 30.

¹³⁵ Tison, M., De Wulf, H., Van Der Elst, C., Steennot, R. Perspectives in Company Law and Financial Regulation. Cambridge: Cambridge University Press 2009, lk 124-126.

¹³⁶ Wymeersch, E. The transfer of the company's seat in European Company Law, lk 25.

¹³⁷ Dorresteijn A., Monteiro, T., Teichmann, C., Werlauff, E. European Corporate Law. Kluwer Law International 2009, lk 33.

¹³⁸ *Ibid.*

õigussüsteemi valimine oma äritegevuse reguleerimiseks.¹³⁹ Üldiselt tähendab see äriühingu soovi soodsamate seadustega riigi seadusandlust ära kasutada. Kuna EK on korduvalt kinnitanud seisukohta, et ettevõtte võib enda asutamiseks valida liikmesriikide äriühinguõiguse seadusandluste hulgast sobiva, siis tuleks selle põhimõttega õigustada ka registreeritud asukoha vahetamise soovi. Selline tegevus ei ole EK arvates asutamisvabaduse kuritarvitamine, mistõttu peaks see piiriülese liikuvuse igakülgselt toimimiseks olema võimalik. Registreeritud asukoha ja peakontori üheaegsel üleviimisel teise riiki mängib rolli ettevõtte soov kohaldada oma tegevusele teistsugust ühinguõiguse seadusandlust ja üleüldse liikuda oma äritegevusega teise kohta. Tegemist on klassikalise arusaamaga äriühingute asukohavahetusest. Kolmas variant ettevõtte asukoha muutmiseks on ainult peakontori viimine teise liikmesriiki, kuid registreeritud asukoha säilitamine esialgses koduriigis. Käesoleva töö autor on seisukohal, et õiguskindlusest lähtuvalt peaksid õiguslikult reguleeritud olema kõik juhud.

Praegu on ettevõtte registreeritud asukoha vahetamine ühest Euroopa liikmesriigist teise lubatud. Selleks peab ühing end enamasti esimeses riigis likvideerima ning teises riigis uute seaduste alusel uuesti asutama. Samas piiriülese liikuvuse soodustamiseks oleks kasulik registreeritud asukoha muutmise lubamine ilma ühingu vahepealse likvideerimiseta. Ilma ühtse seaduseta, mis kohalduks kõikide liikmesriikide suhtes, ei ole seda eesmärki aga võimalik saavutada. Seadus on vajalik nii administratiivsest kui ka sisulisest küljest. Administratiivse poole pealt peavad sihtkohariigis ettevõtte registreerimisega seotud küsimused olema täpselt reguleeritud. See on vajalik, sest liikmesriikide äriregistrid ei pruugi vastasel juhul olla teadlikud asukohavahetuse võimalustest ning võivad keelduda sellise protsessi läbiviimisest, kui ei ole selgeid reegleid.¹⁴⁰ Äriregistrite õiguslik keskkond peaks arvesse võtma tehnoloogia arenguid ja suurenenud võimalusi piiriülese liikuvuse edendamiseks. Siinkohal on kasulik rakendada subsidiaarsuse põhimõtet, mis lubaks liikmesriikide äriregistritel säilitada oma iseseisvus ning mitte muutuda universaalseks EL registriks. Samal ajal aga tagaks ligipääsu kõikide liikmesriikide äriregistrite informatsioonile.¹⁴¹ See aitaks kaasa nii piiriülese liikuvuse lihtsustamisele kui ka aja ja

¹³⁹ Rammeloo, S. The 14th EC Company Law Directive on the Cross-Border Transfer of the Registered Office of Limited Liability Companies - Now or Never? – Maastricht Journal of European and Comparative Law 2008, Vol. 15, Issue 3, lk 364.

¹⁴⁰ Böckli, P., Davies, P. L., Ferran, E., Ferrarini, G. A., Garrido Garcia, J. M., Hopt, K. J., Pietrancosta, A., Pistor, K., Skog, R., Soltysinski, S., Winter, J., Wymeersch, E. The Future of European Company Law. – Columbia Law and Economics Research Series, Paper No. 420/2012, lk 7. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2075034 (26.04.2013)

¹⁴¹ Maresceau, K., Tison, M. Cross-border business in the European Union and statutory disclosure requirements: using IT as a catalyst for further market integration. – Financial Law Institute Working Paper

kulude kokkuhoiule. Sisulisest küljest peaks ettevõtete piiriülest asukohavahetust käsitlev seadus sisaldama muuhulgas komisjoni neljateistkümnennda direktiivi eelnõus olnud punkte. Need aluspõhimõtted on järgnevad: asukohavahetus ei tohiks mõjutada äriühingu juriidilist iseloomu; asukohavahetus ei tohiks mõjutada äriühingu lepingulisi suhteid; asukohavahetus ei tohiks eeldada ka peamise tegevuskoha asukohamuutust; väikeaktsionärid peavad olema kaitstud.¹⁴²

E. Wymeersch kirjutab, et registrijärgse asukoha vahetamine on rohkemat kui *de facto* migratsioon: ettevõtetal peaks olema võimalus endale kohalduvat õigussüsteemi muuta. Kahtlemata ei tohiks selline muutus toimuda järsku ja varjatult, vaid läbimõeldud tegevusena, mis on korrektselt teostatud. Registreeritud asukoha üleviimine mõjutab kõiki ettevõttega seotud osapooli. Võlausaldajad võivad karta, et nende õigused on sihtkohariigis vähem kaitstud ning olla seetõttu asukohavahetuse vastu või nõuda lisatagatist. Ka väikeaktsionäridel peaks olema võimalus protsessi sekkuda, näiteks õigusega viia üldkoosolekul läbi kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletus.¹⁴³ Viimasel kahel juhul on aga tegemist juba küsimustega, mille täpsem käsitus jääb käesoleva töö uurimisalast välja, kuid sellegipoolest tuleb nõustuda seisukohaga, et asukohavahetuse regulatsioon peab olema igakülgset läbimõeldud ja kõiki osapooli arvesse võttev.

Muuhulgas ühtlustaks seadus ka praegust olukorda, kus koduriigil on õigus seada piiranguid ettevõtte väljarände, kuid sihtkohariigil sisserände ei ole. EK lahend *Cartesio* väljendas selgelt, et koduriigil on õigus seada piirangud ettevõtte riigist lahkumisele ning nõuda, et nii registreeritud asukoht kui ka peakontor oleksid samas kohas. Seega ilmneb järgmine probleem, mis takistab ettevõtetel asutamisvabadust täies mahus kasutada. Ettevõttel on keeruline viia oma peakontor teise riiki ja säilitada samal ajal oma õiguslik kuuluvus koduriigis, kus äriühing asutati. Selle olukorra reguleerimise muudab raskeks asjaolu, et enamuse EL liikmesriike kohaldab asukohateooriat. Kuna see doktriin põhineb arusaamal, et ettevõtte on seotud selle riigi õigusega, kus on tema peakontori ja peamise tegevuse asukoht, siis on võimatu asukohateooriaga riikidest äriühingu peakontor välja viia ja jätkuvalt säilitada tema juriidiline iseloom seal riigis.

Series, WP 2007-08, lk 12. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1032589 (01.03.2013)

¹⁴² Böckli, P., Davies, P. L., Ferran, E., Ferrarini, G. A., Garrido Garcia, J. M., Hopt, K. J., Pietrancosta, A., Pistor, K., Skog, R., Soltysinski, S., Winter, J., Wymeersch, E., lk 8.

¹⁴³ Wymeersch, E. Is a directive on Corporate Mobility needed? – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2006-11, lk 6. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=931108 (01.03.2013)

Käesoleva probleemi kõige põhimõttelisem lahendus seisneb juriidilise isiku asutamise teooriate kohaldamise muutmises. Antud töö autor on seisukohal, et ka see probleem oleks lahendatav, kui EL liikmesriigid rakendaksid ainult ühte juriidilise isiku asutamise doktriini. Sobivaks doktriiniks olemasoleva kahe hulgast on asutamisriigi teooria. Asukohateooria vajalikkust on kaalutud EL ühinguõiguse spetsialistide poolt ka varem. Kõige viimases ekspertgrupi raportis kutsuti avalikkust üles andma oma hinnangut asukohateooria plussidele ja miinustele. Lisaks oli ekspertgrupp seisukohal, et on aeg mõelda sellise EL äriühinguõiguse regulatsiooni peale, mis lahendaks nendest erinevatest doktriinidest tulenevad konfliktid.¹⁴⁴ Rahvusvaheline eraõigus on see valdkond, mis looks lahenduse ettevõtete piiriülese liikuvuse probleemidele. Kuna piiriülene liikuvus Euroopas on tõusuteel, siis tuleks lahenduse leidmiseks kõige esimesena pöörduda just selle õigusharu poole.¹⁴⁵

Ettevõtete piiriülese liikuvuse suurenemist kinnitab asjaolu, et oluliselt on tõusnud äriühingute huvi rajada oma ettevõtte kõige madalamate asutamiskuludega liikmesriiki. Näiteks enne *Centrose* lahendit asutati Suurbritannias ajavahemikul 1997-2006 ligikaudu 4 400 “välismaist” osaühingut, samas kohtuotsusele järgnevalt tõusis see arv hüppeliselt 28 000 peale. Suurenenud piiriülene liikuvus on loonud ka lisakonkurentsi selles vallas. Osad liikmesriigid on pidanud muutma enda äri- ja maksuseaduseid, et hoida ära ettevõtete emigreerumist ja tuua ka enda riiki mainekaid välismaiseid äriühinguid.¹⁴⁶ Seetõttu ei ole komisjoni argumendid neljateistkümnenda direktiivi vastuvõtmata jätmise kohta kindlasti enam põhjendatud, sest regulatsiooni väljatöötamine selles vallas on oluline nii poliitilisest otstarbekusest kui ka majanduslikust vajadusest.

Eelnevat analüüsi arvesse võttes on võimalik jõuda järeldusele, et äriühingute piiriülese asukohavahetuse osas on seadus vajalik. Seaduse loomist toetavad ja soovivad mitmed äriühinguõiguse eksperdid ning piiriülese asukohavahetuse ühtlustamise poolt oli ka näiteks Winteri raport. Eelnõult ja potentsiaalselt seaduselt oodatakse, et ettevõtetele antakse võimalus vabalt valida EL liikmesriikide hulgast enda äritegevuseks sobiv foorum ja õigus asukohta vahetada.¹⁴⁷ Ka käesoleva töö autor on seisukohal, et ettevõtete piiriülese liikuvuse suurendamiseks oleks vaja vastu võtta seadus, sest ilma selleta ei ole võimalik olemasolevaid vastuolusid lahendada ja ühtseid nõudeid kohaldada. Tulevane regulatsioon peaks muuhulgas pakkuma lahendusi erinevatest juriidilise isiku teooriatest tekkivatele probleemidele ning

---

¹⁴⁴ Ekspertühma raport, lk 24.

¹⁴⁵ Rammeloo, S., lk 394.

¹⁴⁶ Bratton, W., McCahery, J., Vermeulen E., lk 7.

¹⁴⁷ Andenas, M., Wooldridge, F., lk 30-31.

andma võimaluse registreeritud ja peakontori asukoha vabaks ümberliikumiseks ühenduse piires. Ka ühinguõiguse ekspertrühma 2011. aasta raport oli seisukohal, et äriühingutele ja aktsionäridele õiguskindluse tagamiseks tuleks koostada EL regulatsioon, mis määraks ära liikmesriikides asutatud ettevõtetele kohaldatava õiguse. See omakorda aitaks lahendada asukohavahetusest tulenevad probleemid ja täpsustaks, milliseid reegleid kohaldada piiriülestele operatsioonidele konfliktiolukordades.¹⁴⁸ Kahjuks komisjon peale neljateistkümnenda direktiivi kõrvale jätmist sellist seisukohta enam ei toetanud ja tundub, et ka praegu huvi regulatsiooni väljatöötamise suhtes on leige. 2012. aasta avalik konsultatsioon näitas, et toetus regulatsiooni vastuvõtmise vastu on suur: 68% vastanutest toetas reguleerimist direktiivi näol ja 7% mõne muu lahendusega.¹⁴⁹ Samas 2012. aasta tegevuskavas komisjon nentis, et tegemist on olulise probleemiga, kuid jätkas seisukohaga, et igasugune tegevus selles vallas tulevikus peab tuginema konkreetsetel majanduslikel andmetel ning vaja on põhjalikke hinnanguid asukohavahetuse reguleerimise praktilise ja tõelise vajaduse kinnitamiseks. Selleks plaanib komisjon läbi viia uusi konsultatsioone.¹⁵⁰

Kuigi EL toimimise lepingu artikkel 49 ja artikkel 54 panevad aluse äriühingute asutamisvabadusele ning mitmed EK lahendid on välja kujundanud põhimõtted, mis annavad ettevõtetele õiguse piiriüleselt asukohta vahetada, siis nende samade lahendite analüüsimisel, tuginedes samal ajal asjakohasele õiguskirjandusele, on võimalik leida probleemkohad ja järeldada, et olemasolevad võimalused ei ole ettevõtetele piisavad. Kaasaegne äritegevus ja rahvusvahelised võimalused annavad ettevõtetele ja eeldavad neilt tohutult võimalusi piiriüleselt tegutseda ning olla globaalsel tasandil konkurentsivõimelised. EL tegevus ei ole sellega kaasas käinud. Selliste probleemide, nagu erinevused liikmesriikide juriidilise isiku tunnustamise teooriates ning registreeritud asukoha ja peakontori asukoha vahetamise keerulisus EL piires, lahendamise jaoks on vaja pakkuda välja lahendusi. Kõige üldisem lahendus nendele probleemidele oleks EL poolne ühtlustamine. Mitte ühtlustamine ei ole tänini probleeme suutnud vähendada, mistõttu ei saa pooldada väiksemamahulist sekkumist. Lisaks toetab käesolev töö ka ühtlustamise jätkamist ühinguõiguse vallas üleüldiselt ning on seisukohal, et liikmesriikide seadusandluse ühtlustamine soodustab siseturu kõige optimaalsemat toimimist. Seetõttu peaks äriühingute liikumisvabaduse suurendamiseks olema ettevõtete piiriülene asukohavahetus seadusega reguleeritud.

---

¹⁴⁸ Ekspertühma raport, lk 23.

¹⁴⁹ Feedback Statement, lk 9.

¹⁵⁰ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies, p 4.1.

Siinkohal tõstatub küsimus sellest, kuidas peaks asukohavahetus olema reguleeritud. Peamine diskussioon on käinud neljateistkümnenenda direktiivi vastuvõtmise osas. Ka avalikkus toetab enamjaolt direktiiviga reguleerimist. Samas on Euroopas välja kujunenud arvamus, et direktiiv ei rahulda enam EL õiguse ühtlustamise eesmärke ning tuleks kasutusele võtta uusi meetmeid. Näiteks direktiivide koondamine ja kodifitseerimine. Siiski enne kui asi kodifitseerimiseni jõuab, oleks vaja juba olemasolevat seadust, mis reguleeriks ettevõtete asukohavahetust. Neljateistkümnenenda direktiivi eelnõu ülevaatamine ja selle taaskasutamine võib olla heaks vahendiks kahe võimaliku lahenduse ühendamiseks. Kohandatud eelnõu vastuvõtmine direktiivina looks regulatsiooni, mida saaks tulevikus ka seadusandluse koondumisprotsessi kaasata. Lisa regulatiivse võimalusena saaks näiteks kaaluda määrust, kuid kaheldav on, kas määrase koostamine isegi eelnõu tasemel kunagi juhtub ning tegemist võib olla ka liialt jäiga lahendusega, mis ei sobi olemasolevasse ühtlustamise programmi.

2.4. Äriühingute piiriülene asukohavahetus ja selle mõju Eesti õigusele

Ettevõtete piiriülese liikuvuse ühtlustamise mõju Eesti õigusele tuleks kõige esimesena analüüsida juriidilise isiku asutamise doktriinist lähtuvalt. Kuna Eesti rakendab asutamisriigi teooriat, siis juba see lähendab teda mõne võrra piiriülese liikuvuse soodustamise poole. Samas ei ole võimalik käesoleval hetkel adekvaatselt hinnata selle valdkonna mõju Eesti õigusele, sest ettevõtete piiriülese asukohavahetuse suhtes pole ühtegi seadust vastuvõetud ning praegu ei ole ka valminud uut selleteemalist eelnõud. Ühinguõiguse spetsialistid ja ekspertgrupid on algatanud arutelusid hindamaks asukohateooria otstarbekust ning ainult ühe doktriini kohaldamist. Selles osas on olnud poolehoid asutamisriigi teooria suhtes, sest see pakub rohkem vabadust piiriüleseks liikumiseks. Eesti võidaks sellisest lahendusest kindlasti palju, sest esiteks rajaneb Eesti äriühinguõiguse regulatsioon sellel teoorial. Lisaks hoiaks see ära ka nii mõnegi mahuka seadusemuudatuse, mis kaasneks ühinguõiguse fundamentaalse ülesehituse muutmisega.

Äriühingute piiriülese asukohavahetuse järgmine mõju saab olla muidugi see, et ka Eesti ettevõtjad avastavad võimaluse asutada mõnes muus liikmesriigis piiratud vastutusega äriühing ilma, et neilt nõutaks miinimumkapitali. A. Vutt on arvamusel, et Eestis on ühingute asutamiskulud suhteliselt väikesed ning kuna ka miinimumkapitali nõue on madal, puuduvad selliseks valikuks selged majanduslikud põhjused. Kui lisada siia veel võimalikke täiendavaid kulusi tekitav vajadus suhelda välismaise registriga, oleks tema arvates väga keeruline leida mõistlikku põhjendust, miks peaks Eesti ettevõtja asutama äriühingu näiteks

Suurbritannias.¹⁵¹ Seega ei ole põhjust eeldada, et Eesti ettevõtted hakkavad end massiliselt teistes liikmesriikides asutama selleks, et ära kasutada soodsama ühingu- ja maksuõigusega liikmesriigi seadusandlust.

Ettevõtete piiriülese liikuvuse ühtlustamise mõju Eestile tähendaks siiski teatud juhul kohustust muuta oma seadust selles osas, mis puudutab äriühingu õigusvõime tekkimist ja lõppemist. Kui tulevane seadus piiriülese asukohavahetuse kohta näeks ette, et äriühingud saavad liikmesriikide piires oma asukohta muuta ilma vahepealse juriidilise iseloomu lõppemiseta ja likvideerimiseta, siis tuleb ka Eestil oma seadusi muuta. TsÜS § 26 lg 2 ja § 45 lg 2 alusel tekib ja lõpeb eraõigusliku juriidilise isiku õigusvõime seadusega ettenähtud registrisse kandmisest või kustutamisest. Täpsemalt sätestab ÄS § 2 lg 3, et äriühingu õigusvõime tekib äriregistrisse kandmisest ja lõpeb äriregistrist kustutamisega. Veel enam, TsÜS § 41 lg 1 alusel toimub juriidilise isiku lõpetamisel selle likvideerimine, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Juhul kui ettevõtete piiriülene asukohavahetus ühenduse piires on tulevikus võimalik ilma äriühingu vahepealse lõpetamiseta, siis tuleb ka Eestil muuta olemasolevaid seaduseid ja kohandada nad EL nõuetega sobivaks. Kuna piiriülest liikumisvabadust ei saa kohaldada, ilma et need reeglid kehtiksid kõikide liikmesriikide suhtes, siis tuleb ka Eestil arvestada, et ettevõtte riigist väljaviimine ilma selle lõpetamiseta peab seaduste alusel olema võimalik.

Järgmine küsimus on, kas Eestil on võimalik hakata pakkuma enda ühinguid teistele ehk muutuda äriühinguid teistele liikmesriikidele eksportivaks riigiks.¹⁵² Õiguskirjanduses on olnud seisukoht, et siin puudub meil atraktiivne müügiartikkel, sest Eesti osaühingu kohta ei saa ilmselt väita, et see oleks üliliberaalselt reguleeritud. Peamiseks puuduseks peetakse kehtivat miinimumkapitali nõuet, mis on küll väike, kuid samas on tegu pea ainsa asjaoluga, millest tavainimene selgelt aru saab ja millele tähelepanu pöörab.¹⁵³ Samuti ei ole praegusel hetkel võimalik Eesti seaduste alusel teise liikmesriigi ettevõtet siia üle tuua. Kuna EK otsustest tulenevalt peab äriühing asukoha vahetamisel alluma sihtkohariigis ettenähtud nõuetele, siis Eesti seaduste alusel saab ettevõtte õigusvõime alles kohalikku äriregistrisse kandmisega. Samas, kui EL äriühinguõiguse ühtlustamise raames luuakse ettevõtetele võimalus asukohavahetus läbi viia ilma ühingu lõpetamiseta, siis sarnaselt ettevõtte lahkumisega peab Eesti võimaldama teiste riikide äriühingute ületoomist siia nii, et seda ei peaks eelnevalt teises riigis likvideerima.

---

¹⁵¹ Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus, lk 106.

¹⁵² *Ibid.*, lk 107.

¹⁵³ *Ibid.*

Eeloleva põhjal on võimalik järeldada, et Eesti seadused ei võimalda praegusel hetkel otseselt ka äriühingu peakontori väljaviimist ega sissetoomist. Ideaalis tagaks äriühingute piiriülese asukohavahetuse direktiiv võimaluse ettevõtte peakontori asukohta liikmesriikide piires vahetada, ilma et kaasneks registreeritud asukoha muutmise kohustus. Selline olukord tagaks siseturu optimaalse toimimise ja ühingute piiriülese liikuvuse täieliku vabaduse. A. Vutt on kirjutanud, et tulenevalt EK lahenditest ei saa Eesti kuidagi piirata teistest liikmesriikidest pärit äriühingute tegutsemist siin. EL liikmesriigis asutatud äriühingule ei ole võimalik ilma konkreetset olukorda hindamata kohaldada rahvusvahelise eraõiguse seaduse § 14 lõikest 2 tulenevat põhimõtet, et kui juriidilist isikut juhitakse tegelikult Eestis või tema põhitegevus toimub Eestis, kohaldatakse juriidilise isiku suhtes Eesti õigust.¹⁵⁴ Praegu ei ole antud küsimust Eestis seaduse tasandil reguleeritud, vaid EK otsustest tulenevalt kohaldatakse põhimõtet kooskõlas olemasolevate seadustega. Kui see olukord saaks Euroopas direktiivi näol reguleeritud, siis see tähendaks Eesti äriühinguõiguse seadusandlusesse selliste muudatuste tegemist, mis lubaks vabalt ühingu peakontori asukohta vahetada. Kas selline võimalus Euroopas niipea tekib, ei ole võimalik kindlalt öelda, kuid kuna Eesti rakendab asutamisriigi teooriat, siis on peakontori asukohavahetuse lubamine siin hõlpsam, kui teistsuguse doktriiniga liikmesriikides.

Äriühingute piiriülene liikuvusvabadus hõlmab ka seda, et Eesti ei tohi artikli 49 alusel keelata kohalikel äriühingutel asutada filiaale teistes liikmesriikides. Samamoodi ei tohi ka Eesti artikli 49 alusel piirata teiste liikmesriikide äriühingute filiaalide asutamist siin, kui see on kohalike seaduste alusel õigusjärgselt loodud. ÄS § 384 reguleerib välismaa äriühingu filiaali asutamist Eestis ning sama paragrahvi lg 1 sätestab, et kui välismaa äriühing tahab oma nimel Eestis püsivalt pakkuda kaupu või teenuseid, peab ta äriregistrisse kandma filiaali. Seega seab Eesti õigus välismaise ettevõtte filiaali asutamise tingimuseks registrisse kandmise. A. Alaver on olnud seisukohal, et ülevaatamist vajab aga ÄS § 387, millega Eesti nõuab teises liikmesriigis asutatud äriühingu filiaalilt selliste andmete avalikustamist, mis ületavad avalikustamise küsimusi ammendavalt reguleeriva üheteistkümnenda direktiiviga lubatu. Avalikustamisnõuete puhul oleks mõistlik direktiivi eeskujul eristada liikmesriikides ja väljaspool EL asutatud äriühingute filiaale. Väljaspool EL asutatud äriühingute filiaalidele näeb direktiiv ette ulatuslikumad avalikustamisnõuded kui liikmesriikide äriühingute filiaalide puhul.¹⁵⁵

---

¹⁵⁴ Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus, lk 107.

¹⁵⁵ Alaver, A., lk 404.

Lisaks tuleb piiriülese asukohavahetuse mõju käsitlemisel Eesti õigusele vaadelda subsidiaarsuse põhimõtet. Ühenduse pädevus ühinguõiguse raames ei ole ainupädevus. See on ka tõendatud tõsiasi, et siia maani on EL olnud arusaamal, et äriühingute piiriülene asukohavahetus ei vaja rohkem Euroopa poolset reguleerimist. EL on leidnud, et SE instituut ja ühinemiste kümnes direktiiv on loonud piisavalt võimalusi piiriüleseks tegevuseks, seega ülejäänud küsimused selles vallas võivad jääda liikmesriikide siseriikliku õiguse poolt reguleerituks. Ühelt poolt tuleb nõustuda ühenduse sellise seisukohaga, sest ühinguõiguse kooskõlastamine subsidiaarsuse põhimõttega tähendab seda, et EL saab ühinguõiguslikke meetmeid rakendada ainult siis, kui liikmesriigid ei suuda ise saavutada kavandatava meetme eesmärke või kui neid saab paremini saavutada liidu tasandil. Äriühinguõigus on selline valdkond, mis nõuab nii ühtseid reegleid kui ka paindlikkust liikmesriikide soovide arvestamiseks. Äritegevus on mõjutatud mitte ainult seadusandlusest, vaid ka riigi sellistest eripäradest nagu näiteks rahvaarv, ajalugu ja kultuur. Ilmselgelt peabki Eesti äriseadustik erinema Saksamaa omast. Kui ühesuguste põhimõtetega reguleerida nende kahe riigi tervet ühinguõiguslikku seadusandlust, siis kujuneks välja ebavõrdne olukord vähemalt ühe riigi jaoks. Seega saab subsidiaarsuse põhimõtet näha kui head vahendit Eesti eripärade ja soovide kaasamiseks ühinguõigusliku regulatsiooni kujundamisel, mis ühest küljest lähtub ühtsetest Euroopalikest põhimõtetest, kuid samal ajal säilitab iseseisva riigi identiteedi.

Teiselt poolt on aga selge, et äriühingute piiriülese asukohavahetuse osas ei ole liikmesriigid ise suutnud saavutada kavandatava meetme eesmärke. See tähendab seda, et ühingute piiriülene asukohavahetus on valdkond, kus kavandatud eesmärgid oleksid paremini saavutatud EL tegevuse läbi. Seega antud juhul tuleks loobuda subsidiaarsuse põhimõttest liidu poolse tegevuse toetamise kasuks.

Kokkuvõtteks saab järeldada, et vaja oleks teha mitmeid muudatusi Eesti ühinguõiguse seadusandlusesse, kui äriühingute piiriülene liikuvus ja asukohavahetus EL piires suureneb. Seadusemuudatused oleksid kindlasti vajalikud, kui komisjon otsustab vastu võtta sellekohase direktiivi. Samas eelnevate teemakäsitluste põhjal on näha, et direktiivi või ükskõik millise regulatsiooni väljatöötamine ei ole praegu komisjoni huviobjektiks ning seetõttu ei ole ka võimalik ennustada, millal või kuidas EL otsustab seda valdkonda täpsemalt reguleerida. Lisaks tuleb selle valdkonna edasisel reguleerimisel arvestada ka subsidiaarsuse põhimõttega. Antud juhul võib aga järeldada, et äriühingute piiriülene asukohavahetus ei ole valdkond, mis suudaks soovitud eesmärke ellu viia siseriiklikul tasandil, liikmesriikide eraldiseisvate jõupingutuste abil.

3. Äriühingute piiriülese ühinemise regulatsioon Euroopa Liidus

3.1. Äriühingute piiriülese ühinemise olemus

Äriühingute piiriülene koostöö on ääretult lai. See hõlmab mitmeid erinevaid valdkondi, nagu näiteks ettevõtete piiriülesed ühinemised ja ülevõtmised, Euroopa ettevõtte statuut (SE), Euroopa osaühing (*Societas Privata Europaea* – SPE), Euroopa ühistu (*Societas Cooperativa Europaea* – SCE) ja Euroopa majandushuviühing. Kui enamus valdkondadega on Euroopas juba lähemalt tegeletud, siis mõned neist on vaid teoreetilised näited, sest EL institutsioonide tasandil on need jäänud edasi arendamata.¹⁵⁶ Lisaks eelnevale võib äriühingute piiriülene koostöö hõlmata ka ühisettevõtete loomist, millele kohalduvad EL toimimise lepingu artikkel 101 ja EU ühinemismäärus nr 139/2004¹⁵⁷ kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle. Ühisettevõtte on termin, millega saab kirjeldada peaaegu igasugust äritegevust, mis hõlmab vähemalt kahte ettevõtjat. Tegemist on tavapäraselt konkurentsioiguses kasutatava definitsiooniga, mille kohaselt kaks või enam ettevõtjat ühendavad osaliselt teatud äriliste eesmärkide saavutamiseks oma tegevused ja koondavad need ühiskontrolli alla.¹⁵⁸ Praktikas hõlmavad ühisettevõtted mitmesuguseid toiminguid alates ühinemisladsetest tehingutest kuni koostööni konkreetsetes valdkondades, nagu uurimis- ja arendustegevus, tootmine või turustamine.¹⁵⁹ Selline piiriülene koostöövorm erineb selgelt ettevõtete ühinemistest ja ülevõtmistest. Ühinemine hõlmab varade ja kohustuste üleviimist ühest või mitmest ettevõttest teise ehk omandavasse ettevõttesse. See võib toimuda kas olemasolevate ettevõtete ühinemise või uue äriühingu loomise teel. Ülevõtmine omakorda tähendab vajalikul hulgal aktsiate ostmist omandava ettevõtte poolt, mille tulemusena ostja saavutab kontrolli teise ettevõtte üle.¹⁶⁰ Seega tähendab ühinemine ettevõtete liitumist varade omandamise teel ning ülevõtmine ettevõtete liitumist aktsiate omandamise teel.

Piiriülesed ühinemised ja ülevõtmised võivad toimuda horisontaalselt, vertikaalselt ja konglomeraatselt. Horisontaalsed piiriülesed ühinemised ja ülevõtmised toimuvad samal asjaomasel turul olevate konkurentide vahel ning tegemist on kiiresti kasvava piiriülese

---

¹⁵⁶ Wymeersch, E. Some aspects of cross border co-operation between business enterprises. – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2000-05, lk 1. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=231111 (06.03.2013)

¹⁵⁷ Euroopa nõukogu 20.01.2004. a määrus (EÜ) nr 139/2004 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle. – ELT L 24, 29.01.2004, lk 40-61.

¹⁵⁸ Jones, A., Sufrin, B. EU Competition Law. Oxford: Oxford University Press 2011, lk 985.

¹⁵⁹ Euroopa Komisjoni teatis täielikult toimivate ühisettevõtete mõiste kohta vastavalt nõukogu määrusele (EMÜ) nr 4064/89 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle. – ELT C 66, 02.03.1998, lk 191-194, p 3.

¹⁶⁰ Andenas, M., Wooldridge, F., lk 491.

ettevõtete restruktureerimise vormiga.¹⁶¹ Mittehorisontaalseid ühinemisi on kahte liiki: vertikaalsed ühinemised ja konglomeraatsed ühinemised. Vertikaalsetel ühinemistel osalevad turustusahela eri tasanditel tegutsevad äriühingud. Näiteks kui teatava toote valmistaja ühineb ühe oma turustajaga, nimetatakse seda vertikaalseks ühinemiseks. Konglomeraatsed ühinemised on ühinemised ettevõtjate vahel, kelle suhe ei ole ei horisontaalne (konkurendid samal asjaomasel turul) ega vertikaalne (tarnijad või kliendid). Tegemist on selliste äriühingute ühinemistega, kes tegutsevad lähedalt seotud turgudel (näiteks üksteist täiendavate toodete või samasse tooteritta kuuluvate toodete tarnijate ühinemised).¹⁶²

Piiriüleseid ühinemisi ja ülevõtmisi reguleerivad kümnes äriühinguõiguse direktiiv ühinemiste kohta ja kolmeteistkümnes direktiiv ülevõtmiste kohta. Käesolevas osas keskendub magistritöö äriühingute piiriülese liikuvuse suurendamise võimalikkusele analüüsides ettevõtete ühinemisi äriühinguõiguse kümnenda direktiivi põhjal. Sarnaselt ettevõtete piiriülesele asukohavahetusele on piiriülese ühinemise puhul tegemist valdkonnaga, mille ühtlustamine peaks teoorias olema Euroopa äriühinguõiguse ühtlustamise üks esmaseid ülesandeid. Äriühingute piiriülese ühinemise küsimusi ei saa lahendada ilma EL poolse ühtlustamiseta. Samas, kui ettevõtete siseriiklikud ühinemised ja jagunemised on kolmanda ja kuuenda direktiiviga juba üle kolmekümne aasta olnud ühtlustatud, siis EL piiriülese ühinemise regulatsioon on ajaliselt üsna hiljutine. Esimene seadusandlus selles valdkonnas oli 2001. aastal SE statuut, mis pakkus piiriüleseks ühinemiseks võimalust luua Euroopa äriühing. Mõned aastad hiljem, 2005. aastal, võeti vastu kümnes direktiiv 2005/56/EÜ, mis andis ettevõtetele võimaluse piiriüleseks ühinemiseks, ilma vajaduseta luua selle tulemusena SE.¹⁶³ Direktiivi artikkel 1 alusel kehtib see piiratud vastutusega äriühingute ühinemiste kohta, mis on asutatud liikmesriigi õiguse alusel ja mille registrijärgne asukoht, juhatuse asukoht või peamine tegevuskoht asub ühenduses, kui äriühingutest vähemalt kahe suhtes kehtib erineva liikmesriigi õigus. Seega kehtib ka piiriülese ühinemise puhul sarnaselt piiriülesele asukohavahetusele põhimõte, mille kohaselt tuleb teise liikmesriigi äriühingut tunnustada eeldusel, et see on seal riigis legitiimselt asutatud. Kümnenda direktiivi artikli 2 (2) (a) kohaselt on ühinemine tegevus, mille käigus annab üks äriühing või annavad mitu äriühingut likvideerimismenetluseta lõpetamisel kogu oma vara ja kohustused üle mõnele teisele olemasolevale äriühingule ehk ühendavale äriühingule. Artikli 2 (2) (b) kohaselt on ühinemine tegevus, mille käigus annab üks äriühing või annavad mitu äriühingut

¹⁶¹ Rusu, C.S. A few basic considerations on the importance of cross-border mergers and acquisitions issues within the European context. – *Studia Universitatis Babes-Bolyai Jurisprudentia* 2006, Vol. 3, Issue 3, lk 8.

¹⁶² Mitte-horisontaalsete ühinemiste hindamise suunised vastavalt nõukogu määrusele kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle. – *ELT C 265*, 18.10.2008, lk 6-25, p 3-5.

¹⁶³ Dorresteijn A., Monteiro, T., Teichmann, C., Werlauff, E., lk 240-241.

likvideerimismenetlusest lõpetamisel kogu oma vara ja kohustused üle äriühingule, mille nad asutavad ehk uuele äriühingule. Seega saab direktiivi alusel piiriüleseid ühinemisi omakorda liigitada kaheks. Mõlemal juhul saavad väärtpaberiomanikud, osanikud või aktsionärid vastu teise äriühingu osa- või aktsiakapitali esindavad väärtpaberid, osad või aktsiad ja kui see on ettenähtud, rahalise juurdemakse, mis ei ületa 10% asendatud väärtpaberite, osade või aktsiate nimiväärtuste summast või, kui see puudub, nimetatud väärtpaberite, osade või aktsiate arvestuslikust väärtusest.¹⁶⁴ Lisaks on veel direktiivi artikli 2 (2) (c) kohaselt ühinemine tegevus, mille käigus annab äriühing likvideerimismenetlusest lõpetamisel kogu oma vara ja kohustused üle äriühingule, millele kuuluvad kõik tema kapitali esindavad väärtpaberid, osad või aktsiad. Muuhulgas direktiivi artikkel 4 (1) (a) lubab aktsiaseltside ja osaühingute piiriüleseid ühinemisi tingimusel, et sellist liiki äriühingutel on lubatud ühineda ka vastavate liikmesriikide siseriikliku õiguse alusel.

Samal aastal, kui võeti vastu kümnes direktiiv, tegi EK otsuse asjas *SEVIC*¹⁶⁵, mis andis erinevatest liikmesriikidest pärit äriühingutele õiguse piiriüleseks ühinemiseks. Kohtuasi seisnes selles, et Saksa äriregister keeldus Saksa äriühingu *SEVIC Systems AG* ja Luksemburgi äriühingu *Security Vision Concept SA* ühinemist registrisse kandmast põhjusel, et äriühingute ümberkujundamist käsitlev Saksa õigus näeb ette üksnes selliste äriühingute ühinemise, mille asukoht on Saksamaal.¹⁶⁶ EK oli arvamusel, et tegemist on asutamisvabaduse rikkumisega ja piiriülese ühinemise elluviimise takistamisega, kui liikmesriigis keeldutakse äriregistrisse kandmast selles riigis asutatud äriühingu ja teises liikmesriigis asuva äriühingu ühinemist.¹⁶⁷ Õiguskirjanduses on leitud, et kohus tundus *SEVIC* asjas asuma seisukohale, et erinevatest liikmesriikidest pärit ettevõtete erinev kohtlemine ühinemisel, võrreldes ainult siseriiklike äriühingute ühinemisega, võrdub asutamisvabaduse piiramisega hoolimata sellest, kas selline kohtlemine tuleneb omandava ettevõtte koduriigist või omandatava ettevõtte koduriigist. Tegemist on märgatava edasiliikumisega *Daily Mail* lahendist, vähemalt selles ulatuses, mis puudutab piirangute seadmist koduriigi ja sihtkohariigi poolt. Samas peab siinkohal tähelepanu pöörama asjaolule, et äriühingu *SEVIC* registreerimisest keeldus omandava ettevõtte koduriigis asuv äriregister, seega sihtkohariik.¹⁶⁸ Kuna kohus oli selles asjas kindlalt seisukohal, et sihtkohariik ei saa keelduda ühinemise registreerimisest, siis on kaheldud, kas omandatava äriühingu koduriik on

¹⁶⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26.10.2005. a direktiiv 2005/56/EÜ piiratud vastutusega äriühingute piiriülese ühinemise kohta. – ELT L 310, 25.11.2005, lk 1-9, artikkel 2 (2) (a) ja 2 (2) (b).

¹⁶⁵ EK 13.12.2005, C-411/03, *SEVIC Systems AG*.

¹⁶⁶ *Ibid.*, p 11 ja 12.

¹⁶⁷ *Ibid.*, p 30 ja 31.

¹⁶⁸ Gerner-Beuerle, C., Schillig, M., lk 4.

kohustatud ühinemist aktsepteerima ehk, kas väljapoole suunatud ühinemised on *SEVIC* lahendi pädevuse kohaselt lubatud.¹⁶⁹ Antud juhul oli samas asjas kohtujurist Tizzano seisukohal, et varasemale kohtupraktikale tuginedes artikkel 43 (praegu art 49) mitte ainult ei keela liikmesriigil piirata välismaiste ettevõtete asutamist oma riigi territooriumil, vaid see ei luba ka takistada siseriiklike seaduste alusel loodud ettevõtete asukoha üleviimist teise liikmesriiki. Teisiti öeldes on piirangute seadmine riiki “sisenemiseks” ja riigist “lahkumiseks” keelatud.¹⁷⁰ Sellest tulenevalt on võimalik tõlgendada EK kohtupraktikat ettevõtete piiriülese ühinemise kasuks ning saab eeldada, et piiriülesele ühinemisele ei tohi takistusi seada nii koduriik ega ka sihtkohariik.

Eelneva põhjal on võimalik järeldada, et äriühingute piiriülest ühinemist on EL direktiivi vastuvõtmise näol ühtlustanud ning teoorias on võimalused selliseks piiriüleseks tegevuseks loodud. Võrreldes piiriüleseid ühinemisi piiriülese asukohavahetusega on võimalik samas järeldada, et piiriüleseid ühinemisi on peetud ühtlustamist vajavaks valdkonnaks, kuid piiriülest asukohavahetust mitte. Direktiivi vastuvõtmine näitab seda, et EL arvates ei saa selle valdkonna puhul lähtuda subsidiaaruse põhimõttest, sest soovitud eesmärgid on saavutatavad vaid ühenduse tasandil. Käesoleval juhul tuleb nõustuda sellise seisukohaga, et piiriülesed ühinemised on ühtlustamist vajav valdkond. Samas tekib küsimus, miks võrreldes ettevõtete piiriülese asukohavahetusega on piiriülesed ühinemised saanud EL poolt märkimisväärselt rohkem tähelepanu. Mõlemal juhul on tegemist peamiste ühtlustamist vajavate Euroopa äriühinguõiguse valdkondadega, sest piiriülestes küsimustes ei ole võimalik soovitud tulemusi saavutada liikmesriikide siseriiklikul tasandil. Leida põhjendusi sellisele valikule on keeruline. Ettevõtete piiriülene asukohavahetus peaks olema eelduseks äriühingute piiriüleseks ühinemiseks. Samas EL seisukoht selline ei ole olnud, sest ettevõtete piiriülese ühinemise direktiiv võeti 2005. aastal vastu, kuid piiriülese asukohavahetuse direktiivi vastuvõtmine otsustati 2007. aastal peatada. Selline otsus, et ühte äriühingute piiriülese tegevuse valdkonda reguleerida ja teist mitte, ei ole Euroopa ühinguõiguse ühtlustamise programmi arengut kindlasti soodustanud, sest tegeletud ei ole olulise probleemiga, mis EL tähelepanu vajab.

Sellegipoolest on kümnenda direktiivi vastuvõtmine olnud samm õigesse suunda Euroopa ühinguõiguse ühtlustamisel, sest tegemist on ühe vähese ettevõtete piiriülese tegevuse valdkonnaga, mida EL on otsustanud ühtlustada. Järgnevalt tekib aga küsimus äriühingute

---

¹⁶⁹ Gesell, H., Riemer, P. "Outbound" Cross-border Mergers Protected by Freedom of Establishment. – European Company and Financial Law Review 2007, Vol. 4, Issue 2, lk 314.

¹⁷⁰ EK 07.07.2005, C-411/03, *SEVIC Systems AG*, kohtujurist A. Tizzano ettepanek, p 45.

piiriülese ühinemise valdkonna parema ühtlustamise vajalikkusest. Kui enamus piiranguid piiriülesele ühinemisele on keelatud, siis miks on veel vaja rääkida äriühingute piiriülese liikumisvabaduse suurendamisest piiriülese ühinemise kontekstis? Kokkuvõtlikult öeldes on see vajalik sellepärast, et 2005. aastal vastuvõetud kümnenda direktiivi kasutusmugavus ja mõju ning ka probleemkohad on tänaseks ilmnunud, mistõttu on võimalik teha järeldusi, kuidas seda seadust täiendada ja efektiivsemaks muuta. Direktiiviga on jäetud reguleerimata paljud küsimused, mille ühtlustamata jätmine kujutab endast takistust ettevõtete piiriülesele ühinemisele. Lisaks ei ole seadusesse kaasatud *SEVIC* lahendist tulenevaid põhimõtteid, et piirangute seadmine nii koduriigi kui ka vastuvõtva riigi poolt on keelatud. Üleüldse on ettevõtete piiriülese ühinemise valdkonna ühtlustamine direktiivi näol olnud väga üldsõnaline, võib isegi öelda, et lihtsalt formaalsus. Direktiivi alusel on piiriülesed ühinemised lubatud tingimusel, et sellist liiki äriühingutel on lubatud ühineda ka vastavate liikmesriikide siseriikliku õiguse alusel. Juba eelnev tingimus loob pildi, et piiriülesed ühinemised on ikkagi jäetud enamjaolt liikmesriikide siseriiklike seaduste reguleerida. Lisaks tuleks analüüsida ka direktiivi kui praegu kasutusel oleva äriühinguõiguse ühtlustamise instrumendi sobivust ühinguõiguse edasiarendamise ja kaasajastamise protsessi.

Kokkuvõtteks saab järeldada, et ka äriühingute piiriülesed ühinemised vajavad paremat ühtlustamist. Selleks tuleks üle vaadata juba olemasolev kümnes direktiiv ja selle sätted ning mõelda valdkonna üleüldisema edasiarendamise peale. Kui toetada ideed, et direktiivid ei sobi enam EL ühinguõigusesse ning mõtlema peaks tänapäevaste lahenduste peale, siis tuleks kaaluda, kuidas oleks võimalik ettevõtete piiriülese ühinemise regulatsiooni kaasajastamine sellises olukorras.

3.2. Äriühingute piiriülese ühinemise regulatsiooniga seotud probleemid Euroopa Liidus

Käesoleva töö autori hinnangul võib ettevõtete piiriüleses ühinemises ja kümnendas direktiivis näha nelja probleemkohta. Esiteks on kümnendas direktiivis jäetud käsitlemata mitmed olulised küsimused, mis peamiselt puudutavad piiriülesest ühinemisest osavõtvate äriühingutega seotud isikute huvide kaitset. Teiseks ei ole direktiiviga keelatud piirangute seadmine ettevõtete piiriülesele ühinemisele koduriigi ja sihtkohariigi poolt. Kolmandaks tuleneb kõige fundamentaalsem probleem asjaolust, et piiriülese ühinemise reguleerimine on sisuliselt ikkagi jäetud liikmesriikide ülesandeks. Neljandaks on Euroopas jõutud seisukohale,

et direktiiv ei ole enam sobilik vahend ühinguõiguse ühtlustamiseks, mistõttu tuleb analüüsida ka kümnenda direktiivi kohta ühinguõiguse edasise ühtlustamise programmis.

Peamine probleem ettevõttega seotud isikute huvide kaitse reguleerimisel tuleneb sellest, et direktiivi väljatöötamisel pöörati suurt rõhku väikeaktsionäride ja töötajate õiguste kaitsele, kuid jäeti reguleerimata võlausaldajate kaitsega seotud küsimused. Selle valdkonna piiritlemine jäeti suures osas liikmesriikide ülesandeks, ehkki kolmas direktiiv loob teatud minimaalse õigusraamistiku.¹⁷¹ Küsimuseks on see, kas õigem oleks võlausaldajate huvide kaitse jätta liikmesriikidele pädevusse. Õiguskirjanduses on leitud, et erinevused õigussüsteemides tekitavad siiski takistusi ühinemisprotsessi sujuvaks läbiviimiseks. Tegemist on kindlasti ühtset regulatsiooni vajava valdkonnaga, kuna vara ja kohustuste üleminekul võivad ühinemised luua omandatava ettevõtte võlausaldajate jaoks riske, kui omandava ettevõtte kohustused ületavad omandatava ettevõtte vara, või tekivad riskid omandava ettevõtte võlausaldajatele, kui omandatava ettevõtte kohustused ületavad omandava ettevõtte varad. Sellest tulenevalt peavad ettevõtete ühinemisel olema ühetaoliselt kaitstud ka võlausaldajate huvid.¹⁷² Praegusel hetkel kaitseb direktiiv võlausaldajate õigusi niivõrd, kui need on kaitstud liikmesriigi siseriiklikes ühinemisi käsitlevates seadustes. Direktiivi loomisel oli eesmärgiks see sobitada liikmesriikide seadusandlusesse, mitte vastupidi ning sellepärast otsustatigi antud valdkond EL tasandil enamjaolt reguleerimata jätta.¹⁷³ Sellest tulenevalt sätestavad kümnenda direktiivi artikkel 4 (1) (b) ja artikkel 4 (2), et piiriüleses ühinemises osalev äriühing peab järgima või täitma tema jaoks kehtiva siseriikliku õiguse sätteid ja vorminõudeid. Nimetatud sätete ja vorminõuete hulka kuuluvad muuhulgas ühinevate äriühingute võlausaldajate kaitset käsitlevad sätted. Ainsad direktiivis võlausaldajate kaitset puudutavad sätted on veel artikkel 6 (2) (c) ja artikkel 7. Esimene neist sätestab, et iga ühineva äriühingu kohta tuleb avaldada selle liikmesriigi ametlikus väljaandes andmed ühinevate äriühingute võlausaldajate õiguste teostamise korrale. Artikkel 7 reguleerib, et iga ühineva äriühingu juht- või haldusorgan koostab osanikele või aktsionäridele mõeldud aruande, milles selgitatakse ja põhjendatakse piiriülese ühinemise õiguslikke ja majanduslikke aspekte ning selgitatakse piiriülese ühinemise mõju osanikele või aktsionäridele, võlausaldajatele ja töötajatele. Seega saab analüüsi põhjal öelda, et võlausaldajate huvide kaitse on direktiivi reguleerimisalast välja jäetud, kuid piiriülese ühinemisprotsessi paremaks elluviimiseks tuleks antud küsimus direktiivi kaasata.

¹⁷¹ Raaijmakers, G.T.M.J., Olthoff T.P.H. Creditor protection in cross-border mergers; unfinished business. – Utrecht Law Review 2008, Vol. 4, Issue 1, lk 34. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114802 (29.03.2013)

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ *Ibid.*, lk 37.

Järgmisena on õiguskirjanduses rõhutatud, et ettevõtete piiriülesel ühinemisel tekitavad probleeme ka erinevused *ex ante* ja *ex post* süsteemides. *Ex ante* süsteemides tagatakse võlausaldajate huvide kaitse enne ühinemise läbiviimist. *Ex post* süsteemides saavad võlausaldajad oma õiguseid kasutusele võtta alles peale ühinemise jõustumist.¹⁷⁴ Mõlemal juhul on positiivsed ja negatiivsed omadused. *Ex ante* süsteem tagab võlausaldajatele õiguskindluse, kuid võib ühinemisprotsessi võlausaldajate huvide tagamiseks väga pikaks venitada. *Ex post* süsteemides ei saa võlausaldajad ühinemist viivitada, kuid see omakorda on võlausaldajate huvide kaitse seisukohast ebakindlam süsteem.¹⁷⁵ Ekspertrühma raportis on öeldud, et ühtlustatud ei ole ka ajalimiit, mis reguleerib võlausaldajate huvide kaitset. Ühtlustamata on võlausaldajate kaitse algusperiood, mis liikmesriigiti oluliselt erineb nii esitama vajavate dokumentide ja pädeva institutsiooni kui ka alguskuupäevade poolest. Lisaks erineb ka võlausaldajate kaitse perioodi pikkus, mis võib liikmesriikides varieeruda mõnest nädalast mitme kuuni.¹⁷⁶ Nimetatud erinevused liikmesriikide võlausaldajate kaitset puudutavates regulatsioonides muudavad raskeks võlausaldajate huvide ühtse kaitse ettevõtete piiriülese ühinemise korral. Kindlasti on tegemist probleemse valdkonnaga EL piiriülese ühinemise läbiviimisel ning seetõttu peaks EL analüüsima selle reguleerimise võimalikkust kümnendas direktiivis.

Vähemuse kaitse on järgmine valdkond, mida tuleks kümnenda direktiivi probleemkohtade analüüsimisel käsitleda. Eksperdid on seisukohal, et tegemist on väga olulise, kuid keerulise küsimusega.¹⁷⁷ Kümnes direktiiv on suures osas inspireeritud kolmandast direktiivist, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist, kuid mis ei kohaldu piiriülesele tegevusele. Kui kolmas direktiiv ei käsitlenud peaaegu üldse vähemuse kaitset, siis kümnendas direktiivis on sellele natuke rohkem tähelepanu pööratud. Võib öelda, et kümnenda direktiivi vähemuse kaitset puudutavad sätted tulenevad hoopis SE statuudist, kust on väljakujunenud aluspõhimõtted vähemuse kaitseks ettevõtete piiriüleses ühinemises.¹⁷⁸ Sarnaselt võlausaldajate kaitsele võib kümnenda direktiivi artikli 4 (2) alusel liikmesriik piiriüleses ühinemises osalevate, tema õigusele alluvate äriühingute osas vastu võtta sätteid piiriülese ühinemise vastu olnud vähemusosanike või -aktsionäride asjakohase kaitse tagamiseks.¹⁷⁹ Ka käesoleval juhul kohaldub direktiivi artikkel 6 (2) (c), mis sätestab, et iga ühineva äriühingu kohta tuleb

¹⁷⁴ Raaijmakers, G.T.M.J., Olthoff T.P.H., lk 37.

¹⁷⁵ *Ibid.*, lk 37-38.

¹⁷⁶ Ekspertrühma raport, lk 27.

¹⁷⁷ Wyckaert, M., Geens, K. Cross-Border Mergers and Minority Protection: An Open-Ended Harmonization. Utrecht Law Review 2008, Vol. 4, Issue 1, lk 40. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114784 (29.03.2013)

¹⁷⁸ *Ibid.*, lk 41-43.

¹⁷⁹ *Ibid.*, lk 43.

vajadusel avaldada selle liikmesriigi ametlikus väljaandes andmed ühinevate äriühingute vähemusosanike või -aktsionäride õiguste teostamise korrale.¹⁸⁰ Direktiivi artikkel 10 (3) sätestab omakorda, et kui vastavalt selle liikmesriigi õigusele, millele ühinev äriühing allub, on ette nähtud menetlus vähemusosanikele või -aktsionäridele hüvituse maksmiseks, mis ei välista siiski piiriülese ühinemise registrisse kandmist, siis kohaldatakse nimetatud menetlust ainult juhul, kui teised ühinevad äriühingud liikmesriikides, mille õigusnormid sellist menetlust ette ei näe, sellega selgesõnaliselt nõustuvad.¹⁸¹ M. Wyckaert ja K. Geens on järeldanud, et seega on vähemuse kaitseks kaks võimalust: vähemuse kaitse ei tohi segada piiriülest ühinemist, kuid juhul kui see seda teeb, siis aktsionäride koosolekud peavad nõustuma vähemuse õigusega saada oma liikmesriigis ühendava ettevõtte arvelt hüvitist. Teise variandina saab ühinemist läbi viia alles peale seda, kui vähemusele on hüvitis makstud. Samas kokkuvõtteks on vähemuse kaitse liikmesriikidele valikuline, mitte kohustuslik.¹⁸² Eelneva põhjal on võimalik öelda, et ka vähemuse kaitse on sarnaselt võlausaldajate kaitsega kümnendas direktiivis suures osas reguleerimata. Kuna liikmesriikidele on jäetud valikuvabadus vähemuse kaitse kohaldamise osas, siis on tegemist valdkonnaga, millele direktiiv olulist rõhku ei pööra, kuid mida piiriülese ühinemise efektiivsemaks läbiviimiseks tuleks käsitleda.

Sellisel juhul võib tekkida küsimus, kas vähemuse kaitse peab üldse direktiivi tasandil olema ühtselt reguleeritud. Praegusel hetkel on EL ühinemisi käsitlevad direktiivid loonud olukorra, kus siseriiklikul tasandil ei nõuta vähemuse kaitset (kolmandas direktiivis ei käsitleta seda valdkonda), kuid ettevõtete piiriüleses ühinemises antakse liikmesriikidele võimalus soovi korral vähemuse huvide eest seista. See võib tähendada, et EL seadusandja näeb vajadust vähemusi piiriüleses ühinemises kaitsta, sest sellise ühinemise korral muutub ühendatava ettevõtte ja tema osanike või aktsionäride suhtes kohaldatav õigus.¹⁸³ Samas peaks selline olukord, kus osanike ja aktsionäride õigused on kõikides liikmesriikides ühetaoliselt kaitstud, ideaalis olema siseturu eesmärgiks. Siis ei peaks vähemuse kaitse ka piiriüleses ühinemises olema reguleeritud, sest nende õigused on sarnaselt siseriiklike ühinemistega kõikides liikmesriikides ühtemoodi tagatud. Sellest tulenevalt saab järeldada, et vähemuse kaitse on ühenduse tasemel reguleerimist vajav valdkond, sest kuna praegu on liikmesriikide seadused osanike ja aktsionäride õiguste kaitsmisel erinevad, tuleb direktiivis seda ka reguleerida. Teisest küljest ei ole Euroopa seadusandja vähemuse kaitset pidanud nii tähtsaks, et kohustaks

---

¹⁸⁰ Wyckaert, M., Geens, K., lk 43.

¹⁸¹ *Ibid.*

¹⁸² *Ibid.*

¹⁸³ *Ibid.*, lk 49.

liikmesriikidel neid sätteid kohaldada. Samas on ka õiguskirjanduses leitud, et tegemist on kindlasti valdkonnaga, mille analüüsimisele peaks EL veelgi enam tähelepanu pöörama ning vajaduse korral pakkuma välja uusi lahendusi vähemuse kaitse täpsemaks reguleerimiseks.¹⁸⁴

Järgmine probleem seisneb selles, et kümnes direktiiv ei reguleeri liikmesriikide poolt piiriülesele ühinemisele seatavate piirangute ulatust. Enne kümnenda direktiivi vastuvõtmist ja *SEVIC* lahendit reguleerisid piiriüleseid ühinemisi liikmesriikide seadusandlused. Selle tulemusena võis ettevõttele olla õiguslikult keelatud ühinemine teisest liikmesriigist pärit ettevõttega, või muutsid selle raskeks liikmesriikide keerulised protseduurilised reeglid.¹⁸⁵ Kümnenda direktiivi üheks aluspõhimõtteks on asutamisvabadus, mis hõlmab ettevõtete vabadust viia oma äritegevus väljapoole koduriigi piiridest ning tegutseda Euroopas piiriülesest. Sarnaselt äriühingute õigusele piiriülesest asukohta vahetada on ka ettevõtete ühinemistele selline vabadus antud. Siinkohal on erinevuseks see, et piiriülene asukohavahetus ei ole seaduse tasandil veel reguleeritud, vaid on siiani välja kujunenud EK kohtuotsuste tõlgendamise. Nende kahe äriühingute piiriülese liikuvuse valdkonna võrdlemisel saab järeldada, et kohtulahendite põhjal on keelatud igasugused piirangud sihtkohariigi poolt. Sellest tulenevalt ei saa sihtkohariik näiteks keelduda välisriigi äriühingu asutamisest, kui see on koduriigi seaduste alusel õiguslikult loodud, või keelduda äriregistrisse kandmast selles riigis asutatud äriühingu ja teises liikmesriigis asuva äriühingu ühinemist. Samas koduriigi poolt seatud piirangute ulatus on mõlemal juhul ebaselge. Kuigi kohtupraktikat tõlgendades saab järeldada, et liikmesriik ei saa ühinemisele piiranguid seada ja keelata välismaisel äriühingul peale ettevõtte omandamist see teise riiki viia, siis sõnaselgelt selline põhimõte veel kuskil väljendunud ei ole. Ka kümnenda direktiivi artikkel 4 (1) (b) sätestab, et piiriüleses ühinemises osalev äriühing peab järgima või täitma tema jaoks kehtiva siseriikliku õiguse sätteid ja vorminõudeid. Seega on jäetud piiriülesele ühinemisele seatud piirangute olemasolu, ulatuse ja õigustuse väljaselgitamine EK lahendite ülesandeks. Käesoleva töö autor näeb selliste piirangute seadmise ulatuse ebaselgust probleemina äriühingute piiriülese ühinemise regulatsioonis. Senikaua, kuni pole seadusega määratletud, milliseid piiranguid võivad liikmesriigid ettevõtete piiriülesele ühinemisele seada, jääb alles olukord, kus võib tekkida vaidlus piiriülese ühinemise lubatavuse osas. Kuna praegune seadusandlus tingib EL ja liikmesriikide siseriiklike seaduste paralleelset kohaldamist, siis on selgelt tegemist olukorraga, kus võib tekkida probleeme ühtse tõlgendamisega. Sellest tulenevalt on ühinguõiguse paremaks ühtlustamiseks ja piiriülese ühinemise edasiseks

---

¹⁸⁴ Wyckaert, M., Geens, K., lk 52.

¹⁸⁵ Ugliano, A. The New Cross-Border Merger Directive: Harmonisation of European Company Law and Free Movement. – European Business Law Review 2007, Vol. 18, Issue 3, lk. 585-586.

reguleerimiseks vajalik seaduse tasandil reguleerida piirangute seadmist piiriülesele ühinemisele koduriigi ja sihtkohariigi poolt.

Eelneva analüüsi põhjal on võimalik järeldada, et kõige põhimõttelisem probleem ettevõtete piiriülese ühinemise regulatsioonis seisneb selles, et direktiiv ainult näiliselt reguleerib piiriüleseid ühinemisi EL tasandil. Tegelikult on reeglite väljatöötamine jäänud siiski jätkuvalt liikmeriikide ülesandeks. Seda asjaolu kinnitab esiteks see, et direktiiv lubab aktsiaseltside ja osahingute piiriüleseid ühinemisi tingimusel, et sellist liiki äriühingutel on lubatud ühineda ka vastavate liikmesriikide siseriikliku õiguse alusel. Lisaks direktiivi artikkel 4 (1) (b) sätestab, et piiriüleses ühinemises osalev äriühing peab järgima või täitma tema jaoks kehtiva siseriikliku õiguse sätteid ja vorminõudeid. Seega ei ole kümnenda direktiiviga loodud ühtseid tingimusi äriühingute piiriüleseks ühinemiseks, vaid põhialus sellise ühinemise lubamiseks tuleneb ikkagi liikmesriikide siseriiklikust õigusest. Lisaks saab antud juhul tuua näitena ka võlausaldajate ja vähemuse kaitset, mille kohaldamine piiriüleses ühinemises on liikmesriigi valikuvabaduseks, kui neid õigusi on käsitletud liikmesriigi siseriiklikes ühinemisi käsitlevates seadustes. Seega on äriühingute piiriülese ühinemise reguleerimiseks vastu võetud direktiiv, mille sätted viitavad liikmesriikide siseriiklikkusse seadusandlusesse. Kuigi EL eesmärgiks oli direktiivi sobitamine liikmesriikide õigussüsteemidesse, siis saab praegu nentida, et piiriülest tegevust käsitlevaid küsimusi sellisel viisil ühtlustada ei ole võimalik. Käesoleval juhul on direktiivi näol tegemist seadusega, mille eesmärk ja vajalikkus on küsitav, sest kokkuvõtteks ei ole võimalik välja tuua direktiivist tulenevaid võimalusi, mis soodustaksid Euroopas ettevõtete piiriülese ühinemise läbiviimist. Järelikult on piiriülene ühinemine äriühinguõiguse valdkond, mis vajab paremat ühtlustamist ning muudatuste tegemist seni kehtinud seadusandlusesse.

Komisjon ise peab äriühingute piiriülese ühinemise kümnendat direktiivi 2005/56/EÜ suureks edasiminekuks EL äriühingute piiriüleses liikuvuses. Samas on ka komisjon 2012. aasta tegevuskavas seisukohal, et seadusraamistik, mis selle direktiiviga loodi, tuleks nüüd viia vastavusse üha muutuvate siseturu vajadustega. Direktiivi edasise kohaldamise analüüsimiseks ja hindamiseks võtab komisjon arvesse siiani saadud kogemusi. Sellest tulenevalt on komisjon seisukohal, et eriline vajadus on protseduuriliste reeglite tõhustamiseks, sest on tuvastatud mitmeid probleeme, mis põhjustavad ebamäärasust ja

keerukust.¹⁸⁶ Käesoleva töö autor nõustub komisjoni seisukohaga, et direktiiv tuleks viia kooskõlla EL ja siseturu vajaduste ja nõudmistega. Ekspertühma raport peab üheks suurimaks takistuse loojaks seda, et praegusel hetkel nõuab piiriülese ühinemise direktiiv nii EL üldiste reeglite, liikmesriikide ühinemistele kohaldatavate seaduste kui ka ühinemisel osalevate liikmesriikide siseriiklike õiguste samaaegset kohaldamist. Selline seadusandluse küllus vähendab direktiivist saadavat kasu, mistõttu oleks vaja olemasolevaid meetmeid täiustada ja lihtsustada nii palju kui võimalik.¹⁸⁷ Ka selle seisukohaga võib nõustuda. Samas on selge, et ettevõtete piiriülesed ühinemised vajavad paremat ühtlustamist, kui lihtsalt protseduuriliste reeglite muutmist ja lisamist. Efektiivne ühtlustamine selles vallas hõlmaks piiriülese ühinemise aluspõhimõtete, piirangute lubatavuse ja kõikide muude reguleerimist vajavate küsimuste käsitlemist kümnendas direktiivis. Lisaks tuleks järgmise aspektina vaadelda direktiivi kui ühinguõiguse ühtlustamiseks valitud instrumendi sobivust ettevõtete piiriülese ühinemise valdkonna edasiarendamiseks. Kuna direktiiv ei rahulda enam Euroopa äriühinguõiguse vajadusi, siis tuleb ka nentida, et piiriülese ühinemise ühtlustamiseks tuleks kaaluda teistsuguseid variante ning leida vahend, mis sobiks kaasaegses ühinguõiguse ühtlustamise programmis äriühingute piiriülest tegevust paremini reguleerima.

Kokkuvõtteks saab asuda seisukohale, et kõige probleemsem aspekt kümnenda direktiivi juures on see, et tegelikkuses ei loo see ühtseid reegleid piiriülese ühinemise läbiviimiseks. Direktiiv selgitab piiriülese ühinemise olemust ja millistel juhtudel see saab toimuda, kuid piiriülese ühinemise tingimused sätestavad piiriülese ühinemise eeldusena selle, et piiriüleses ühinemises osalev äriühing peab järgima või täitma tema jaoks kehtiva siseriikliku õiguse sätteid ja vorminõudeid. Seega võib öelda, et kümnes direktiiv ei ühtlusta tegelikkuses piiriüleseid ühinemisi. Selle probleemkoha lahendamiseks tuleks hakata EL tasandil reguleerima piiriülese ühinemise olulisi valdkondi. Näiteks tuleks kümnendat direktiivi täiendada võlausaldajate ja vähemuse kaitset puudutavate sätetega. Protseduuriliste reeglite täiendamise kõrvalt aga näeb töö autor ka vajadust kohaldada direktiivis veel enam aluspõhimõtteid, mis on piiriülese ühinemise valdkonnas EK seisukohtadest väljakujunenud. See hõlmab näiteks nii väljapoole kui ka sissepoole suunatud ühinemiste võrdset lubatavust ja ka nende reguleerimist seaduse tasandil.

---

¹⁸⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies, p 4.2.

¹⁸⁷ Ekspertühma raport, lk 27.

3.3. Äriühingute piiriülese ühinemise regulatsiooni täiendamine

Kuna äriühingute piiriülese ühinemise parema ühtlustamise vajadus on kinnitust leidnud, siis tuleb järgnevalt hinnata erinevaid väljapakutud soovitusi efektiivsema seadusandluse loomiseks. Piiriüleseid ühinemisi reguleerivad Euroopas piiriülese ühinemise kümnes direktiiv 2005/56/EÜ ja võib öelda, et ka nõukogu määrus nr 2157/2001 SE kohta. Lisaks kümnendale direktiivile ja SE määrusele soosib piiriüleseid ühinemisi ka *SEVIC* lahend. Samas *SEVIC* ei välista, et ülekaalukad üldised huvid nagu võlausaldajate, vähemusaktsionäride ja töötajate huvide kaitse ning maksukontrolli tõhususe ja äritehingute aususe tagamine võivad teatavatel asjaoludel ja teatavate tingimuste täitmise korral õigustada asutamisvabadust piiravat meetet.¹⁸⁸ Arvestades piiriülese ühinemise seadusandluse kohaldamisega saadud kogemusi on seetõttu praegu võimalik öelda, et selle valdkonna tuleviku eesmärgiks on leida sobiv piir asutamisvabaduse ja õigustatud piirangute vahel.¹⁸⁹ Ehk teisiti öeldes on vaja leida sobiv tasakaal EL tasandil reguleerimist vajavate probleemide ja siseriikliku õiguse reguleerimisalasse jääda võivate küsimuste vahel. Võib öelda, et praegusel hetkel on see tasakaal subsidiaaruse põhimõttest lähtuvalt liikmesriikide poole, sest kümnenda direktiivi vastuvõtmisest hoolimata on suur osa piiriülese ühinemise küsimusi jäetud siseriiklike seadusandluste lahendada.

Parema tasakaalu saavutamiseks ja EL tasandil ühtlustamise osakaalu suurendamiseks tuleks esiteks muuta asjaolu, et võlausaldajate rolli piiriüleses ühinemises reguleerivad liikmesriikide siseriiklikud sätted. Seetõttu on tegemist eriti suurt tähelepanu vajava valdkonnaga kümnenda direktiivi täiendamisel, sest erinevused selles vallas võivad tekitada probleeme sujuva äriühingute piiriülese ühinemisprotsessi läbiviimiseks. Võlausaldajate kaitse ühtlustamisel on oluline silmas pidada seda, et tuleks ära hoida ühinemisprotsessi peatumist võlausaldajate nõuete tõttu. Selleks tuleks kaaluda nende sätete ühtlustamist ühenduse tasandil näiteks selliselt, et võlausaldaja saab ühinemist ära hoida vaid siis, kui ta suudab näidata, et tema olukord peale ühinemist oluliselt halveneb. Veel tuleks analüüsida võlausaldaja positsiooni ühinemisel, arvestades tema võimalust olla kohaldatava õiguse vahetumisel seadusega kaitstud ning andes talle võimaluse peale ühinemist tsiviilmenetluse raames esitada nõudeid ühendava ettevõtte vastu.¹⁹⁰ Ekspertühma raport on lahendusena võlausaldajate kaitse perioodi ühtlustamiseks välja pakkunud ühtset ajalimiiti, mis kehtiks

---

¹⁸⁸ *SEVIC*, p 28.

¹⁸⁹ Doralt, M. Cross-Border Mergers - A Glimpse into the Future. *European Company and Financial Law Review* 2007, Vol. 4, Issue 1, lk 26.

¹⁹⁰ Ekspertühma raport, lk 28.

kõikide liikmesriikide suhtes ühtemoodi, või anda liituvatele ettevõtetele õigus kohaldada mitme kumulatiivse seadusandluse hulgast ainult ühe liikmesriigi sätteid, mille äriühing osaleb ühinemises. Viimasel juhul tuleks kohaldada võlausaldajate jaoks kõige soodsamat regulatsiooni.¹⁹¹ Lisaks tuleks ühtlustada ka ajalimiit liikmesriikide pädevate institutsioonide suhtes, kelle ülesandeks on kontrollida piiriülese ühinemise lubatavust. Osades liikmesriikides on see ajaperiood väga lühike (8 päeva) ning mõnedes liikmesriikides ei olegi sellist piirangut seatud. Seetõttu tuleks ka järelvalvet teostavate institutsioonide suhtes kohaldada kõikides liikmesriikides ühesugust ajalist perioodi, mille raames kontrollitakse piiriülese ühinemise lubatavust. Selle perioodi kindlaksmääramiseks tuleks eeskujuks võtta kiiremate liikmesriikide praktikat ning see ajalimiit võiks olla päevade või nädalate, kuid mitte kuude pikkune.¹⁹² Seega on ühinguõiguse eksperdid pakkunud välja mitmeid lahendusi ühtsete võlausaldajate kaitset puudutavate sätete kujundamiseks EL tasandil. Eelneva põhjal võib ka järeldada, et tegemist on lahendustega, mis soodustaksid piiriülese ühinemise valdkonna paremat ühtlustamist.

Selge on see, et erinevused selles, kuidas liikmesriigid kaitsevad võlausaldajaid ettevõtete ühinemisel, loovad ebavajalikud ja õigustamatud takistused äriühingute piiriülesele ühinemisele.¹⁹³ Ühtlasi tundub, et poolehoid lahenduse suhtes, mis jätab võlausaldajate kaitse reguleerimise liikmesriikide pädevusse on vähenemas.¹⁹⁴ Samas arvab M.-L. Lennarts, et kümnenda direktiivi täiendamisega ei suudeta niipea olemasolevaid erinevusi kõrvaldada.¹⁹⁵ Isegi kui see nii on, siis kuna tegemist on tehnilist laadi probleemiga, tuleks siiski teha kõik võimalik, et selline asi ei saaks saatuslikuks siseturu efektiivsele toimimisele.¹⁹⁶ Samasuguse probleemi ees, nagu võlausaldajate kaitse, seisab ka vähemuse kaitse, mis on samuti kümnendas direktiivis suures osas käsitlemata ning jäetud liikmesriikide seaduste reguleerida. Ühe lahendusena mõlema valdkonna ühtlustamiseks Euroopa tasandil oleks võimalus täiendada ühinguõiguse kolmandat direktiivi siseriiklike ühinemiste kohta.¹⁹⁷ Kui kolmas direktiiv käsitleks võlausaldajate ja vähemuse kaitset ettevõtete ühinemisel, siis oleks liikmesriigid kohustatud vastavad sätted oma siseriiklikku õigussüsteemi üle võtma. Läbi selle oleks mingil määral võimalik ka ühtlustada piiriüleses ühinemises kohaldatavaid nõudeid võlausaldajate ja vähemuse kaitseks. Tegemist oleks kindlasti ühe võimalusega

---

¹⁹¹ Ekspertühma raport, lk 27.

¹⁹² *Ibid.*

¹⁹³ Lennarts, M.-L. Company mobility within the EU, fifty years on: From a non-issue to a hot topic. – Utrecht Law Review 2008, Vol. 4, Issue 1, lk 4.

¹⁹⁴ Raaijmakers, G.T.M.J., Olthoff T.P.H., lk 39.

¹⁹⁵ Lennarts, M.-L., lk 4.

¹⁹⁶ Raaijmakers, G.T.M.J., Olthoff T.P.H., lk 39.

¹⁹⁷ Lennarts, M.-L., lk 4.

olemasoleva probleemi esialgseks lahendamiseks, kuid pikemas perspektiivis ei saavutaks see ikkagi sobivat eesmärki. Sellisel juhul ei oleks EL tasandil ikkagi ühtset seadust, mis reguleeriks piiriüleseid ühinemisi kõikide liikmesriikide suhtes ühesugustel alustel. Lisaks on piiriülese ühinemise ühtlustamist läbi kolmanda direktiivi juba proovitud, sest kümnenda direktiivi eesmärgiks oligi välja anda seadus, mis sobituks liikmesriikide õigussüsteemi ja mitte vastupidi. Kuna ettevõtete ühinemised olid eelnevalt kolmanda direktiiviga reguleeritud, siis EL seadusandja eeldas, et ühtsed alused piiriülese ühinemise läbiviimiseks tulevad sealt. Selline lahendus ei ole toiminud, sest mitmeid piiriülese ühinemise valdkonna jaoks olulisi küsimusi ei olnud selles direktiivis käsitletud.

Kokkuvõttes on võimalik nõustuda ekspertide arvamusega, et äriühingute piiriülesed ühinemised vajavad paremat ühtlustamist ning ühtlustama peaks esiteks just võlausaldajate ja vähemuse kaitsega seotud probleeme. Kindlasti saab ka nõustuda ekspertrühma raporti seisukohtadega protseduuriliste reeglite täiendamise osas kümnendas direktiivis. Lisaks on käesoleva töö autor seisukohal, et direktiiv peaks reguleerima ka piirangute ulatust, mida liikmesriigid võivad ettevõtete piiriülesele ühinemisele seada. Läbi nende täienduste saaks piiriülesed ühinemised ka praktikas vähemalt esialgu ühenduse tasandil mingil määral ühtlustatud. Järelikult peaks EL eesmärgiks olema ühtsete protseduuriliste reeglite loomise ja aluspõhimõtete kaasamise läbi piiriülese ühinemise valdkonna parem ühtlustamine.

Samas tuleb analüüsida ka piiriülese ühinemise valdkonna kaasajastamist regulatiivse instrumendi muutmise osas. Antud juhul tuleb silmas pidada asjaolu, et ühinguõiguse moderniseerimist käsitlevad diskussioonid on arvamusel, et edasine ühtlustamine vajab palju suuremaid muutusi, kui lihtsalt sätete lisamine või täiendamine direktiivides. Seega EL ühinguõiguse edasine tegevus peaks olema suunatud kogu piiriülese tegevuse valdkonna üldlausele ühtlustamisele. Seejuures oleks sobivaks lahenduseks direktiivide koondamine ja kodifitseerimine. Praegusel hetkel on ettevõtete piiriülene liikumine väga ebaühtlaselt reguleeritud. Äriühingute piiriülene tegevus vajab lahendust, mis oleks paindlik, kuid samas looks ühetaolised reeglid kõikidele liikmesriikidele. Piiriülesed ühinemised on direktiivi näol ühtlustatud, kuid sisulisi lahendusi see probleemidele ei anna. Samal ajal piiriülest asukohavahetust ei ole seaduse tasandil üldse käsitletud. Olukorda saaks lahendada selliselt, et äriühingute piiriülest tegevust tuleks reguleerida valdkonnapõhise seadusandlusega, mis koondaks kõik olemasolevad direktiivid ning käsitleks ka siiaamani lahenduseta jäänud küsimusi. Sellest järgmine samm, mida kaaluda, oleks ühtse äriühinguõiguse koodeksi loomine.

3.4. Äriühingute piiriülese ühinemise mõju Eesti õigusele

Ettevõtete piiriülese ühinemise edasine ühtlustamine mõjutaks ka Eesti õigust, seetõttu tuleb analüüsida, kuidas Eesti äriseadustik piiriülese ühinemise probleemkohti käesoleval hetkel käsitleb. Esiteks vaatleb käesolev töö võlausaldajate huvide kaitset ühinemistes. Kuigi varem toimus Eestis võlausaldajate teavitamine ning nende nõuete läbivaatamine enne ühinemise registreerimist, siis praegu peab ÄS § 399 lg 1 alusel ühendav ühing avaldama viivitamata pärast ühinemise kandmist ühendava ühingu asukoha äriregistrisse väljaandes Ametlikud Teadaanded ühinemise kohta teate ühinenud ühingute võlausaldajale ja teatab võimalusest esitada ühendavale ühingule oma nõuded tagatise saamiseks kuue kuu jooksul, alates teate avaldamisest.¹⁹⁸ Seega on võimalik järeldada, et Eestis kohaldub *ex post* süsteem, sest võlausaldajad saavad oma õigusi kasutada alles peale ühinemise kandmist äriregistrisse, kui ühinemine on jõustunud. ÄS § 403 lg 1 alusel läheb ühinemise kandmisega ühendava ühingu asukoha äriregistrisse ühendatava ühingu vara üle ühendavale ühingule ning ÄS § 403 lg 5 omakorda sätestab, et ühinemist ei saa vaidlustada pärast selle kandmist ühendava ühingu asukoha äriregistrisse. Seetõttu on võimalik järeldada, et võlausaldajate kaitse Eestis hõlmab nõuete esitamist ühendavale ettevõttele peale ühinemise läbiviimist, kuid peale ühinenud äriühingu kandmist äriregistrisse ei ole võimalik ühinemist enam vaidlustada. Kuna praegu on piiriüleses ühinemises võlausaldajate huvid kaitstud niivõrd, kui need on kaitstud liikmesriigi siseriiklikes ühinemisi käsitlevates seadustes, siis on võimalik järeldada, et Eesti õigus annab võlausaldajatele õiguse oma huve ühinemisprotsessis kaitsta. Samas kui vaadelda seda asjaolu piiriülese ühinemise pinnalt on selge, et teised liikmesriigid saavad oma siseriiklikes seadustes reguleerida võlausaldajate huvide kaitset hoopis teistmoodi, mistõttu puudub selles vallas õiguskindlus ühetaoliste reeglite alusel ühinemise läbiviimiseks. EL poolne võlausaldajate kaitse ühtlustamine tähendaks muudatuste tegemist äriseadustikku, kui EL valiks *ex ante* süsteemi, kuid sellest on kindlasti tähtsam asjaolu, et ühesugune võlausaldajate kaitse regulatsioon liikmesriikides oleks kasulik lahendus ka Eestile.

Järgmisena tuleb analüüsida vähemuse kaitset ühinemisprotsessis Eesti õiguse alusel ning selle kohta on võimalik öelda, et vähemuse kaitse ettevõtete ühinemisel ei ole äriseadustikuga reguleeritud. Selle valdkonna reguleerimist ei nõuta ka kolmanda direktiiviga, mis käsitleb äriühingute ühinemisi. Seega on Eesti otsustanud mitte kasutada kümnenda direktiiviga antud võimalust kaitsta vähemuse huve piiriüleses ühinemises. Samas ei peagi Eesti äriseadustik

---

¹⁹⁸ Vallikivi, H. Piiriülese ühinemise ühinguõiguslikke aspekte. Baltikumi kogemus reguleeritavate ettevõtjate ühinemisel Euroopa äriühinguks. – Juridica 2007, nr 4, lk 257.

eelnimetatud küsimusi Euroopa õigusega kooskõlla viima, sest tegemist ei ole valdkonnaga, mis oleks EL tasandil ühtlustatud. Äriseadustiku näitel on need küsimused välja toodud sellepärast, et arutelu kümnenda direktiivi täiendamise kohta hõlmab ka seda probleemkohta. Järeldusena saabki siinkohal öelda, et kui kümnendasse direktiivi kaasatakse vähemuse huvide kaitse, siis peab ka Eesti selles osas hakkama äriseadustikku täiendama. Samas on need kindlasti täiendused, mille tegemine on kasulik ka Eestile.

Lisaks hõlmaks piiriülese ühinemise parem ühtlustamine ka EK seisukohtade alusel väljakujunenud põhimõtete kaasamist kümnendasse direktiivi. See tähendaks, et seadusega oleksid reguleeritud piirangud, mida Eesti võib ühendatavale ja ühendavale äriühingule seada. Käesoleval hetkel neid EL tasandil ühtlustatud ei ole, kuid *SEVIC* lahendist tulenevad aluspõhimõtted on kohaldatavad ka Eestile. Samas nende käsitlemine seadusandluses annaks ka Eestile parema arusaama ja õiguskindluse, milline on piiriülese ühinemise lubatavuse ulatus Euroopas üldse. See aitaks kaasa nii selgema ja kasutajasõbralikuma seadusandluse loomisele kui ka piiriülese ühinemise sujuvamale läbiviimisele.

Viimase aspektina tuleb vaadelda äriühingute piiriülese ühinemise mõju Eesti õigusele subsidiaarsuse põhimõttest lähtuvalt. Kuna äriühinguõiguse valdkonnas ei oma EL ainupädevust, siis subsidiaarsuse põhimõttest lähtuvalt ühtlustab EL ühinguõigust ainult niisuguses ulatuses ja siis, kui liikmesriigid ei suuda soovitud eesmärgi ise saavutada, või kui soovitud eesmärgid on paremini saavutatavad ühenduse tasemel. Piiriülese ühinemise vallas on EL lähtunud mõlemast variandist. Esiteks on EL vastu võtnud kümnenda direktiivi, mis reguleerib piiriüleseid ühinemisi ja mille väljatöötamisega EL näitas, et antud valdkonna reguleerimine peab olema ühenduse pädevuses. Samas jätab direktiiv tegelikkuses enamus küsimusi siseriiklike seadusandluste reguleerida, sest EL eesmärgiks on direktiivi sobitamine liikmesriikide õigussüsteemidesse. Seega on tulemuseks olukord, kus ühest küljest subsidiaarsuse põhimõtet ei rakendata, kuid teisest küljest see ikkagi kohaldub. Kümnenda direktiivi kasutamise käigus ilmenud probleemkohad on näidanud, et direktiivi sobitamine liikmesriikide õigusesse ei lahenda piiriülese ühinemise probleeme. Liikmesriikide seadusandlused on jätkuvalt niivõrd erinevad, et piiriülese ühinemise elluviimine ei ole nii sujuv kui võis loota. Ilmselgelt ei olegi võimalik Eesti piiriülese ühinemise regulatsiooni viia kooskõlla teiste liikmesriikide omadega, kui seda valdkonda ei ole ühetaoliselt EL poolt ühtlustatud. Ka iseregulatsioon ei ole võimalik, kui liikmesriigid ei reguleeri oma ühinguõiguslikke seaduseid ühesuguste põhimõtete alusel ning kui tegemist on 27 iseseisva liikmesriigiga, kelle eesmärgiks ei ole oma seadusandluse kooskõlastamine teiste riikide

omadega, kui selleks puudub kohustus. Lähtudes siinkohal subsidiaarsuse põhimõttest on selge, et tegemist on valdkonnaga, mille reguleerimine peab jääma EL tasandile. Seega sarnaselt äriühingute piiriülesele asukohavahetusele tuleb nentida, et äriühingute piiriülese ühinemise vallas ei suuda liikmesriigid ise saavutada kavandatava meetme eesmärgi ning neid saab paremini saavutada liidu tasandil. Kokkuvõtteks saab järeldada, et subsidiaarsuse põhimõttest lähtudes on piiriülese ühinemise reguleerimine õigustatult võetud EL ülesandeks, kuid paremaks ühtlustamiseks peab EL ka tegelikkuses looma seadusandluse, mis ühtlustaks seda valdkonda, mitte ei jäta reeglite loomise liikmesriikide ülesandeks.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida, mis on äriühinguõiguse ühtlustamise eesmärgid, kas ühtlustamine on olnud efektiivne ja kas ühtlustamise eesmärgid on saavutatud. Töös analüüsis autor äriühingute piiriülese asukohavahetuse ja ühinemise probleemkohti ning otsis kinnitust hüpoteesile, et Euroopa äriühinguõigus vajab paremat ühtlustamist, sest olemasolev regulatsioon ei vasta enam tänapäevastele vajadustele. Samuti oli eesmärgiks uurida, milline on Euroopa äriühinguõiguse ühtlustamise mõju Eesti õigusele.

EL kõige üldisemaks eesmärgiks on ühtse siseturu loomine, ühendades kõikide liikmesriikide turud üheks suureks turuks, mis on laiaulatuslikult reguleeritud ühetaoliste tingimuste ja struktuuriga. Selle eesmärgi saavutamiseks on olnud vajalik ka äriühinguõiguse ühtlustamine EL tasandil ühesuguste põhimõtete alusel, sest erinevused liikmesriikide ühinguõiguse regulatsioonides häiriks siseturu optimaalset funktsioneerimist. Ühesugused ühinguõiguse sätted kõikides liikmesriikides loovad ideaalis vabaduse hõlpsalt näiteks teise liikmesriiki ettevõtte filiaal või täitsa uus äriühing luua. Ilma uute reeglite tundma õppimiseta oleks võimalik teise liikmesriigi ühinguõiguse regulatsioonis orienteeruda. Seega on äriühinguõiguse ühtlustamise peamiseks eesmärgiks piiriülese tegevuse soodustamine, et siseturu piires oleks äriühingutel võimalik ilma takistuseta äritegevust ka teistes liikmesriikides läbi viia ja piiriüleselt koostööd teha.

Praktikas ei ole äriühinguõiguse ühtlustamine sellist kasu toonud. Võimalusi lihtsamaks piiriüleseks koostööks on teoorias loodud, kuid tegelikkuses ei ole Euroopa ettevõtjad olnud aktiivsed neid võimalusi ära kasutama. See tuleneb sellest, et ühtlustamisest hoolimata on liikmesriikide ühinguõiguslikud sätted ikkagi väga erinevad. Lisaks ei ole Euroopa ühinguõiguse ühtlustamine olnud suunatud õigetele probleemidele. Ühtlustatud on valdkondi, mis ei ole esmase tähtsusega ning enamjaolt on ühtlustamata jäänud valdkonnad, mille reguleerimine peaks olema EL ühinguõiguse peamiseks ülesandeks. Ehk rohkem on tähelepanu pööratud muudele valdkondadele, kui ettevõtete piiriülese tegevuse reguleerimisele ühetaoliste tingimustega. Seega kokkuvõtteks ei ole äriühingud saanud EL poolt loodud võimalusi efektiivselt ära kasutada sellepärast, et liikmesriikide seadused on ühtlustamisest hoolimata ebaühtlased ja piiriüleste küsimuste reguleerimine on jäetud tagaplaanile. Järelikult ei ole ühtlustamine olnud efektiivne ja ühtlustamise eesmäärke ei ole saavutatud.

Siiski on ühinguõiguse edasine ühtlustamine Euroopas vajalik, sest regulatiivne konkurents ei ole EL kujunemislugu arvestades ühenduse ühinguõiguse reguleerimiseks loomulik valik. Parema ühtlustamise takistusena tuleb näha kahte asjaolu. Esiteks ei sobi ühinguõiguse ühtlustamiseks enam direktiiv, sest nende vastuvõtmise tagajärjel ei ole õigus ühtne ning tekib ka seadusandluse kivistumine. Teiseks ei saa ühtlustamisele seatud eesmärgi saavutada ja äriühingutele piiranguteta liikumist EL piires tagada, kui ettevõtete piiriülest liikumist käsitlevaid seaduseid vastu ei võeta. Kokkuvõttes on edasiliikumiseks vajalik läbi viia reform äriühinguõiguse paremaks ühtlustamiseks Euroopas.

Ühinguõiguse paremaks ühtlustamiseks on kaalutud variante alates mudelseaduste väljatöötamisest lõpetades ühtse koodeksi loomisega. Vaja on lahendust, mis pakub ühest küljest paindlikkust, kuid samas ka ühtset regulatiivsust. Võrreldes teiste variantidega on kodifitseerimise idee üks võimalik lahendus edasiliikumiseks. Direktiivide koondamine muudaks seadusandluses orienteerumise lihtsamaks, sest seaduseid oleks juba arvuliselt vähem. Lisaks annaks kodifitseerimine võimaluse olemasolevaid probleemkohti lihtsustada ja käsitleseta jäänud valdkondi kaasata, samas kui teatud valdkonnad saab jätta siseriiklikul tasandil reguleerimiseks. Euroopa ühinguõiguse eesmärkide saavutamine ettevõtete piiriülese liikumisvabaduse osas on võimalik ainult siis, kui EL selle valdkonna reguleerimise prioriteediks seab. Ühinguõiguse kaasajastamiseks on edaspidi vaja tegeleda rohkem küsimustega, mis nõuavad EL poolset ühtlustamist ja mis on varasemalt jäänud käsitleseta.

Äriühingute piiriülese liikumisvabaduse tagamiseks on vajalik piiriülese asukohavahetuse regulatsiooni väljatöötamine. Piiriülene asukohavahetus hõlmab äriühingute õigust viia läbi äritegevust mõnes muus õigussüsteemis peale selle, kus see on loodud. Ettevõtete liikumine EL piires on olnud alati probleem, sest ühtlustamine sellel alal on väga keeruline. Sellepärast ei ole EL piiriülest asukohavahetust siiani direktiivi ega ühegi muu instrumendiga ühtlustanud. Piiriülese asukohavahetuse peamine probleem tuleneb sellest, et liikmesriikides on kasutusel fundamentaalselt erinevad juriidilise isiku tunnustamise teooriad. Lisaks on probleemiks see, et EL on otsustanud jätta äriühingute piiriülese asukohavahetuse seaduse tasandil käsitlemata, mistõttu ei olegi olnud võimalik ühtse praktika väljakujunemine selle valdkonnas.

Piiriülese asukohavahetuse edasiarendamisel on suurt rolli mänginud EK lahendid. Kõige põhimõttelisem murrang selles vallas tuli lahendist, mis andis ettevõtetele võimaluse valida enda äritegevust valitsema meelepärase liikmesriigi ühinguõiguse seadusandlus.

Kohtupraktika alusel on ettevõtete piiriülese asukohavahetuse vallas väljakujunenud teatud põhimõtted. Esiteks ei tohi koduriik piirata ettevõtte vabadust viia oma registreeritud asukoht teise liikmesriiki. Teiseks ei tohi koduriik keelata oma riigi äriühingul asutada filiaale teistes liikmesriikides. Samamoodi ei tohi ka vastuvõttev riik piirata teise liikmesriigi äriühingu filiaali asutamist oma riigis, kui ettevõtte on oma koduriigi seaduste kohaselt õiguspäraselt loodud. Kolmandaks on kõikidel äriühingutele õigus asutada end kõige sobivamate seadustega liikmesriigis. Neljandaks on nii koduriigil kui ka vastuvõtval riigil õigus ennetada asutamisevabaduse kuritarvitamist ja EL seaduste ärakasutamist.

Samas EK lahenditest tulenevatest põhimõtetest hoolimata on ettevõtete asutamisevabaduse ulatus ühenduse piires jätkuvalt üsna ebaselge. Kõige põhimõttelisem probleem ühtse piiriülese asukohavahetuse regulatsiooni väljatöötamisel on asjaolu, et liikmesriigid järgivad erinevaid juriidilise isiku asutamise teooriaid. Erinevused nendes teooriates loovad ebavõrdsete võimalustega olukorra, sest asutamise riigi teooriaga riigis loodud ettevõtted naudivad suuremat piiriülest liikumisvabadust kui asukohateooriaga riikides asutatud äriühingud. Lisaks puudub praegu ettevõtetel võimalus registreeritud asukoha üleviimisel teise liikmesriiki säilitada enda juriidiline iseloom, sest äriühing peab asukoha vahetamiseks end eelnevalt likvideerima. Lisaks ei ole ettevõttel peakontori ja peamise tegevuskoha üleviimisel võimalik säilitada enda registreeritud asukoht ja rahvuskuuluvus esialgses koduriigis.

Järelikult ei ole EK tõlgenduste põhjal õiguskindlaid lahendusi võimalik teha ning seetõttu on vajalik ettevõtete piiriülese asukohavahetuse ühtlustamine EL tasandil. Äriühingute piiriülese asukohavahetuse osas on seadus vajalik ning selle loomist toetavad ja soovivad mitmed äriühinguõiguse eksperdid ja ka avalikkus. Seaduselt oodatakse, et see lahendaks erinevatest juriidilise isiku teooriatest tekkivad probleemid. Kaaluda tuleks ainult ühe juriidilise isiku tunnustamise teooria kohaldamist Euroopas. Sobivamaks doktriiniks olemasoleva kahe hulgast peetakse asutamise riigi teooriat, sest asukohateooriat on nähtud takistusena asutamisevabadusele. Lisaks peaks seadus andma võimaluse registreeritud ja peakontori asukoha vabaks ümberliikumiseks ühenduse piires.

Järgnevalt jõudis magistritöö seisukohale, et neljateistkümnenda direktiivi eelnõu ülevaatamine ja selle taaskasutamine võib olla heaks vahendiks piiriülese asukohavahetuse ühtlustamiseks. Selle tulemusena oleks vastuvõetud regulatsioon, mida saaks tulevikus ka

seadusandluse koondumisprotsessi kaasata, kui direktiivide kodifitseerimist nähakse lahendusena Euroopa ühinguõiguse paremaks ühtlustamiseks.

Sarnaselt ettevõtete piiriülesele asukohavahetusele on piiriülese ühinemise puhul tegemist valdkonnaga, mille reguleerimine peaks olema äriühinguõiguse ühtlustamise üks esmaseid ülesandeid. Võrreldes piiriülese asukohavahetusega on selles vallas seadusandlus vastu võetud. Praegu reguleerib piiriüleseid ühinemisi kümnes äriühinguõiguse direktiiv ühinemiste kohta. Samas Euroopa ühinguõiguse ühtlustamise programmi arengut ei ole kindlasti toetanud selline valik, et ühte piiriülese tegevuse valdkonda on reguleeritud ja teist mitte, sest tegeletud ei ole olulise probleemiga, mis EL tähelepanu vajab.

Siiski on äriühingute piiriülese tegevuse seisukohalt piiriülese ühinemise ühtlustamine EL poolt positiivne. Samas on tänaseks ilmnunud direktiivi probleemkohad, mistõttu on võimalik teha järeldusi, kuidas seda seadust täiendada ja efektiivsemaks muuta. Esiteks on kümnendas direktiivis jäetud käsitlemata võlausaldajate ja vähemuse kaitset puudutavad küsimused. Võlausaldajate ja vähemuse kaitset reguleerivate sätete puudumine või erinevused nendes sätetes liikmesriikide seadustes loovad takistusi ühinemisprotsessi sujuvaks läbiviimiseks. Teiseks ei ole direktiivi kaasatud EK seisukohad selle kohta, et piirangute seadmine ettevõtete piiriülesele ühinemisele koduriigi ja sihtkohariigi poolt on keelatud. Kolmandaks tuleneb kõige põhimõttelisem probleem asjaolust, et piiriülese ühinemise reguleerimine on sisuliselt ikkagi jäetud liikmesriikide ülesandeks. EL eesmärgiks oli direktiivi sobitamine liikmesriikide õigussüsteemidesse, samas piiriülest tegevust käsitlevaid küsimusi sellisel viisil ühtlustada ei ole võimalik. Neljandaks, kui asuda seisukohale, et direktiiv ei sobi enam Euroopa äriühinguõigust ühtlustama, siis tuleks kaaluda teistsuguse reguleerimisvahendi kasutuselevõtmist.

Kokkuvõtteks saab järeldada, et ka äriühingute piiriülesed ühinemised vajavad paremat ühtlustamist, sest olemasolev regulatsioon ei vasta enam tänapäevastele vajadustele. Selleks tuleks üle vaadata juba olemasolev kümnes direktiiv ja selle sätted. Direktiivi peaks kaasama võlausaldajate ja vähemuse kaitset reguleerivad sätted, samuti peaks direktiiv reguleerima piirangute ulatust, mida liikmesriigid võivad ettevõtete piiriülesele ühinemisele seada. Selliste täienduste tegemine tingiks ka piiriülese ühinemise valdkonna EL poolse ühtlustamise tegelikkuses, sest seadusega oleks loodud ühesugused reeglid piiriülese ühinemisprotsessi läbiviimiseks, ilma vastuolude tekkimiseta liikmesriikide seadusandluste erisustest. Lisaks tuleks mõelda selle valdkonna üleüldisema edasiarendamise peale ja hinnata selle

kaasajastamise võimalikkust muutes ühtlustamiseks valitud regulatiivset instrumenti. Võimalus oleks äriühingute piiriülest tegevust reguleerida valdkonnapõhise seadusandlusega, mis koondaks kõik olemasolevad direktiivid ning käsitleks ka siamaani lahenduseta jäänud küsimusi. Sellest järgmine samm, mida kaaluda, oleks ühtse äriühinguõiguse koodeksi loomine.

Analüüsides äriühinguõiguse ühtlustamise mõju Eesti õigusele jõudis autor järeldusele, et Eestile oleks kasulik, kui EL rakendaks ainult asutamisriigi teooriat, sest praegu kohaldub Eestis see doktriin. See hoiaks ära olulise seadusemuudatuse tegemise. Samas ei võimalda Eesti äriseadustik praegusel hetkel ettevõtte riigist väljaviimist ega teise riigi äriühingu sissetoomist ilma selle lõpetamiseta. Lisaks ei ole Eesti seaduste alusel võimalik ka äriühingu peakontori väljaviimine ega sissetoomine. Kui need küsimused saaksid EL tasandil reguleeritud, siis tähendaks see mõlemal juhul Eesti äriühinguõiguse seadusandlusesse muudatuste tegemist.

Ettevõtete piiriülese ühinemise valdkonna parem ühtlustamine tähendaks muudatuste tegemist äriseadustikku, kui kümnendasse direktiivi kaasatakse võlausaldajate ja vähemuse huvide kaitse. Samas ühesugune võlausaldajate ja vähemuse kaitse regulatsioon kõikides liikmesriikides oleks kasulik lahendus ka Eestile. Lisaks annaks EK seisukohtade käsitlemine direktiivis ka Eestile parema arusaama ja õiguskindluse, milline on piiriülese ühinemise lubatavuse ulatus Euroopas üldse.

Lisaks uuriti töös piiriülese asukohavahetuse ja piiriülese ühinemise ühtlustamise mõju Eesti õigusele subsidiaarsuse põhimõttest lähtuvalt. Mõlemal juhul ei ole liikmesriigid suutnud ise soovitud eesmärgi saavutada ning järelikult on need paremini saavutatavad EL tegevuse läbi. Äriühingute piiriülene asukohavahetus ja piiriülesed ühinemised ei ole valdkonnad, mis suudaks kavandatud eesmärgi ellu viia siseriiklikul tasandil, liikmesriikide eraldiseisvate jõupingutuste abil. Kokkuvõtteks saabki järeldada, et subsidiaarsuse põhimõttest lähtudes peab piiriülese asukohavahetuse ja piiriülese ühinemise reguleerimine olema EL ülesanne, kuid paremaks ühtlustamiseks peab EL ka tegelikkuses looma seadusandluse, mis ühtlustaks neid valdkondi, mitte ei jäta reeglite loomise liikmesriikide ülesandeks.

06.05.2013

Grete-Kristiine Kuru

Harmonisation of Company Law in the European Union and its Effect on Estonian Law.

Summary

Harmonisation of company law has always been an important objective for the European Union (hereinafter EU). Harmonised company law acts are a basis for an effectively working single market. Since cross-border movement of people, products, services and capital in the EU should be as simple as their movement within one Member State, the EU has long had an intention to create uniform rules in all company law areas. The overall aim of European company law is to protect the interests of shareholders, creditors and other parties related to a company. Previously the justification to harmonise company law in the EU came from article 54 (3) (g) of the Treaty of Rome and after that from article 44 (2) (g) of the Treaty Establishing the European Community. Currently article 50 (2) (g) of the Treaty on the Functioning of the European Union (hereinafter TFEU) states that the European Parliament, the Council and the Commission shall coordinate to the necessary extent the safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies or firms with a view to making such safeguards equivalent throughout the Union.

European company law harmonisation program is based on two principles. First, article 5 of the Treaty on European Union creates the principle of subsidiarity. Article 5 (3) establishes that under the principle of subsidiarity, in areas which do not fall within its exclusive competence, the Union shall act only if and in so far as the objectives of the proposed action cannot be sufficiently achieved by the Member States, either at central level or at regional and local level, but can rather, by reason of the scale or effects of the proposed action, be better achieved at Union level. Secondly, the principle of mutual recognition is an important foundation for cross-border harmonisation of EU company law. Even though this principle cannot be found in primary law it can be said by assessing the judgments of the European Court of Justice (hereinafter ECJ) that Member States have to recognise companies formed in another state if they have been established there legitimately.

The most used instrument for harmonisation of EU company law has been a directive. Harmonising through regulations has proved to be ineffective. Under article 288 TFEU a directive shall be binding, as to the result to be achieved, upon each Member State to which it is addressed, but shall leave to the national authorities the choice of form and methods. The method of harmonising company law through directives has received strong criticism.

Authors have said that as a result EU company law is not uniformed and company law acts in Member States are very different. In addition, experts have said that another negative effect of the harmonisation has been the petrification of EU company law. Because of the aforementioned reasons experts have stated that it is difficult to change EU company law and adapt it to current needs and progress in society. Additionally, while one of the main objectives of harmonisation of company law is to increase cross-border mobility of companies, the fact that most directives regulate other issues rather than cross-border company mobility shows that the EU has not prioritised this matter. Thus, these objectives cannot be realised if they are not regulated by EU level.

For better harmonisation EU has weighted different options from model acts to codification. In addition, the Commission has conducted several public consultations and action plans on how to harmonise EU company law more effectively in the future. In 2011 the Commission released another comprehensive report on the future of EU company law called “Report of the Reflection Group on the Future of European Company Law”. In 2012 a new public consultation began with the intention to gather ideas and proposals for modernising EU company law. To add to that, in 2012 the Commission released a new action plan on the same topic. Based on the above it can be said that the harmonisation of EU company law has not been successful. Since company law acts are not unified and are recognisably different in all Member States it can be concluded that better harmonisation is necessary.

One purpose of this thesis was therefore to analyse the possible solutions for better harmonisation of EU company law. The feedback to public consultation in 2012 gathered 496 answers from 26 Member States. The public also viewed the significant differences in Member States’ company law acts as a problem and obstacle to cross-border harmonisation of EU company law. Because of that it is important to analyse whether directives should be traded for some other form of harmonisation.

The feedback showed a big support towards codifying existing EU company law directives. 75% of respondents found it to be a suitable solution. In a following action plan the Commission voiced its intention to make a proposal for codification of existing directives in 2013. Considering other solutions the public was also asked about model acts and whether they could be an alternative to harmonisation. The support towards model acts was not very significant.

Based on the above it is clear that EU company law needs modernisation and better harmonisation. A solution might be the codification of already existing directives into a uniformed codex. This would allow the creation of simpler and user-friendlier system. In addition for better harmonisation the EU should start prioritising matters relating to cross-border mobility of companies.

Subsequently, the thesis analysed EU harmonisation of company law in the field of cross-border company mobility and specifically company's cross-border transfer of seat. First of all article 49 TFEU establishes that restrictions on the freedom of establishment of nationals of a Member State in the territory of another Member State shall be prohibited. Such prohibition shall also apply to restrictions on the setting-up of agencies, branches or subsidiaries by nationals of any Member State established in the territory of any Member State. Article 54 TFEU equalises natural persons who are nationals of Member States with companies or firms formed in accordance with the law of a Member State and having their registered office, central administration or principal place of business within the Union. Thus, the combination of previous provisions creates the freedom of establishment principle for companies. In time and after several ECJ judgments this has evolved into a possibility for cross-border transfer of seat for companies. It encompasses situations where a company wants to relocate to another Member State by changing its real or registered seat.

Harmonising EU company law in this field is complicated because Member States have different theories that determine the applicable law for a company. These are incorporation theory and real seat theory. Incorporation theory applies the law of a Member State where a company was registered. Real seat theory on the other hand applies the law of a Member State where a company is actually conducting its business. Most Continental European countries implement real seat theory. Estonia uses incorporation theory.

Currently EU company law does not regulate company's cross-border transfer of seat. But promoting cooperation, effective competition and cross-border mobility is one aim of European company law. Because of that another purpose of this thesis was to find out the main problems regarding company's cross-border transfer of seat and analyse why EU has not yet regulated this matter in any way.

In order to assess the problematic aspects of company's cross-border transfer of seat in the EU it is necessary to observe the practise of the ECJ in this area. The ECJ has made several

revolutionary judgments regarding cross-border transfer of seat of companies. Most notable are *Daily Mail*, *Centros*, *Überseering*, *Inspire Art* and *Cartesio*. The promotion of cross-border company mobility started in 1999 with the landmark decision *Centros*, which gave companies the right to choose a suitable legal system to govern their activities. Based on these judgments it can be assumed that currently cross-border company mobility encompasses certain principles. First, home state cannot restrict firms right to transfer its registered seat to another Member State if it is allowed by the host state. Secondly, home state cannot restrict a company to set up subsidiaries in another Member State. Thirdly, companies have the right to establish themselves in any Member State. Fourth, home state and host state have the right to prevent taking advantage of the freedom of establishment provisions and EU laws.

But even after several influential decisions cross-border transfer of seat of companies is still a problematic subject. The main problem arises from the fact that Member States implement different theories regarding company formation. Companies formed in Member States with incorporation theory can enjoy the benefits of cross-border mobility more than companies established under real seat theory. A solution for this problem might be the implementation of only one theory in all the Member States. The ECJ has shown a liking towards the incorporation theory.

Another problem in this area concerns the fact that companies are not able to change their registered seat without prior liquidation in home state. In addition, to fully enjoy the freedom of establishment and cross-border mobility companies should be able to change their real seat without the need to end their nationality in home state. Creating an act for company's cross-border transfer of seat could solve these problematic issues.

Regulating this area is not a new idea. Implementing a directive to regulate company's cross-border transfer of seat was discussed in 1968 and after that in 1997. In addition, an action plan issued in 2003 proposed creating a directive to regulate cross-border transfer of seat of companies. The idea did not go through because in 2007 the Commission dismissed the implementation of the directive. The reasons behind the dismissal are unconvincing. The Commission argued that there was no political or economical need for the directive and said that the upcoming *Cartesio* judgment would solve all problems. The reasoning has proved to be wrong because the ECJ judgment did not give any resolving answers. It can be said with certainty that better harmonisation is necessary and foremost a law harmonising cross-border transfer of seat of companies is needed. Moreover, if a directive would be accepted, it should

be assessed if codification of EU company law directives would be beneficial regarding cross-border company mobility. Since directives have not fulfilled the aims of EU company law and there is a strong support towards creating a unified company law codex, the codification of company law directives would be a good solution for better harmonisation of cross-border company mobility provisions.

Cross-border mobility and cooperation of companies is a broad subject. It also involves cross-border mergers of companies. Directive 2005/56/EC on cross-border mergers of limited liability companies regulates this area. Article 1 of the directive establishes that it shall apply to mergers of limited liability companies formed in accordance with the law of a Member State and having their registered office, central administration or principal place of business within the Community, provided at least two of them are governed by the laws of different Member States. Under article 4 (1) (a) cross-border mergers shall only be possible between types of companies, which may merge under the national law of the relevant Member States. In 2005, the same year when directive 2005/56/EC was accepted the ECJ made a decision in *SEVIC*. The judgment gave companies from different Member State a right for cross-border merging. The abovementioned might imply that cross-border mergers are exhaustively harmonised in the EU. Contrary to that the directive still needs important changes and because of that the thesis analysed the problems regarding cross-border mergers directive.

First issue regarding cross-border mergers comes from the fact that the ECJ has said that host state cannot make any restrictions to a cross-border merger if the company from another Member State is formed legitimately. But the scope of restrictions made by home state is uncertain. Thus, cross-border mergers directive should include a definite solution to this matter. Other unresolved problems with cross-border mergers mainly deal with procedural and technical issues. Shareholders and minority protection provisions are needed in the directive. Currently shareholders interests are not regulated in the directive in any way and minority protection provisions only give minimum guidelines. For better and smoother cross-border merger practice these issues should be harmonised on the EU level. In addition, uniform harmonisation is needed to regulate the starting time for protection of shareholders interests. At the moment this time period is regulated by two different systems. *Ex ante* system gives shareholders a protection before the merger process starts. In *ex post* systems shareholders can exercise their rights after the merger goes through. Additionally, it can be said that the current directive on the whole is just a formal approach to harmonisation and in reality most issues regarding cross-border mergers are left for Member State to regulate.

Improving current legislation by including solutions to the aforementioned problems in the directive can achieve better harmonisation of cross-border mergers. To add to that, codifying the current cross-border mergers directive with other company law directives could be a method for better harmonisation and modernisation of EU company law.

Finally, the thesis also analysed the effect of harmonisation of company law in the EU on Estonian law. Estonian Commercial Code would need to undergo changes and modifications if a directive on cross-border transfer of seat of companies would be accepted. Although since Estonia already uses incorporation theory, harmonisation of Estonian company law provisions would be easier if the EU would decide to implement only one theory on the formation of companies, preferably the incorporation theory. Currently Estonian provisions do not allow transfer of seat of companies without prior liquidation, which includes both transfer of registered seat and transfer of real seat of companies. While at the moment there is no harmonisation in the field of cross-border transfer of seat of companies, Estonia would have to amend its company law act to provide companies more freedom for cross-border movement if EU would accept unified rules in this matter.

Furthermore, some provisions in Estonian Commercial Code would have to be changed and additional provisions are needed if the directive on cross-border mergers would be improved. Mainly Estonian company law would need regulations for the protection of shareholders and minority interests. Lastly, the act would have to include principles created by the ECJ to accommodate better harmonisation of cross-border mergers directive.

The thesis also evaluated EU company law harmonisation and its effect on Estonian law according to the principle of subsidiarity. Cross-border company mobility is an area that should be in the competence of the EU. Both cross-border transfer of seat of companies and cross-border mergers have to be regulated with identical rules that apply to all Member States. The objectives of cross-border company mobility cannot be sufficiently achieved by the Member States but can rather be better achieved at the EU level.

06.05.2013

Greete-Kristiine Kuru

Kasutatud kirjandus

1. Alaver, A. *Societas shopping* ja piiriüleselt asukohta vahetava äriühingu tunnustamise ulatus Euroopa Liidus. – *Juridica* 2007, nr 6, lk 395-404.
2. Andenas, M., Wooldridge, F. *European Comparative Company Law*. Cambridge: Cambridge University Press 2012.
3. Andersen, P. K. Regulation or Deregulation in European Company Law. – Bernitz, U. (ed.) *Modern Company Law for a European Economy*. Norstedts Juridik AB 2006.
4. Andresson, J. Competition between Member States as Corporate Legislator. – Bernitz, U. (ed.) *Modern Company Law for a European Economy*. Norstedts Juridik AB 2006.
5. Armour, J., Ringe, W.-G. *European Company Law 1999-2010: Renaissance and Crisis* – *Common Market Law Review* 2011, Vol. 48, Issue 1, lk 125-174. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1691688 (15.02.2013)
6. Baums, T., Andersen, P. K. The European Model Company Law Act Project. – ECGI Working Paper Series in Law, Working Paper No. 097/2008. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1115737 (15.02.2013)
7. Biermeyer, T. Bringing Darkness into the Dark: European Corporate Cross-Border Mobility in *Re Cartesio*. – *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 2009, Vol. 16, Issue 2.
8. Bratton, W., McCahery, J., Vermeulen E. How Does Corporate Mobility Affect Lawmaking? A Comparative Analysis. – ECGI Working Paper Series in Law, Working Paper No. 91/2008. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1086667 (01.03.2013)
9. Buxbaum R. M., Hertig, G., Hirsch, A., Hopt, K. J. *European Economic and Business Law. Legal and Economic Analyses on Integration and Harmonization*. Berlin; New York: de Gruyter 1996.
10. Böckli, P., Davies, P. L., Ferran, E., Ferrarini, G. A., Garrido Garcia, J. M., Hopt, K. J., Pietrancosta, A., Pistor, K., Skog, R., Soltysinski, S., Winter, J., Wymeersch, E. *The Future of European Company Law*. – Columbia Law and Economics Research Series, Paper No. 420/2012. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2075034 (26.04.2013)
11. Chalmers, D., Davies, G., Monti, G. *European Union Law: Cases and Materials*. Cambridge: Cambridge University Press 2011.
12. Doralt, M. Cross-Border Mergers - A Glimpse into the Future. – *European Company and Financial Law Review* 2007, Vol. 4, Issue 1, lk 17–42.

13. Dorresteyn, A., Kuiper, I., Morse, G. European Corporate Law. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers 1995.
14. Dorresteyn A., Monteiro, T., Teichmann, C., Werlauff, E. European Corporate Law. Kluwer Law International 2009.
15. Edwards, V. EC Company Law. Oxford: Clarendon Press 1999.
16. Enriques, L. Company Law Harmonization Reconsidered: What Role for the EC? – ECGI Working Paper Series in Law, Working Paper No. 53/2005. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=850005 (15.02.2013)
17. Gerner-Beuerle, C., Schillig, M. The Mysteries of Freedom of Establishment After Cartesio. – International & Comparative Law Quarterly 2010, Vol. 59, Issue 2. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1340964 (27.02.2013)
18. Gesell, H., Riemer, P. "Outbound" Cross-border Mergers Protected by Freedom of Establishment. – European Company and Financial Law Review 2007, Vol. 4, Issue 2, lk 308–316.
19. Hopt, K. J. The European Company Law Action Plan Revisited: An Introduction. – ECGI Working Paper Series in Law, Working Paper No. 140/2010. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1554662 (16.02.2013)
20. Jones, A., Sufrin, B. EU Competition Law. Oxford: Oxford University Press 2011.
21. Kõve, V. Äriseadustiku põhialused. – Juridica 1995, nr 4, lk 134.
22. Lennarts, M.-L. Company mobility within the EU, fifty years on: From a non-issue to a hot topic. – Utrecht Law Review 2008, Vol. 4, Issue 1, lk 1-5.
23. Maresceau, K., Tison, M. Cross-border business in the European Union and statutory disclosure requirements: using IT as a catalyst for further market integration. – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2007-08. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1032589 (01.03.2013)
24. Payne, J. The Role of European Regulation and Model Acts in Company Law. – Bernitz, U., Ringe, W.-G. (ed.) Company Law and Economic Protectionism: New Challenges to European Integration. Oxford: Oxford University Press 2010.
25. Petrovic, S., Jaksic, T. The ECJ Ruling in Cartesio and Its Consequences on the Right of Establishment and Corporate Mobility in the European Union. – European Journal of Law Reform 2010, Vol. 12, Issues 3-4, lk 230-296.
26. Raaijmakers, G.T.M.J., Olthoff T.P.H. Creditor protection in cross-border mergers; unfinished business. – Utrecht Law Review 2008, Vol. 4, Issue 1, lk 34-39. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114802 (29.03.2013)
27. Rammeloo, S. The 14th EC Company Law Directive on the Cross-Border Transfer of the

- Registered Office of Limited Liability Companies - Now or Never? – Maastricht Journal of European and Comparative Law 2008, Vol. 15, Issue 3.
28. Ringe, W.-G. The European Company Statute in the Context of Freedom of Establishment. – Journal of Corporate Law Studies 2007, Vol. 7, No. 2. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=998315 (16.02.2013)
29. Rusu, C.S. A few basic considerations on the importance of cross-border mergers and acquisitions issues within the European context. – Studia Universitatis Babes-Bolyai Jurisprudentia 2006, Vol. 3, Issue 3, lk 3-29.
30. Tison, M., De Wulf, H., Van Der Elst, C., Steennot, R. Perspectives in Company Law and Financial Regulation. Cambridge: Cambridge University Press 2009.
31. Ugliano, A. The New Cross-Border Merger Directive: Harmonisation of European Company Law and Free Movement. – European Business Law Review 2007, Vol. 18, Issue 3, lk. 585-618.
32. Vallikivi, H. Piiriülese ühinemise ühinguõiguslikke aspekte. Baltikumi kogemus reguleeritavate ettevõtjate ühinemisel Euroopa äriühinguks. – Juridica 2007, nr 4, lk 249-262.
33. Villiers, C. European Company Law – Towards Democracy? Ashgate/Dartmouth 1998.
34. Von Hein, J. Competitive Company Law: Comparisons with the USA. – Bernitz, U. (ed.) Modern Company Law for a European Economy. Norstedts Juridik AB 2006.
35. Vossestein, G.-J. Modernization of European Company Law and Corporate Governance: Some Considerations on Its Legal Limits. Kluwer Law International 2010.
36. Vossestein, G.-J. Transfer of the Registered Office: The European Commission's Decision Not to Submit a Proposal for a Directive. – Utrecht Law Review 2008, Vol. 4, Issue 1, lk 53-65. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114786 (26.04.2013)
37. Vutt, A. Aktsiakapitali õiguslik reguleerimine: eesmärgid ja moodustamine. Magistritöö, Tartu 2005.
38. Vutt, A. Äriühingute vastastikune tunnustamine ja asukohavahetus Euroopa Liidus. – Juridica 2007, nr 2, lk 99-107.
39. Vutt, A. Mis on Euroopa ettevõtteõigus? – Juridica 1993, nr 6, lk 125.
40. Vutt, A., Vutt, M. Problems of Introduction of *Societas Europaea* in Estonian Law. – Juridica International 2007, nr 12, lk 125-133.
41. Wyckaert, M., Geens, K. Cross-Border Mergers and Minority Protection: An Open-Ended Harmonization. – Utrecht Law Review 2008, Vol. 4, Issue 1, lk 40-52. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1114784 (29.03.2013)

42. Wymeersch, E. Company Law in Europe and European Company Law. – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2001-06. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=273876 (15.02.2013)
43. Wymeersch, E. Is a directive on Corporate Mobility needed? – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2006-11. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=931108 (01.03.2013)
44. Wymeersch, E. Some aspects of cross border co-operation between business enterprises. – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2000-05. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=231111 (06.03.2013)
45. Wymeersch, E. The transfer of the company's seat in European Company Law. – Financial Law Institute Working Paper Series, WP 2003-03. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=384802 (28.02.2013)

Kasutatud normatiivmaterjalid

46. Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 83, 30.03.2010, lk 13-45.
47. Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 83, 30.03.2010, lk 47-201.
48. Euroopa nõukogu 25.07.1985. a määrus (EMÜ) nr 2137/85 Euroopa majandushuvigrupi kohta. – ELT L 199/1, 31.07.1985, lk 83-91.
49. Euroopa nõukogu 08.10.2001. a määrus (EÜ) nr 2157/2001 Euroopa äriühingu (SE) põhikirja kohta. – ELT L 294, 10.11.2001, lk 1-27.
50. Euroopa nõukogu 20.01.2004. a määrus (EÜ) nr 139/2004 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle. – ELT L 24, 29.01.2004, lk 40-61.
51. Euroopa nõukogu neljas 25.07.1978. a direktiiv 78/660/EMÜ, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb teatavat liiki äriühingute raamatupidamise aastaaruandeid. – ELT L 222/11, 14.08.1978, lk 21-41.
52. Euroopa nõukogu kuues 17.12.1982. a direktiiv 82/891/EMÜ, mis käsitleb aktsiaseltside jagunemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g. – ELT L 378/47, 31.12.1982, lk 50-57.
53. Euroopa nõukogu seitsmes 13.06.1983. a direktiiv 83/349/EMÜ, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb konsolideeritud aastaaruandeid. – ELT L 193/1, 18.07.1983, lk 58-74.
54. Euroopa nõukogu üheteistkümnes 21.12.1989. a direktiiv 89/666/EMÜ avalikustamismääruste kohta, mis on seotud liikmesriigis filiaali asutamisega teise liikmesriigi

õigusele alluva teatud liiki äriühingu poolt. – ELT L 395/36, 30.12.1989, lk 100-103.

55. Euroopa nõukogu 08.10.2001. a direktiiv 2001/86/EÜ, millega täiendatakse Euroopa äriühingu põhikirja töötajate kaasamise suhtes. – ELT L 294/22, 10.11.2001, lk 272-282.

56. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21.04.2004.a direktiiv 2004/25/EÜ ülevõtmispakkumiste kohta. – ELT L 142, 30.04.2004, lk 20-31.

57. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26.10.2005. a direktiiv 2005/56/EÜ piiratud vastutusega äriühingute piiriülese ühinemise kohta. – ELT L 310, 25.11.2005, lk 1-9.

58. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11.07.2007. a direktiiv 2007/36/EÜ noteeritud äriühingute aktsionäride teatavate õiguste kasutamise kohta. – ELT L 184, 14.07.2007, lk 17-24.

59. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11.03.2008. a direktiiv 2008/30/EÜ, millega muudetakse direktiivi 2006/43/EÜ, mis käsitleb raamatupidamise aastaaruannete ja konsolideeritud aruannete kohustuslikku auditit, seoses komisjoni rakendusvolitustega. – ELT L 81, 20.03.2008, lk 53-56.

60. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16.09.2009. a direktiiv 2009/101/EÜ tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks asutamislepingu artikli 48 teises lõigus osutatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks. – ELT L 258, 01.10.2009, lk 11-19.

61. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16.09.2009. a direktiiv 2009/102/EÜ, mis käsitleb äriühinguõiguses reguleeritavaid ühe osanikuga osaühinguid. – ELT L 258, 01.10.2009, lk 20-25.

62. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 05.04.2011. a direktiiv 2011/35/EL, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist. – ELT L 110, 29.04.2011, lk 1-11.

63. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25.10.2012. a direktiiv 2012/30/EL tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 54 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad seoses aktsiaseltside asutamise ning nende kapitali säilitamise ja muutmisega, et muuta sellised tagatised võrdväärseteks. – ELT L 315, 14.11.2012, lk 74-97.

64. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 06.12.2010, 12.

65. Äriseadustik. RT I 18.12.2012, 8.

Kasutatud kohtupraktika

66. EK 27.09. 1988, C-81/87, *The Queen vs. H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc*.
67. EK 09.03.1999, C-212/97, *Centros Ltd vs. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen*.
68. EK 05.11.2002, C-208/00, *Überseering BV vs. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)*.
69. EK 30.09.2003, C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam vs. Inspire Art Ltd*.
70. EK 07.07.2005, C-411/03, *SEVIC Systems AG*, kohtujurist A. Tizzano ettepanek.
71. EK 13.12.2005, C-411/03, *SEVIC Systems AG*.
72. EK 22.05.2008, C-210/06, *Cartesio*, kohtujurist P. Maduro ettepanek.
73. EK 16.12.2008, C-210/06, *Cartesio*.

Muud materjalid

74. A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: The consultative document of the High Level Group of Company Law Experts. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/consult_en.pdf (02.11.2012)
75. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52012DC0740:EN:NOT> (23.04.2013)
76. Euroopa Komisjoni pressiteade, 20.02.2012. Euroopa äriühinguõigus: millised on edasised sammud? Arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-149_et.htm (03.04.2013)
77. Euroopa Komisjoni teatis täielikult toimivate ühisettevõtete mõiste kohta vastavalt nõukogu määrusele (EMÜ) nr 4064/89 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle. – ELT C 66, 02.03.1998, lk 191-194.
78. Feedback Statement. Summary of Responses to the Public Consultation on the Future of European Company Law. Brussels, July 2012. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2012/companylaw/feedback_statement_en.pdf (25.04.2013).

79. Final Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe. Brussels, 4 November 2002. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/report_en.pdf (02.11.2012)
80. Mitte-horisontaalsete ühinemiste hindamise suunised vastavalt nõukogu määrusele kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle. – ELT C 265, 18.10.2008, lk 6-25.
81. Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A Plan to Move Forward. Brussels, 21 May 2003. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0284:EN:NOT> (03.04.2013)
82. Report of the Reflection Group on the Future of European Company Law. Brussels, 5 April 2011. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf (03.04.2013)
83. Transposition of Company Law and Anti-Money Laundering Directives – State of play as at 18/01/2012. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/official/120118trans-play_en.pdf (03.04.2013)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Greete-Kristiine Kuru (sünnikuupäev: 14.03.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
“Äriühinguõiguse ühtlustamine Euroopa Liidus ja selle mõju Eesti õigusele”,
mille juhendaja on *dr. iur.* Andres Vutt,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 06.05.2013